

เข้าหลอมผู้นำรุ่นใหม่

วิศิษฐ์ วงวิญญู

เบ้าหลอมผู้นำรุ่นใหม่

พิมพ์ครั้งที่ 1

บรรณาธิการ

วิศิษฐ์ วงษ์วิญญู

จัดพิมพ์โดย

โครงการผู้นำแห่งอนาคต

สนับสนุนการจัดพิมพ์โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

พิมพ์ครั้งที่ 1

ธันวาคม 2557

จำนวนพิมพ์

1,000 เล่ม

พิมพ์ลักษณะ

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

เลขที่ 999 อาคารประชาสังคมอุดมพัฒน์ ชั้น 4

ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา

อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

โทรศัพท์ 02-441-5222 โทรสาร 02-441-5223

รูปเล่ม

รวมันต์ ไสภณปฏิมา

พิมพ์ที่

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

376 ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โทรศัพท์ 0-24222-9000, 0-2882-1010

โทรสาร 0-2433-2742, 0-2434-1385

ข้อมูลทางบรรณานุกรมหนังสือ

วิศิษฐ์ วงษ์วิญญู.

เบ้าหลอมผู้นำรุ่นใหม่-- นครปฐม : โครงการผู้นำแห่งอนาคต ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557. 176 หน้า.

ISBN 978-616-279-607-4

1. ผู้นำ. I. ชื่อเรื่อง.

158.4

ราคา 150 บาท

คำนำ

ชีวิต ระบบชีวิต ในตัวของมันเอง ในการดำรงอยู่ของมันเอง จะมีกระบวนการเรียนรู้ดำรงอยู่ร่วมในโครงสร้าง กระบวนการและแบบแผนของชีวิตนั้น ๆ เองแล้ว

ทำไม สัตว์เซลล์เดียว จึงพยายามหลอมรวมหลาย ๆ เซลล์เข้ามาอยู่ร่วมกัน และก่อเกิดเป็นชีวิตใหม่ที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น และมนุษย์เป็นความซับซ้อนสูงสุดของการหลอมรวมเซลล์หลาย ๆ เซลล์ดังกล่าว

ทำไมมนุษย์จึงแสวงหาการดำรงอยู่ร่วมกันในรูปแบบต่าง ๆ ทางสังคม อันมีวิวัฒนาการมาตลอดเวลา หรือมีความเป็นไปได้ ที่รูปแบบของการดำรงอยู่ร่วมกันนั้น ๆ จะได้มาซึ่งวิวัฒนาการทางสังคมที่จะก่อเกิดปัญญาอันจะนำพามนุษย์ให้อยู่ร่วมกันได้ อย่างสุขสงบ สันติ ด้วยความดี ความงาม และความจริง

หนังสือเล่มนี้เกิดจากการได้รับเชิญให้ไปนำเสนอความคิดเห็นในเรื่อง ยุทธศาสตร์การสร้างบ้านหลอมผู้นำรุ่นใหม่ ในเวทีผู้นำแห่งอนาคต ของศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

ในเล่มมีอยู่สามส่วนด้วยกัน หนึ่ง คือข้อเขียนที่ผมเขียนขึ้นเพื่อการนำเสนอ ในครั้งนี้ ผมได้แจงถึงเหตุแห่งปัญหาของคนรุ่นใหม่ และมรรคาหรือทางออกจากปัญหา ในงานวิจัยเหตุที่มาของปัญหา ผมได้อาศัยองค์ความรู้ทั้งจากพุทธธรรม นิเวศน์หรือวิทยาศาสตร์ที่ค้นคว้าเรื่องสมอง และจิตวิทยาสายคาร์ล จุง ในข้อเขียนนั้นยังให้ตัวอย่างที่เป็นจริง และในส่วนของมรรคาหรือทางออกที่ผมนำเสนอครั้งนี้

ได้ปรากฏผลที่สามารถใช้เยียวยาคนรุ่นใหม่ที่ถูกทอดทิ้งในสังคมได้ นั่นคือเรื่องราวของ “โครงการขอบฟ้ากว้าง” ที่ผมได้ไปร่วมงานกับเทศบาลนครขอนแก่น กับคณะครูในโรงเรียนเทศบาลวัดกลางและโรงเรียนเทศบาลบ้านโนนทัน

ในส่วนที่สองของเล่ม ก็คือการนำเสนอความคิดแบบสั้น ๆ กระชับในเวทีสาธารณะ และได้เปิดเวทีให้ผู้นำในภาคส่วนต่างๆ ได้มาร่วมออกความคิดเห็น ดังจะเห็นได้ว่า ความคิดเห็นเหล่านี้ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ที่สอดคล้องไปกับแนวทางที่ผมนำเสนอ

ส่วนที่สาม ผมได้เล่าเรื่องยุทธศาสตร์การทำงานของผม สามยุทธศาสตร์หลัก ที่มุ่งตรงสู่การแก้ปัญหาคนรุ่นใหม่ เพื่อพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส

สุดท้ายนี้ คำถามสำคัญที่เราจะต้องถามก็คือ ทำไมแม้กระทั่ง เรามีคนดีมีฝีมือ เรามีสติปัญญาที่จะแก้ไขปัญหาคือคนรุ่นใหม่ได้ แต่ทำไมการแก้ไขจึงไม่เกิดขึ้น หรืออาจเป็นเพราะว่า

หนึ่ง เราล้มแต่ข้อปั้งและเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ อย่างฉาบฉวย ไม่ไปถึงที่สุดถึงแก่นแห่งองค์ความรู้นั้น ๆ

สอง เมื่อเราตีได้ระดับหนึ่ง เก่งและมีปัญญาได้ระดับหนึ่ง เราก็ไปติดอัตตาตัวตน และมุ่งไปสร้างอาณาจักรของตัวเองมากกว่าที่จะทำงานแก้ไขปัญหาคือส่วนรวมจริงๆ จังๆ

สาม เราไม่สามารถหลอมรวมเขียนต่างๆ ให้มาทำงานร่วมกันได้ ในส่วนที่สามของหนังสือเล่มนี้ ผมได้นำเสนอยุทธศาสตร์แล้วว่า เขียนเหล่านี้จะมาทำงานร่วมกันได้อย่างไร

สุดท้ายผมอยากจะลงท้ายด้วยปัญญาญาณของรูตอร์ฟ สไตเนอร์ ที่ว่าด้วยปัญญาสามฐาน เพราะด้วยปัญญาสามฐานอันมีลำดับพัฒนาการของสไตเนอร์นี้ จะทำให้เราสามารถก่อประกอบเข้าหาลอมสร้างผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมาได้ ซึ่งมีใจความดังต่อไปนี้

หนึ่ง ในการแก้ไขปัญหา ระดับเจตจำนง ชั้นพื้นฐาน เราจะต้องเริ่มจากการ “ลงมือทำ” และขั้นสูงสุดของการทำงานในระดับเจตจำนง เราจะต้องตื่นรู้ตื่นตัวใน การกระทำนั้น ๆ ด้วย คือสามารถดำรงตนตื่นรู้อยู่ในปัจจุบันขณะในชีวิตและ การงาน

สอง ในการแก้ไขปัญหาระดับอารมณ์ความรู้สึก ชั้นพื้นฐานเราจะต้อง เสริมสร้างอีคิวก่อน คือเราจะต้องเปิดจักราแห่งหัวใจออกมาก่อน เปิดหัวใจรับรู้ อารมณ์ความรู้สึกของทั้งตัวเองและผู้อื่น และในขั้นสูงสุดในระดับนี้ก็คือ การเข้าถึง อุเบกขา ซึ่งไม่ใช่การเมินเฉย เพราะการเมินเฉยเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง หากอุเบกขา คือการเฝ้าดู ด้วยความเคารพ และรอจังหวะที่เราจะช่วยเหลือเกื้อกูลในกันและกัน

สาม ในการแก้ปัญหาระดับความคิด ก็คือ ในขั้นพื้นฐานเราจะฝึกจับประเด็น เราต้องจับประเด็นให้เป็น จับประเด็นให้ได้ และในขั้นสูงสุด เราต้องเปิดตาที่สาม ออกมา คือนำพาชีวิตให้ผ่อนคลาย หยั่งรากลึก เข้าไปในน้ำพุด้านใน ให้ญาณทัศนะ ได้พวยพุ่งออกมา และดำรงชีวิตอยู่ในเส้นทางแห่งปัญญาญาณนั้น

หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอทางออกหนึ่งแล้ว พร้อมมูลด้วยปัญญาปฏิบัติ รอท่านอ่าน และนำไปร่วมกันก่อประกอบสังคัมขึ้นมาใหม่ เพื่อสร้างเข้าหาลอมผู้นำ แห่งอนาคต

ผู้นำแห่งอนาคต

Leadership for the Future

Ethical • Collective • Transformative

เวทีเสวนาผู้นำแห่งอนาคต ครั้งที่ 3

คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ: รื้อสร้างบ้านหลอมผู้นำ ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล

วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2557

โดยโครงการผู้นำแห่งอนาคต ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา ม.มหิดล

เวทีเสวนาผู้นำแห่งอนาคต ครั้งที่ 3
คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ:
รื้อสร้างเบ้าหลอมผู้นำ ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล

วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00-15.00 น.

ณ ห้องกมลทิพย์ 1 โรงแรมสุโกศล

โดยโครงการผู้นำแห่งอนาคต ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา ม.มหิดล

อติสร: เวทีเสวนาผู้นำแห่งอนาคตครั้งนี้ จัดเป็นครั้งที่สามแล้ว ในหัวข้อ “คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ: รื้อสร้างเบ้าหลอมผู้นำ ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล” โดยได้รับเกียรติจากอาจารย์วิศิษฐ์ วังวิญญู มาเป็นปาฐก แต่ก่อนอื่นขออนุญาตเกริ่นนำถึงโครงการผู้นำแห่งอนาคต สำหรับโครงการผู้นำแห่งอนาคต ได้รับทุนสนับสนุนจาก สสส. มีเป้าหมายเพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้ข้ามเครือข่ายของผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยเชิญผู้นำจากภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้นำภาคธุรกิจ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม รวมทั้งคนธรรมดาที่เราคิดว่ามีบทบาทความเป็นผู้นำในสังคมระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ เพื่อนำประสบการณ์ความรู้ ความเข้าใจ และแรงบันดาลใจมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพาประเทศชาติก้าวไปข้างหน้า เราเชื่อว่าการประสานพลังด้วยความเป็นผู้นำร่วม จะทำให้ประเทศชาติสามารถก้าวเข้าสู่ภาวะฟื้นฟูตัวเองและเป็นปกติสุขได้ในอนาคต

ที่ผ่านมา เราจัดเวทีการเรียนรู้หลากหลายเวทีมาก เวทีเสวนาผู้นำแห่งอนาคต เป็นเวทีการเรียนรู้หนึ่งที่จัดอย่างต่อเนื่อง ในครั้งแรก นายแพทย์ประเวศ วะสี มาปาฐกถาเรื่อง “ระบบผู้นำกับการพัฒนาประเทศ” และ ครั้งที่สอง คุณประชา หุตานุวัตร มาปาฐกถาในหัวข้อ “จิตวิญญาณผู้นำ ก้าวใหม่ประเทศไทย” สำหรับท่านที่ไม่ได้มีโอกาสมาเข้าร่วม แต่สนใจรับฟังเนื้อหา ทางโครงการกำลังถอดเทปเพื่อทำเป็นหนังสือ สามารถติดตามได้ทางเว็บไซต์หรือเฟซบุ๊กของโครงการครับ

สำหรับเวทีครั้งที่สาม เราได้รับเกียรติจากคุณวิศิษฐ์ วัจนวิญญู หลายๆ ท่าน รู้จักคุณวิศิษฐ์เป็นเวลานาน ที่ผ่านมา ผมจะเรียกคุณวิศิษฐ์ว่าพี่ใหญ่ อาใหญ่ หรือครูใหญ่ ท่านเป็นหนึ่งในคนที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับผมในแง่การเป็นกระบวนกรเกี่ยวกับการพัฒนาคน ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกระบวนกรเรียนรู้ กระบวนกรพัฒนาคน ไม่เฉพาะกับคนรุ่นใหม่ แต่กับคนรุ่นกลาง รุ่นเก่า ทำงานกับทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม ภาคการศึกษา ทำงานกับคนทุกกลุ่มทุกระดับ ทำงานกับคนกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มใหญ่ ๆ ในปัจจุบัน กำลังมุ่งมั่นทำเรื่องโรงเรียนกระบวนกร ซึ่งผ่านไปแล้วเป็นรุ่นที่สาม รุ่นแรกจัดไปประมาณหนึ่งปีที่แล้ว เป็นการพบกันของคนที่สนใจเรื่องการจัดกระบวนกรอาทิตย์เว้นอาทิตย์

นอกจากโรงเรียนกระบวนกรแล้ว คุณวิศิษฐ์กำลังรวบรวมเครือข่ายการทำงาน พัฒนาคนพัฒนามนุษย์ คนที่สนใจเรื่องการฝึกอบรมมารวมตัวกัน เพื่อจัดตั้งองค์กรที่พยายามจะใช้กระบวนทัศน์ใหม่ในการทำงาน มีความเป็นภาวะการนำร่วม (Collective Leadership) ทุกคนสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำ เป็นการทำงานแนวราบ โดยทำงานด้านการดูแลทรัพยากรมนุษย์ มุ่งมั่นว่าจะผลิตองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมแบบไทยๆ โดยอาศัยพลังทางปัญญาของคนไทยที่สะสมมาเป็นเวลานาน

ไม่ต้องพึ่งพาลิขสิทธิ์จากต่างประเทศ ซึ่งทุกวันนี้เสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างเยอะ กำลังอยู่ในช่วงเริ่มก่อตั้ง เชื่อว่าหลายคนอาจจะสนใจเข้าร่วมด้วย

สำหรับเวทีในครั้งนี้ โดยตัวกระบวนการเราจะมีโอกาสฟังสิ่งที่พี่ใหญ่จะมาบอกเล่า เกี่ยวกับการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ในยุคสังคมดิจิทัล ซึ่งมีความซับซ้อน มีความหลากหลายสูง มีประเด็นที่เราต้องให้ความสำคัญไม่ว่าจะจะเป็นประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคน เราจะสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างไรให้จัดการกับภาวะซับซ้อนเหล่านี้ได้ นอกจากการบรรยายแล้ว จะมีการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันสำหรับผู้เข้าร่วม ไม่ว่าจะคำถามหรือความคิดเห็น โดยกระบวนการจะสลับกันไปมาระหว่างการบรรยายของพี่ใหญ่กับการแสดงความคิดเห็น

ช่วงบ่าย จะเป็นกระบวนการสุนทรียสนทนา ซึ่งท่านเป็นคนแรกที่นำกระบวนการนี้มาใช้ในเมืองไทย จนทำให้เกิดความสนใจอย่างต่อเนื่อง แต่ก่อนจะเริ่มต้น เราจะเข้าสู่วิธีการภาวนาร่วมกันก่อน วันนี้ เราได้รับเกียรติจากคุณอชิระวิชญ์ ภัคดีโชติพงศ์ เชิญนะครับ

อชิระวิชญ์: สวัสดีครับ เราจะมาทำกิจกรรมง่าย ๆ ใช้เวลาไม่นาน โดยการให้เรากลับมาอยู่กับตัวเองอีกครั้ง มีเสียงระฆังและเสียงเพลงที่จะนำพาไป ลองฟังเสียงระฆังสักครั้งก่อนนะครับ (เสียงระฆัง)

อยากให้เราลองสูดลมหายใจลึกยาวสักสามครั้ง ผ่อนคลายกล้ามเนื้อบริเวณคอ หัวไหล่ ค่อย ๆ หลับตาลงอย่างแผ่วเบา ถ้านั่งตรงแล้วไม่ค่อยสบายนัก อาจจะ

เอนหลังฟังกับพนักพิงเก้าอี้ ลองสังเกตลมหายใจของเรา ว่าลมหายใจของเราในตอนนี้เป็นแบบไหน อาจจะผ่อนคลาย อาจจะสั้นไหวจากอากาศที่หนาวเย็น แต่ขอให้เราได้รับรู้ถึงลมหายใจที่ไหลผ่านเข้าออก สูดลมหายใจลึกยาวอีกสักหนึ่งครั้ง กลับมาอยู่กับตัวเราร่างกายเรา อยากให้ลองฟังเสียงระฆังแล้วลองตามเสียงตั้งแต่ต้นจนค่อยๆ หายไป (เสียงระฆัง)

ลองเข้ร่างกายอีกสักครั้ง ใช้ลมหายใจของเราเข้าไปผ่อนคลายร่างกายของเรา ในร่างกายของเรา ธรรมชาติอาจจะมีความตึง ในขณะที่เดียวกันก็มีความผ่อนคลาย อยู่กับความรู้สึกในกาย ให้ความสงบที่เราได้รับมาอยู่ในเนื้อในตัวเรา อาจจะภาวนากับตัวเองว่า วันนี้เราจะอยู่กับกระบวนการต่างๆ เราจะเปิดรับเรื่องราวที่เข้ามาให้วันนี้เป็นวันดี ๆ อีกวัน หลังจากได้ยินเสียงระฆังอีกครั้ง ให้เราสูดลมหายใจลึกยาวอีกหนึ่งครั้งแล้วค่อยๆ ลืมตา (เสียงระฆัง)

อดิศร: ขอบคุณครับ ในโอกาสนี้ขอเชิญคุณวิศิษฐ์ วังวิญญู ปาฐกถาหัวข้อ “คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ: รื้อสร้างเป้าหมายผู้นำ ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล” เชิญครับ

วิศิษฐ์: สวัสดีทุกท่านครับ วันนี้เข้ามาได้เจอเพื่อนเก่า ๆ บางคน ก็ดีใจ และคงได้เจอเพื่อนใหม่ ๆ มากมาย วันนี้รู้สึกว่าเป็นวันพิเศษ ผมว่าเราท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ในห้องนี้ มีจุดหมายหรือโจทย์ร่วมกันอยู่หนึ่งอย่าง คือเราจะพัฒนามนุษย์ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่แท้ ไปสู่คนที่สูง เต็มโตภายในอย่างแท้จริงอย่างยั่งยืนได้อย่างไร โดยที่ในขณะที่เดียวกัน เราอาจจะมีความวิตกกังวลกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะที่กระทบกับคนรุ่นหลังหรือยุวชน ไม่ต้องคิดไปไกลหรอกครับ เพียงเราดูเข้าไปใน

ครอบครัวของเรา คุณลูกของเรา โดยเฉพาะถ้าท่านที่มีลูกอย่างเข้าวัยรุ่น แม้กระทั่งมีลูกที่ยังเล็กอยู่ สำหรับลูกท่านที่โตและทำงานไปแล้ว อาจจะหายห่วงไปได้หนึ่งเปลาะ

เวลานี้ ผมได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดกับพ่อแม่ที่มีลูกอย่างเข้าสู่วัยรุ่นหรือเป็นวัยรุ่น เป็นเรื่องปกติที่เกิดในบ้านหรือเปล่า พอลูกขึ้น ม.1 ม.2 ลูกเริ่มไม่คุยกับเราแล้ว บางท่านอาจจะป็นหลาน เขาเริ่มมีโลกส่วนตัว เริ่มไม่ฟังเรา เริ่มใช้เสียงดัง ๆ โตกลับมาก เหมือนเราได้สูญเสียลูกของเราไป เราไม่รู้ว่ามื่ออะไรมายึดครองลูกเราไป สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นทั่วโลก

สำหรับในที่ทำงาน เรากำลังเผชิญกับคนกลุ่มใหม่ที่เรียกว่าเจนวาย มันคืออะไรบ้าง แนวคิดหนึ่งเราไปโทษว่าคนรุ่นนี้ไม่เปิดรับ ไม่มีวินัย เอาแต่ใจตัวเอง เอาแต่สิทธิที่เขาจะได้ แต่ความรับผิดชอบไม่แน่ใจ จริง ๆ มันเป็นปัญหาของคนรุ่นนี้หรือเปล่า หรือปัญหาอยู่ที่ไหน

วันนี้ ผมจะใช้เวลาอย่างนี้นะครับว่า บ่ายนี้ จะเป็นไดอะล็อกที่คุยเรื่องนี้ ตอนเช้า ผมจะพูดสักยี่สิบสามสิบนาทีแล้วคุยกัน ตอนนี้ เรื่องนี้ทั้งหมดผมได้เขียนค่อนข้างละเอียดและมีภาคผนวก ได้มอบให้กับคณะผู้จัดไปแล้ว จะทำเป็นหนังสือส่วนหนึ่งเป็นเอกสารที่วางอยู่ข้างหน้า แต่เราคุยกันสด ๆ ตรงนี้ก่อน สนุกกว่าอ่าน

ที่เป็นสองขั้ว ผมอยากจะแบ่งเป็นสองหัวข้อใหญ่ เข้านี้ ขั้วแรก ผมจะพูดเรื่องสาเหตุ สมมุทัย หลังจากนั้น ผมจะพูดเรื่องมรรคหรือวิธีที่จะออกจากปัญหาสำหรับการสร้างผู้นำรุ่นใหม่

สาเหตุผมแบ่งเป็นสามข้อ ว่าการเลี้ยงดูลูกและระบบโรงเรียนที่ดูแลเยาวชนนั้นไปผิดทางอย่างไรบ้าง ประเด็นแรก เรื่อง “องค์กรจัดการตัวเอง” ประเด็นที่สอง ผมพูดเรื่อง “พุทธิปัญญาเชิงเดี่ยว” คำว่าพุทธิปัญญาตรงกับภาษาอังกฤษว่า Intellect พุทธิปัญญาไม่ได้เสียหายอะไร แต่พอเป็นเชิงเดี่ยว มันเกิดความเสียหายขึ้น ประเด็นที่สาม เป็นความรู้ทางจิตวิทยา โดยเฉพาะงานวิจัยจิตวิทยาในชั้นหลัง มีความชัดเจนขึ้นว่า “เราไม่เข้าใจเรื่องการฟัง” ที่เราเสียลูกไปตอน ม.1 ม.2 เพราะไม่เข้าใจเรื่องการฟัง เราพยายามเลี้ยงลูกให้เป็นตัวของตัวเอง เหมือนเราจะให้อิสราภาพแต่ไม่ให้อิสราภาพจริง ๆ

ก่อนจะพูดถึงสามประเด็น เมื่อเร็ว ๆ นี้ ผมคุยกับจิมมีเดอะโค้ช เพื่อก่อตั้งองค์กรดูแลทรัพยากรมนุษย์พันธุ์ไทย จิมมีเป็นโค้ชที่เก่งมาก จิมมีปรารภกับผมว่า มันยากนะ ความรู้ที่เรากำลังนำพาให้เขาเรียนรู้ เราจะนำพาให้เขาเข้าถึงความคิดใหม่ กระบวนทัศน์ใหม่ เข้าถึง เข้าใจ และไปถึงขั้นปฏิบัติได้ ยากมาก ผมจะเริ่มจากคำแรก

องค์กรจัดการตัวเอง คือระบบชีวิต ในระดับใดก็ตาม ตั้งแต่แบคทีเรียไม่มีนิวเคลียสจนถึงระดับซับซ้อนเช่นในระดับมนุษย์ องค์กรชีวิต ๆ หนึ่ง เป็นองค์กรจัดการตัวเอง และมนุษย์มีสติปัญญามหาศาล แต่เราเลี้ยงดูลูกของเราเหมือนเขาจัดการอะไรตัวเองไม่ได้เลย ที่ยากยากตรงนี้แหละ และตรงนี้เป็นประวัติศาสตร์ของครอบครัวในประเทศไทยและหลายประเทศ ชีวิตเราต่อสู้ฟันฝ่าดิ้นรนสร้างฐานะ สร้างครอบครัวมาด้วยความเหนื่อยยาก พอมาถึงรุ่นลูก ด้วยความปรารถนาดีเราประคบประหงม จนลูกทำอะไรไม่เป็นเลย เดียวนี้เด็กคนหนึ่งทอดไข่ดาวได้จะดีใจมาก

ถ้าใครสนใจการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ หมอพร (พันธุ์โอสด) ที่ปัญญาทัย แกนพูดดีมาก แกว่า การดิ้นรนเป็นประโยชน์ สมัยพวกเราดิ้นรนกันมามาก และเรา แข็งแกร่งใช้ใหม่ เราอึด มีเรื่องใหญ่ๆ มาเราผ่านได้ใช้ใหม่ สบายๆ ซิลๆ แล้วเราโดย ความไม่ได้ตั้งใจ และไม่รู้ เราจึงไม่เปิดโอกาสให้ลูกของเราได้ดิ้นรนเล็กๆ พอเขา เติบโตมา พลังชีวิต พลังความมุ่งมั่นของเขาอ่อนล้ามาก ทุกอย่างสำเร็จรูปหมด ตัวแทนชีวิตของเขาคืออะหมี่สำเร็จรูป ทุกอย่างต้องได้เดี๋ยวนี้ๆ แล้วกลายเป็นทรรษา เราเลี้ยงลูกให้กลายเป็นทรรษาในบ้านเรา คนโดยทั่วไปแม้กระทั่งชาวเขา เลี้ยงลูก แบบนี้ ประคบประหงมลูกแบบนี้ โรงเรียนวางอยู่บนสมมุติฐานที่ผิดทั้งหมด และ ยังอยู่ในการศึกษาแบบกระบวนทัศน์เก่าที่โบราณ

โรงเรียนมีสมมุติฐานว่า ฉันมีความรู้ หน้าที่ของฉันคือเอาความรู้ไปใส่ไว้ใน เด็ก โรงเรียนทางเลือกหลายแห่งอาจจะหลุดจากมายาคติอันนี้ แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ ครูส่วนใหญ่ ให้ความรู้เด็กอย่างน่าเบื่อมาก ผมเป็นคนหนึ่งที่ทำโฮมสกูลแบบอันสกูล (unschooling) เป็นที่สุดของโฮมสกูล เป็นการถอนระบบโรงเรียนออกทั้งหมด ไม่เอา โรงเรียน คุณลองคิดดู ในชีวิตของคุณ สารสำคัญที่สุดที่คุณได้เป็นผู้นำ ณ วันนี้ คุณเรียนเอง เชื้อผมใหม่ สิ่งอื่นอาจจะสะกิดกระตุ้นคุณ แต่คุณจะต้องเรียนเอง ผ่าน ประสบการณ์เอง ผ่านการดิ้นรนเอง ผ่านความล้มเหลวเอง ทำไมคุณไม่ให้ลูกเรา เป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นศิลปินในการเรียนรู้ของเขาเอง และที่ระบบโรงเรียนให้เรา เรียนแบบสอบพ้อผ่าน ทำพ้อผ่าน เป็นการสื่อ “สารสั้น” ที่เลวร้ายที่สุดอย่างหนึ่งถึง ตัวเด็ก ๆ เพราะฉะนั้น เด็กทุกคนพ้อมาทำงานจะทำพ้อผ่าน ไม่เคยมีคำว่าดีเลิศ เป็นเลิศ ผลออก ๆ วินัยแห่งการดำรงชีวิตตัวเองยังไปไม่ค่อยจะรอด จับประเด็นไม่ชัด เข้าไม่ถึงความเป็นตัวของเขาเอง

ประเด็นที่สอง **พุทธิปัญญาเชิงเดี่ยว** พุทธิปัญญา หรือ Intellect เหมือนข้อสรุปของความรู้ แต่ไม่ใช่ความรู้ของคนที่คุณปลุกปล้ำกับมันจนกระทั่งเขาู้จริง ในกระบวนการเรียนรู้ เขาแบ่งการเรียนรู้ออกเป็นความจำสองอย่าง คือความจำแบบ semantic กับ episodic

semantic ใกล้เคียงกับคำว่าพุทธิปัญญา คือความคิดที่เป็นนามธรรมทั้งหลาย ซึ่งก็มีประโยชน์ **episodic** คือตัวประสบการณ์ คือการผ่านอุโมงค์ประสบการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ นักวิทยาศาสตร์ที่ค้นคว้าเรื่องความจำบอกว่า ความทรงจำแบบ episodic จะอยู่กับเราตลอดชีวิต และเป็นร้อยละ 95 ของความรู้ที่เรามีอยู่ ส่วน semantic จะมีร้อยละ 5 เท่านั้นเอง ไม่ว่าจะเรียนมากเท่าไร และร้อยละ 5 ของ semantic มันจะจำได้ไม่หมด จำได้เพียงร้อยละ 5 ของร้อยละ 5 ลดน้อยลงไปอีก แต่ episodic จะคงอยู่ตลอดไป คุณอาจจะเรียกว่าปัญญาปฏิบัติ ประสบการณ์ตรง หรือศิลปะในการใช้ชีวิต

ในการทำงานต่าง ๆ โรงเรียนพยายามสอน semantic พยายามสอน intellect และพ่อแม่หลงกล เทศนาสั่งสอนลูกเป็น semantic ทั้งนั้น ไม่ใช่เชิงประสบการณ์ แล้วเราแยกเด็กออกจากพ่อแม่ ถ้าเราเป็นผู้นำแล้วเรากลับแยกลูกออกไปห่างจากประสบการณ์ของเรา น่าเสียดายมาก แล้ววันหนึ่งลูกเราก็จะไม่เอาเราอีกด้วยซ้ำไป

อาจารย์ประเวศพูดเข้าใจง่ายเลยนะครับ ว่า semantic เป็นความรู้ที่อยู่บนฟ้า แล้วไม่สัมผัสดิน หรือ episodic เหมือนต้นไม้ต้องลงราก ชีวิตต้องลงราก ในการนำเสนอนี้ ผมจะพูดเพียงสั้น ๆ แล้วเราค่อยคุยกันจะสนุกกว่า

ประเด็นที่สาม **เราชอบผลักดันให้ลูกพึ่งตัวเอง** และสิ่งที่ยิ่งใหญ่มาก ๆ และเราไม่เข้าใจในเรื่องนี้เลย คือเรายังไม่รู้ว่าลูกยังไม่สามารถพึ่งตัวเองได้ทางจิตวิทยา แต่เราไปใช้เหตุผล ไปเอาเหตุผลมาอยู่เหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด เราไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องราวของอารมณ์ความรู้สึก เราไม่รับรู้อารมณ์ความรู้สึกของลูก เหมือนกับประธานบริษัท ผู้จัดการบริษัท หัวหน้าแผนก ก็เช่นเดียวกัน เราจะบอกกับลูกน้องว่า อารมณ์ความรู้สึกคุณไปจัดการกันเอาเอง แต่คุณจะต้องมีผลงานออกมาตามนี้ ตามตารางเวลา ไม่ต้องบิดพลิ้ว เหมือนเราก็จะเลี้ยงลูกแบบนี้

ผมทำงานจัดกระบวนการเรียนรู้กับผู้ใหญ่ที่ความเป็นเด็กในตัวเขาก็ยังร้องไห้อยู่เลย ยังพร่องอยู่เลย เรียนด้วยความเคารพ ผมเองก็เป็นครับ เรายังพร่อง เรายังโหยหาอะไรบางอย่างต่าง ๆ กัน ความทุกข์ของเราในวัยเด็กมันต่าง ๆ กัน พ่อแม่ในบ้านที่อบอุ่น ย้อนเข้าไปในความทรงจำของผู้ใหญ่ที่มาเรียนกับผม 0-7 ปี เขาจะมีความสุข เพราะเราเลี้ยงลูก เราคิดว่าลูกยังเล็ก ยังดูแลอารมณ์ความรู้สึก ยังสนิทสนม เล่นกับเขา เป่าฟอง หิวเราะกัน ให้เขาที่หลัง

แต่พอเข้าวัยประถม ลูกจะต้องเป็นผู้ใหญ่ ลูกต้องมีเหตุผล ลูกผู้ชายไม่ต้องร้องไห้ ลูกผู้หญิงจะโดนอีกแบบหนึ่งนะครับ จริง ๆ แม้ว่าจะเป็นผู้ใหญ่แล้ว แต่เราไม่รู้เรื่องอารมณ์ความรู้สึกนั้น เรามักจะกระทำการจากอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเหตุผลด้วย ลอไปลิสต์ดูว่าวันหนึ่งคุณทำอะไรบ้าง เราไม่พร้อมจะเลี้ยงลูก ไม่พร้อมจะดูแลอารมณ์ความรู้สึกของเขา อันนี้ที่จริงเป็นเรื่องใหญ่นะครับ เด็กยังต้องการพึ่งพิงทางจิตวิทยา เด็กยังต้องการความรักที่สัมผัสได้ เวลานี้ความรักเป็นนามธรรมเกินไปจนกระทั่งเราไม่รู้จักความรักแล้ว ความรักของแม่และพ่อมักครอบครองมาก

เกินไป เรามักจะให้ลูกเป็นหนทางในการทดแทนปมทางจิตวิทยาของเรา ถ้าเราชอบหมอมไม่ได้ เราอยากให้ลูกเป็นหมอ โดยไม่สนใจเลยว่า ดวงวิญญาณของเขายากเติบโตไปเป็นอะไร เหมือนจะให้อิสรภาพทุกอย่าง แต่สาระสำคัญ เราไม่ให้เขาเดินบนเส้นทางชีวิตของเขาเอง แต่ให้เดินในเส้นทางที่จะมาแก้ปมให้ตัวเราเอง

ปัญหาใหญ่คือ เราคิดว่าลูกพึ่งตัวเองได้ เราเลี้ยงลูกด้วยเหตุผล เราไม่ยอมรับอารมณ์ ไม่ยอมรับการร้องแวง ลูกร้องให้ทำไม ลูกไม่มีเหตุผลเลย แล้วลูกไปพึ่งใคร เขาไปพึ่งเด็กวัยเดียวกัน เรียกว่า peer bonding ทางจิตวิทยาศึกษากลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตเลย แล้วพอลูกไปพึ่งทางจิตวิทยาที่เพื่อนด้วยกัน ลองคิดดูสิครับว่า เพื่อนเขาจะนำทางลูกเราได้ไหม ไม่มีใครเป็นผู้นำใครนะครับ เข้ารกเข้าพงทั้งหมด ในปัจจุบัน ปรากฏการณ์ peer bonding ในประเทศญี่ปุ่น และอเมริกา มีการวิจัยพบว่า มีการฆ่าตัวตายของกลุ่มเยาวชนสูงขึ้นสี่ห้าเท่าตัว เพราะเพียงเพื่อนไม่ให้เข้ากลุ่ม เข้าใจไหมครับ มันรุนแรงมากสำหรับพวกเขา นักจิตวิทยาที่เขียนเรื่องพวกนี้บอกว่า การจะดึงลูกกลับมา bonding กับพ่อแม่ ยากมาก แต่ทำได้ ซึ่งเราจะพูดในตอนพูดถึงมรดกถึงทางออก

โดยสรุปสามประเด็นคือ หนึ่ง เราไม่ได้ให้ชีวิตลูกมีชีวิตเป็นของเขาเอง เราเอาชีวิตของลูกมาเป็นชีวิตของเรา พยายามจะแก้ไขชีวิตของเราผ่านชีวิตของลูก ปมต่างๆ ของเราก็ถ่ายโอนไปสู่ลูกหรือเปล่า เขาไม่ได้รับโอกาสที่จะเป็นองค์กรจัดการตนเอง

ประเด็นที่สอง เราเดินตามกันฝรั่ง ฝรั่งพลาดอย่างไร เราพลาดอย่างนั้น ฝรั่งเอาพุทธิปัญญาอย่างเดียว แต่แล้วเวลานี้ฝรั่งก็เริ่มเปลี่ยน แต่เรายังเปลี่ยน

ไม่ทันเขา ฝรั่งเศสเริ่มไม่เอาพุทธปรัชญาอย่างเดียวแล้ว เขาพูดเรื่องอีคิวมากขึ้น พูดเรื่อง ปัญญาสามฐาน แต่เรายังหลงอยู่ในระบบการศึกษาที่ขาด episodic ขาดปัญญา ปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความดีเลิศได้ เราไม่คิดว่าลูกเราจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ได้ หรือ ประกอบการทางสังคมต่างๆ ได้ เราดูถูกตัวเอง เราไม่มีความดีเลิศเลยสักทางหนึ่ง ปัญญาไม่ได้อยู่ที่ฝรั่ง ปัญญา มีอยู่ทั่วโลก และเกิดทั่วโลก และเอเชียมีอารยธรรม ทางสติปัญญามาก่อนฝรั่ง เน้นนาน แต่ฝรั่งก้าวร้าวกว่าเท่านั้นเอง แต่หลายเรื่อง ของฝรั่งเขาก็มีดีนะครับ เราต้องเรียนจากเขาด้วย

ประเด็นที่สาม การรับอารยธรรมฝรั่งแบบเดินตามกัน แบบทิ้งของเดิม จริง ๆ ไตรสิกขามีครบเลย คุณสติปัญญาได้แล้ว กาย เวทนา จิต ธรรม มีหมดทุกฐาน เจตจำนง อารมณ์ความรู้สึกและปัญญา และเดี๋ยวนี้ฝรั่งเอาไปบรรจบกับจิตวิทยา บรรจบกับประสาทวิทยา (Neuroscience) เป็นความดีเลิศของฝรั่ง เราเรียนจากเขาได้ และพวกเขาทำให้การสอนพุทธธรรมเข้าถึงได้ง่ายขึ้นมาอีกด้วย

เดี๋ยวนี้ จิตแพทย์ฝรั่งคนหนึ่ง เขาเอาประสาทวิทยา เอาพุทธธรรม เข้ามา ดูแลเด็กอายุสิบห้าที่เป็นไบโพลาร์ คืออารมณ์เหวี่ยง ดีก็ดีมาก โกรธก็โกรธอย่าง รุนแรง เขาอธิบายด้วยประสาทวิทยา โดยให้ปฏิบัติสมาธิแค่วันละสิบห้านาที ปรากฏว่าเด็กหายป่วย ในที่สุดไม่ต้องใช้ยา อันที่จริงก็คือเรามีจิตวิทยาของเราอยู่แล้ว เราก็สามารถหลอมรวมสรรพศาสตร์มาได้ด้วยเหมือนกัน ในขณะที่เดียวกันก็เปิดใจ หลอมรวมจิตวิทยาอย่างดีเลิศของโลกตะวันตกเข้ามาด้วย เราก็อาจเยียวยาอนุชน ของเราได้ครับ เราอย่าผลักเขาออกไปจากอกเราเร็วเกินไป ในขณะที่เดียวกันเราก็ อยากรักเขาแบบครอบครัวนะครับ เพราะนั่นจะบีบรัดพวกเขาแน่นเกินไป เกินกว่าที่ พวกเขาจะเติบโตอย่างเป็นตัวของตัวเองได้

ผมอยู่เชียงใหม่ จิตแพทย์รับคนไข้วันละร้อยสองร้อยคน จ่ายยาอย่างเดียว ไม่ได้มีการบำบัด เขามีการประชุมกับฝรั่ง ฝรั่งถามว่าทำไมคุณไม่มีจิตบำบัด ตอบว่า รักษาไม่ทัน คนเยอะมาก ฝรั่งถามว่าทำไมไม่ทำกลุ่มบำบัด หมอไทยไม่รู้จะตอบอย่างไร หรืออันนี้เป็นระบบโรงเรียนที่เราถูกครอบงำโดยบริษัทยาข้ามชาติ ซึ่งคุณงานวิจัยส่วนใหญ่ของวงการแพทย์ว่า เป็นอะไรให้ช้ำยา แล้วก็ได้แนะนำให้เยียวยาให้หาย และยากี่ยังมีผลข้างเคียงอีกด้วย

อันนั้นเป็นการหาเรื่องคนอื่นเล็ก ๆ ตามธรรมเนียม แต่ตอนนี้ขอกลับมาให้เป็นที่เวทีของพวกเขาพูดคุยกันเองก่อนดีไหมครับ

อดิศร: อยากชวนพวกเราให้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อยากเปิดพื้นที่ให้เราฟังกันและกันอย่างแท้จริงด้วย

ชัชวาลย์: ชัชวาลย์ ศิลปกิจ ครับ ในฐานะที่เป็นจิตแพทย์ ได้ยินอาจารย์พูดผมมีตัวอย่างที่อาจจะยืนยันสิ่งที่อาจารย์บอกพวกเรา ผมคิดว่าจริง ๆ เราเป็นผู้ใหญ่ที่อารมณ์ติดค้างมา แต่เราไม่รู้ เราเลยแสวงหา โชคร้ายที่เราแสวงหาแล้วสำเร็จ เราแสวงหาความสำเร็จเพราะความกลัว โชคร้ายที่ทำสำเร็จ เราเลยไม่รู้จักตัวเองไปเรื่อย ๆ แล้วถ่ายทอดวิธีนั้นกับคนที่อยู่รอบข้าง แต่ถ้าโชคดีป่วยเสียก่อน จะมาเจอผมและมีโอกาสเยียวยา ได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ยังมีโอกาส

ผมพูดเพื่อกระแทกให้เห็นว่าเป็นอย่างนั้นจริง ๆ แล้วผมใช้คำว่าโชคร้าย คือว่าด้วยความตื่นตระหนกนั้น ด้วยความที่อารมณ์ค้าง และแก้อารมณ์ค้างของตนเองด้วยวิธีบางอย่าง แล้วโชคร้ายประสบความสำเร็จ เป็นผู้ผู้นำ แต่สร้างทุกข์ให้คนรอบข้าง

มากมายนะครับ ถ้ามองลึกเข้ามาอีกหน่อยหนึ่ง ด้วยความอารมณ์ค้าง ด้วยความกังวลของผู้ใหญ่ ก็เหมือนใช้เด็กเป็นเครื่องมือในการเยียวยาตัวเอง ยกตัวอย่างง่าย ๆ พ่อแม่ที่มีความไม่มั่นคงในจิตใจบางอย่าง ลูกกลับบ้านเด็กจะมีความกังวลและนอนไม่หลับ เพื่อที่จะให้ไม่กังวลและนอนหลับ ลูกจึงกลับบ้าน ตกกลางห้วงลูกหรือห้วงตัวเองเยียวยาใคร ผมไม่ได้ว่าพ่อแม่ไม่ดีนะครับ ไม่ใช่การมองโลกในแง่ร้าย แต่เรามองให้เห็นบางอย่าง ว่าจุดมุ่งหมายสำคัญคือเราต้องการเลี้ยงดูให้เขาเติบโตใหญ่ ดูแลตัวเขาเอง แต่เรากำกับเขาเพื่อให้เราสบายใจ เราไม่กล้าจะเสี่ยงให้เขาได้ทำอะไร เพราะเราไม่สบายใจ เราเห็นเขาหกล้ม เรากลัวเขาจะเจ็บ เราใช้ความกลัวของเราบริหารจัดการ

เลยลามมาในองค์กร ผู้นำผู้บริหารระดับต่าง ๆ บริหารองค์กรด้วยความกลัว กลัวไม่ทันเขา กลัวหุ้นตก กลัวตกตัวชีวิต กลัวจะอยู่ในเก้าอี้ได้ไม่นาน เพราะความอารมณ์ค้างมาตั้งแต่วัยเด็ก ความไม่มั่นคงบางอย่างที่ไม่ได้รับโอกาสเผชิญสถานการณ์ที่ท้าทาย ล้มบ้างลุกบ้าง แล้วยอมรับความล้มเหลว ไม่ต้องดิ้นรนว่าต้องได้นะ พอไม่ได้ผ่านตรงนี้ ก็จะกลายเป็นคนที่ต้องได้นะ ๆ และโชคร้ายที่ได้ กลายเป็นได้ด้วยอำนาจ เรื่องเงิน ฉลาด พุทธิปัญญาดี ได้เรียนหนังสือและฉลาดบางอย่างเหนือคนอื่น

ถ้าจะย้อนกลับมา เราต้องเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างแท้จริง ไม่ถูกครอบด้วยคำพูดที่เป็นชุดสำเร็จรูป ด้วยความกลัว ด้วยความกังวล ไม่ทันกลับมาดูว่า จะพูดกับลูกไม่ใช่เอาความกังวลไปพูด สงบก่อน ความกังวลต้องแบกไว้เอง แต่ดูว่าลูกในวัยขนาดนี้ควรจะได้อะไร การจัดการให้ผู้ใหญ่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์

ระบบการศึกษาจะต้องให้การศึกษาให้เข้าใจธรรมชาติการเติบโตของการเรียนรู้ของมนุษย์ นี่เป็นเรื่องสำคัญ ศึกษาเรื่องชีวิตมนุษย์ ทุกวันนี้เราศึกษาเรื่องข้างนอกหมด ผมเป็นจิตแพทย์ แต่ผมเรียนแพทย์มาด้วย สิ่งที่ผมศึกษา เป็นมนุษย์ชาวบ้าน ร่างกายชาวบ้าน จิต อีโก ซุปเปอร์อีโก เป็นจิตวิทยาชาวบ้านหมดเลยนะครับ แต่ไม่เห็นจิตของตัวเอง ในกระบวนการเรียนไม่มี เวลาเรียนจะอยู่ในวงการศาสนา ซึ่งจำนวนมากเป็น semantic เป็นความจำแล้วคิดว่าใช่แล้ว ๆ ไม่เกิดประสบการณ์ตรง

สนับสนุนสิ่งที่อาจารย์นำเสนอ และมุมมองในฐานะที่เราเห็นคนที่ทุกข้ออย่าง สาทิส จะฆ่าตัวตาย และมีตัวอย่างของคนที่กำลังฆ่าได้ภายในข้ามคืน จากที่คิดจะฆ่าตัวตายซ้ำซาก ก็กำลังฆ่าได้ในข้ามคืน เมื่อผ่านกระบวนการบางอย่าง ทำให้รู้ว่าศักยภาพของมนุษย์มีอยู่อย่างเหลือเฟือ ผมไม่รู้สึกลิ้นหว่งกับสถานการณ์ แต่หนทางในการเยียวยาไม่ได้จบที่ตัวเอง ต้องอาศัยลูกช่วยเยียวยาพ่อแม่ด้วย แต่ลูกพร้อมอยู่แล้ว เลยกกลายเป็น Collective problem ที่ต่อเนื่องไปในแต่ละรุ่น

จุมพล: ผมจุมพล พูลภัทรชีวิน ปัจจุบันเป็นกรรมการนโยบายของไทยทีบีเอส สื่อสาธารณะ ต้องการจะพูดสั้น ๆ แต่เพียงว่า สิ่งที่พีที่ใหญ่ได้โยนมา กลางวงให้กับพวกเราหลาย ๆ ประเด็น มันตรงกับประสบการณ์ชีวิตของผมเอง โดยเฉพาะกับลูกชายสองคนและภรรยาหนึ่งคน มันเกิดการเรียนรู้ซึ่งต้องอาศัยเวลา ค่อนข้างยาวนาน เพราะว่าผมถูกรอด้วยระบบโรงเรียนอย่างที่ว่า ติดกับดักในการศึกษาแบบ semantic ค่อนข้างสูง พิสูจน์ถูกผิดกับลูกกับเมียด้วยเหตุผล เป็นระยะ ๆ และได้ชัยชนะตลอดเวลา แต่สูญเสียความรัก ความเข้าใจ ในแง่ของอารมณ์ ที่เขาต้องการได้รับจากเรา เกียกันที่ไร แม้ด้วยเหตุผลของผมทุกที แต่เขาจะเงินห่างจากผมออกไปเรื่อย ๆ ผมไม่ได้บอกว่าถูกหรือผิด แต่มันตรงกับประสบการณ์ผม

แล้วพอมีชีวิตมาทำงานในองค์กรต่างๆ ที่แตกต่างกันหลากหลายออกไป พบจริงๆ อีกเช่นเดียวกันว่าเรายังคงบริหารภายใต้ความกลัวจริงๆ คือกลัวตัวเองจะล้มเหลว แล้วใช้ semantic เป็นหลักในการดำเนินงานทั้งหมด มันขาดอารมณ์ ขาดความรู้สึก ทุกอย่างต้องพิสูจน์ถูกพิสูจน์ผิด ต้องมีตัวชี้วัด มีมาตรฐานอย่างthatพุดกัน จนติดกับดักที่ถอนตัวไม่ออก ตรงนี้น่าสนใจ ซึ่งเชื่อว่าพี่ใหญ่คงคลั่งคลายเป็นพวกเราได้ไปคิดต่อเป็นระยะๆ

อิทธิภัทร์: อิทธิภัทร์ ภัทรเมฆานนท์ ครับ ตอนนี้เปิดบริษัททำเรื่องโค้ชซึ่งอยู่แต่เป็นคนสนใจเรื่องภายในทั้งหมดในศาสตร์การเข้าใจตัวเอง อยากจะยืนยันและประทับใจที่พี่ใหญ่สรุปสาเหตุสามด้าน โดยเฉพาะข้อแรก ชอบมากกับการที่มนุษย์ควรเป็นองค์กรจัดการตัวเอง เนื่องจากตัวเองเป็นทั้งวิทยากร ส่วนใหญ่การฝึกอบรมจนเป็นเรื่องความคิด ความรู้ แล้วมีเวิร์กช็อปเรื่องปฏิบัติการ พี่ปัจจุบัน ทำเรื่องโค้ชซึ่งตัวต่อตัว ผมจะมาทางเดียวกับพี่จิมมี่ และได้ทำงานกับฝรั่งด้วย ขอยืนยันว่าฝรั่งจะหียบของคนไทยไปใช้เยอะ แต่เขาทำให้มันง่าย ถ้ากลับมาใช้ธรรมะหรือศาสนาของเราจะใช้ได้ดี เมื่อทำความเข้าใจง่าย ๆ ก่อน แล้วค่อยกลับมาที่พุทธศาสนา

ปัจจุบันเวลาที่ผมจะติดต่อกับพี่ใหญ่ เพราะผมทำ Executive coaching ต้องมานั่งเข้าใจชีวิตเขาเยอะมาก ผมโค้ชเรื่อง performance แต่ลึกๆ แล้วเขามีประเด็นในเรื่องความกลัว แต่เขาไม่รู้ว่าเขากลัวอะไร เวลาจะจัดอบรม ผมจะใช้เรื่องเข็ควินแต่ไม่ถึงกับทาวนา ตามความรู้สึก ไม่มีใครตอบความรู้สึกได้ จะบอกถึงการกระทำจะทำโน่นทำนี่ ได้หวั่นขึ้นมา ก็คิดจะไปแก้ไขอะไรบางอย่าง แต่กระบวนการที่ไปถึงการแก้ไข ต้อง internalize ว่ารู้สึกอย่างไร มีอะไรเกี่ยวข้องกับตัวเอง กระบวนการตรงนี้หายไป

ลอยทวนน้ำ มาสู่โรงเรียนก็สอนแบบนี้อีก ผมก็ไม่รู้ตอบลูกอย่างไร ขออนุญาตตามผู้รู้ ว่า ถ้าเรายังสอนเด็กแบบนี้ เราจะสร้างผู้นำได้อย่างไร

ศิวโรดม: ผม ศิวโรดม จิตนิยม ครับ ผมทำนาอยู่ที่ตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี ประการแรก ต้องขอบคุณอาจารย์วิชิตฐิติทำให้เราได้เห็นภาพเรื่องนี้ โดยพร้อมกันอย่างชัดเจน กับการเป็นคนไทยบ้านนอก ขออนุญาตเห็นด้วยกับการสร้างผู้นำเพื่อจะพัฒนาประเทศให้ได้ ที่สำคัญสร้างง่ายมาก ขออย่าว่า การจะสร้างคนเพื่อพัฒนาประเทศ สร้างผู้นำให้เกิดขึ้น สร้างง่ายมาก ทำไมจึงคิดแบบนี้

ประการแรก เพราะธรรมชาติของคนเป็นผู้นำอยู่แล้ว ไม่เรื่องใดก็เรื่องหนึ่ง ประการที่สอง สิ่งที่เป็นความรัก อาจจะรักมากเกินไป รักไม่ลืมนตาของพ่อแม่หรือเปล่าที่พยายามประคบประหงมเลี้ยงดู บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น หรือยุ่งไม่ให้ไต ไรไม่ให้ตอมกับลูก แทนที่จะเปิดโอกาสให้ลูกได้ใช้ความรู้ความสามารถของตัวเอง เพราะธรรมชาติข้อที่สองคือ ถ้ามีทางหนึ่งเส้น มีคนร้อยคนเดินมาในทางเส้นนี้ ถ้าคนที่หนึ่งตกหลุม คนที่สองจะเรียนรู้แล้วว่าจะไม่ให้ตกหลุมทำอย่างไร อาจมีบ้างที่คนที่สองที่สามยังตกอยู่ แต่คนที่สิบสิบเอ็ดจะไม่ตกแล้ว เหมือนกัน ในคนหนึ่งคนเหมือนกัน ทำเรื่องนี้ครั้งแรกอาจจะผิด แต่ครั้งต่อไปจะไม่ผิดแล้ว นั่นหมายถึงคำที่โบราณพูดว่า ลูกต้องแกร่งกว่าพ่อแม่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จริง เพราะลูกจะเรียนรู้จากสิ่งที่พ่อแม่ทำผิดพลาดแล้วมาแก้ไข แต่ประเด็นที่มันปิดไม่ให้มีผู้นำเกิดขึ้นอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ กับวิถีชีวิต คือการปิดโอกาสไม่ให้กระทำเลย เอาความรู้ที่หนึ่งคนมีมาใส่ให้เขารู้เรื่องนี้

เหมือนมินิทานแล้วว่า สมัยก่อน สัตว์ยังพูดภาษาคนได้ มีสิงโตเป็นเจ้าป่า มีอำนาจมากที่สุด บรรดาสัตว์ทั้งหลายจะต้องไปเรียนรู้อะไรกับสิงโตให้ได้ แล้วสิงโตจะสอนวิชาว่าด้วยการบิน การดำน้ำ การวิ่งเร็ว สัตว์ทุกตัวจะต้องมาเรียนตามนี้ พ่อแม่ของสัตว์ก็ส่งมาเรียน ปรากฏว่าถึงชั่วโมงบิน นกก็ง่าย บินได้อยู่แล้ว แต่พวกเต่ากับกระต่ายจะบินได้อย่างไร ขึ้นที่สูงลงมาก็เจ็บช้ำ แข้งขาหัก นี่คือวิธีการสอนที่ให้คุณทุกคนต้องเก่งเหมือนกัน นี่คือวิธีการที่เราไม่เปิดโอกาสให้คนต่าง ๆ ก้าวเป็นผู้นำตามธรรมชาติ นี่คือนิยามที่ยิ่งใหญ่มาก ๆ

ดังนั้น ถ้าเราเริ่มจากเวทีนี้ กับเอาบทเรียนต่าง ๆ แล้วมาเดินทางสิ่งที่คุณอาจารย์วิศิษฐ์กรุณาทำให้เห็น แล้วประกาศให้ชัดเจนเลย อาจจะมากกว่าสิบสองข้อบัญญัติที่กำลังประกาศอยู่ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เป็นผู้นำตามธรรมชาติตามที่เขายกมืออยากเป็นทุกอย่าง เราจะมีความไทยที่สามารถพัฒนาประเทศไทยได้ครับ

เยาวชน: สวัสดีค่ะ ทำอาชีพส่วนตัวค่ะ แต่รับงานเป็นกระบวนกรนพลักษณ์ ก่อนจะเป็นกระบวนกรนพลักษณ์ก็โซซัดโซเซกับชีวิตพอสมควร แล้วมาบ๊องเอาศาสตร์นพลักษณ์เข้า รู้สึกว่าชีวิตเปลี่ยนไป รู้สึกว่าการเข้าใจตัวเองเป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้าเรารู้จักศาสตร์ที่เข้าใจตัวเองตั้งแต่เด็ก ความเป็นผู้นำของเรา ศักยภาพของเราคงบรรเจิดมาก คงดึงเอาพลังชีวิต เอาความสดใส ความสุข ดึงหลาย ๆ อย่างในตัวเองออกมาได้ ทำให้เกิดความรัก ทำให้เกิดแรงบันดาลใจหลาย ๆ อย่าง และทำให้ชีวิตตอนนั้นเปลี่ยนไป เลยอยากแบ่งปันว่า ชีวิตต้องเกิดจากข้างในของแต่ละคนก่อน ถ้าสามารถค้นตรงนี้ได้ และมีผู้ปกครองช่วยกันดึงเมล็ดพันธุ์ตรงนั้นของเขาออกมาได้ มันจะมีความเป็นผู้นำของเด็กด้วยเส้นทางของเขาเอง ทำอย่างไรให้เด็กคนนั้นมี

ศักยภาพตามเส้นทางของเขาได้ จะทำให้เกิดความมั่งคั่งในทางเดินของเขา ถึงแม้จะต้องทำงานในเส้นทางชีวิต แต่รู้สึกว่ายังต้องอุทิศชีวิตเพื่อช่วยแบ่งปันประสบการณ์

นพดล: สวัสดิ์ครับ ผมชื่อ นพดล ปัญญาวุฒิไกร นะครับ ทำธุรกิจส่วนตัวครับ และตอบแทนสังคมด้วยการดูแลโครงการสอนเด็กนักเรียนตาบอดถ่ายภาพขอเล่าประสบการณ์สด ๆ ร้อน ๆ เมื่อวันเสาร์อาทิตย์ที่ผ่านมา เราไปสอนเด็กตาบอดที่ขอนแก่นถ่ายภาพ สอนสองวัน วันแรกกำหนดหัวข้อให้ถ่ายเดียว วันที่สอง เราให้เด็กจับกลุ่มกันเอง มีเด็กทั้งหมดสิบสามคน เรียนอยู่ระดับชั้น ป. 4 – ป. 6 เขาจับกลุ่มได้ห้ากลุ่ม แต่มีเรื่องน่าสนใจ คือ มีเด็กกลุ่มหนึ่งอยู่ในช่วง ป. 4 – ป. 6 เขากำหนดหัวข้อในการถ่ายภาพของเขาเองว่า “ความทุกข์และความสุขของฉัน” เป็นเรื่องที่ผมแปลกใจมากที่เด็กอายุขนาดนี้กำหนดหัวข้อแบบนี้ แต่ไม่ได้พูดความสุขหรือความทุกข์ด้านเดียว

เมื่อเขากำหนดโจทย์แล้ว เขาจะต้องถ่ายภาพ และมานำเสนอว่า ภาพถ่ายและเรื่องที่เขาจะสื่อสารให้ทั้งคนตาดีและตาบอดเข้าใจได้อย่างไร น่าสนใจคือว่าความทุกข์ของเขา เขาไปเอาหนังสือคณิตศาสตร์มาวางและถ่าย เขาบอกว่าเขาทุกข์มากที่ต้องเรียนคณิตศาสตร์ ตอนที่เขากำหนดว่าจะถ่ายอะไรบ้าง เขาหัวเราะถูกใจมากเลยว่าทำไมความทุกข์เหมือนกัน และไม่น่าเชื่อว่า ตอนมานำเสนอเขาจะมีสองภาพ คือ ภาพโจทย์คณิตศาสตร์และภาพที่เขาทุกข์มากที่โจทย์คณิตศาสตร์ เขากำหนดให้เพื่อนเขาเป็นแบบทำคณิตศาสตร์แล้วอีกคนหนึ่งถ่ายภาพแล้วมานำเสนอ ไม่น่าเชื่อว่า เด็กทั้งสิบสามคนเฮกันใหญ่เลยว่า นี่คือการทำโจทย์คณิตศาสตร์

ผมคิดว่าเป็นประเด็นสำคัญ ที่เราเอาระบบการศึกษาบังคับใช้ให้เรียนเหมือนกันหมดทุกคน ไม่ว่าจะเขาจะมีความแตกต่างทางด้านกายภาพมากแค่ไหนก็ตาม ในขณะเดียวกัน เขาไม่มีประสบการณ์ในการเห็น แต่เขาจะต้องพยายามคิดเลขในใจ เป็นภาพทุกอย่าง และการทดเลขในใจไม่เหมือนที่เราเขียนด้วยตัวเลขให้เขียนได้ เขารู้สึกว่าเป็นความทุกข์มาก เพราะมองไม่เห็น ว่า สิ่งที่เขาคิดเลขบัญญัติไตรยางศ์ในใจ จะไปทำอะไรกับชีวิตของเขาในอนาคตข้างหน้า

อิทธิภัทร์: พอดีที่พูดถึงเรื่องความเชื่อ อยากจะแบ่งปันเพราะนึกขึ้นมาได้ ลูกผมตอนอยู่ ป.2 ป.3 ที่โรงเรียนอนุบาลทอสี ค่อนข้างจะเป็นคนที่ใช้เหตุใช้ผลมาก ดูเหมือนมีอะไรที่ข้ามภพข้ามชาติมากับตัวเขา เขาจะโตกว่าเด็กรุ่นเดียวกัน วันนั้น ท่านชยสาโรมาที่โรงเรียน เลยให้นั่งคุยด้วย เพื่อท่านจะได้ช่วยดูหรือช่วยถามอะไร แล้วลูกเลยถามท่านชยสาโรว่า เพราะโรงเรียนพุทธจะมีกระบวนการทางสงฆ์ ลูกถามว่า รู้ได้อย่างไรว่าพระพุทธเจ้าหน้าตาแบบนี้ สมัยก่อนไม่มีกล้องถ่ายรูป

ผมคิดว่าคำตอบออกมาเหมือนโค้ชซึ่ง ท่านหันมามองพวกผมว่า โยมไม่ต้องกังวล อาตมาก็อย่างนี้แหละตอนเด็ก ๆ หลวงพ่อถามว่า แล้วนิกก็ว่าอย่างไรละ คือกระบวนการถามในโค้ชซึ่ง เราต้องให้เขาอธิบายความเชื่อของเขาก่อน แล้วเราถึงจะเข้าถึงว่าคำถามนี้มาจากไหน ถ้าเราตอบด้วยคำตอบของเรา เด็กก็รู้สึกว่าเราใส่เข้าไป แต่ถ้าถามลึกลงไปเรื่อย ๆ จนไม่มีคำตอบ มีแต่คำถาม จะตอบด้วยคำถามตลอดเลยนึกถึงว่า สิ่งที่ท่านชยสาโรทำ ทำให้ลูกผมไม่รู้สึกรู้สึต่อต้านคำถามที่เราตอบไป เป็นกระบวนการให้เขาได้สืบค้นและเรียนรู้ต่อ แต่พ่อแม่เองเป็นคนกังวล

อีกกรณีหนึ่ง ลูกชายคนเล็กเรียนโรงเรียนสิงคโปร์ สองคนจะไม่เหมือนกัน คนเล็กเป็นคนชอบเรียนรู้ เป็นคนสนุกสนาน ช่างพูด พอย้ายโรงเรียนจากโรงเรียนอินเตอร์สิงคโปร์ในเมืองไทย เขาจัดการศึกษาดีมาก เราไม่ค่อยกังวล เพราะเพื่อน ๆ มาจากครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ ค่อนข้างดูแลลูกโอเค พอย้ายไปอยู่โรงเรียนสามภาษาในเมืองไทย จะมีนักเรียนหน้าห้องกับหลังห้อง มีเด็กอ่อน พ่อแม่มาฝากให้ช่วยติวให้ลูกเขา มีนักเลงประจำห้อง เขาจะเอาซีดีเรื่องมาเพียมาให้เล่น เลือดกระชูดเลย เขาคงสนุก เลยสังเกตเห็นสักอาทิตย์หนึ่งก่อน ลูกเขาคงอยากจะมีเพื่อน อีกกลุ่มที่ต่างกับเขา ที่มีเพื่อนที่กล้าจับผู้หญิงตอนอยู่ ม.1 เป็นเหมือนนักเลงประจำห้อง แต่เขายกว่าเขาคุมนักเลงได้ เพราะนักเลงต้องมาพึ่งเขาด้านวิชาการ แต่เขาได้บางอย่างที่เรากังวล เชื่อไหมครับจากซีดีแผ่นนั้น เขาไม่ได้ตีตเรื่องความโหดร้าย แต่เขาสงสัยว่าตระกูลแรกของมาเฟียในอิตาลีคืออะไร ใช้อะไรทำอะไร เพลงสมัยก่อนคืออะไร เป็นกระบวนการสืบค้นความรู้ กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากสิ่งที่เรากลัว ถ้าเราไม่รอเวลา แล้วไปตัดออกก่อน มันจะไปตัดกระบวนการเรียนรู้ของเด็กเหมือนกัน เพราะเราเอาความกลัวของผู้ใหญ่ไปครอบให้เด็ก เลยอยากแบ่งปันกระบวนการตอนที่ลูกยังเด็กอยู่ แต่ปัจจุบัน เขาชอบเคมีฟิสิกส์ ชอบอะไรที่ลึกลับ

ขงยูท: ผม ขงยูท วงศ์ภิรมย์คานต์ ครับ เป็นจิตแพทย์อยู่กรมสุขภาพจิต มีสองสามประเด็นที่อยากแบ่งปันด้วย ประเด็นแรกคือ **พ่อแม่ไทยที่เลี้ยงลูกมีความหลากหลายมาก** เพราะสังคมไทยมีความหลากหลาย และมีการพัฒนาที่ไม่เท่ากัน หลากหลายมาก เพราะฉะนั้น เราอาจจะต้องมองพ่อแม่เหล่านี้ในหลายลักษณะที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น **พ่อแม่ที่ทำงานทั้งคู่จะมีภาระอีกแบบหนึ่ง** อย่างในขณะนี้คนงานกำลังคนในระบบประกันสังคม ครั้งหนึ่งจะทำงานในบริษัท

เขาจะได้รับเงินมากขึ้นถ้าทำโอที คือทำงานวันละสิบสองชั่วโมงไม่นับเวลาเดินทาง เวลาเจอลูก รายได้ที่มากขึ้น ทำให้เขาพยายามขดเซยสิ่งที่เขาไม่มีเวลา เช่นให้ข้าวของกับลูก กับครอบครัวอีกประเภทหนึ่ง ใช้ชีวิตคู่แล้ว มีความเครียดความกดดันลงเอยด้วยการแยกทางกัน กลายเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว หรืออีกประเภทหนึ่ง พ่อแม่เข้ามาทำงานในเมือง ส่งลูกไปอยู่กับปู่ย่าตายาย เรียกว่าครอบครัวแหวกกลาง อย่างในอีสานมีเกือบร้อยละสี่สิบ

ทั้งตามกลุ่ม อาจจะมีการให้ลูกเล่นเกมตั้งแต่เล็ก ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้น **ธรรมชาติของสังคมเหล่านี้ จำเป็นที่เราต้องเข้าใจความแตกต่าง** เราไม่อาจจะกล่าวได้ว่าเรามีพ่อแม่แบบเดียว เพราะมันหลายลักษณะ ที่จริงสังคมเราที่แย่เพราะการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ครอบครัวจึงสูญเสียพลังไปเยอะ และมีสิ่งใหม่ๆ ที่เขาไม่เคยเรียนรู้มาก่อน เช่นชีวิตการเป็นวัยรุ่นของคนสมัยก่อนสิ้น แต่ของคนปัจจุบันยาว หรือสมัยก่อนไม่มีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เขาไม่รู้ว่ามีผลร้ายต่อเขาอย่างไร ขณะที่วิธีการเลี้ยงลูกในตะวันตก ถึงจะมีอิทธิพลของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่น้อยกว่าบ้านเราเยอะ มันจะเป็นข้อตกลงร่วมของสังคม ว่าเราจะไม่ซื้อแท็บเล็ตให้ลูกเล็กๆ แน่แน่นอน จนกว่าจะเข้าโรงเรียนหรือวัยรุ่น ไม่มีการใช้โทรศัพท์มือถือในโรงเรียนแน่นอน โรงเรียนอนุบาลไม่มีคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน เป็นระบบสังคมที่ช่วยให้การศึกษา ทำให้พ่อแม่สามารถจะเรียนรู้ ขณะเดียวกัน เขามีเวลากับลูกมากกว่า เพราะไม่ต้องทำโอทีทุกวันเหมือนกับพ่อแม่ของไทย ถ้าครอบครัวเขาแหวกกลาง ก่อนจะแยกทางกัน เขามีกฎระเบียบว่าต้องไป Counseling ก่อนคุณต้องเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่เข้าใจ ครอบครัวแหวกกลางเขาไม่มี

เพราะฉะนั้น หนึ่ง ผมคิดว่า พ่อแม่อยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่โหดร้ายกับเขามาก ขณะเดียวกัน สถาบันทางสังคมของเราล้มเหลว ที่จริงภายใต้ภาวการณ์ที่พ่อแม่เช่นขนาดนี้ ยิ่งต้องการสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็งมากขึ้นที่ช่วยค้ำจุน ถ้าเราเทียบกับพ่อแม่ในสังคมที่พัฒนาแล้ว การกดดันมีน้อยกว่าเราเยอะ และเขามีสถาบันทางสังคมที่มีความสามารถมากกว่ามาก ไม่ว่าจะเป็นการดูแลสื่อ ศูนย์เด็กเล็ก โรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้ที่สามารถทำให้เด็กเข้าไปเรียนรู้ได้ ให้เด็กเกิดประสบการณ์ มีมากกว่าเราเยอะ เพราะฉะนั้น สังคมจะวิกฤตหนักขึ้นเรื่อย ๆ เพราะส่วนที่ทำให้แยกกับส่วนที่จะเข้ามาสนับสนุนแย่นักกว่า และมีน้อยกว่า ถ้าเรามองในแง่นี้ ผมเสนอปิดท้ายสองประเด็นว่า

หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงแบบนี้ต้องการการเข้าหาคนละแบบ ผมคิดว่าคนที่มีความสามารถในการเรียนรู้คนละแบบ ก็ต้องการ semantic คนละแบบ อย่างพวกเราคงจะรู้ว่า ภาษาที่พูดในวันนี้ ถ้าไปพูดกับคนอีกกลุ่มหนึ่ง เขาคงไม่สามารถเข้าถึงสิ่งที่เราอยากให้เขาเรียนรู้ได้แน่ แต่มีการพูดอีกหลายภาษา หลายวิธี ที่จะเข้าหาได้ สมมุติว่าคนที่ลูกติดเกมไปแล้ว เจ็บป่วยแล้ว คนที่ไม่ทันได้ตระหนักถึงภัย คนที่อยู่ในภาวะยากลำบาก สามสี่กลุ่มนี้อาจจะต้องการคำอธิบาย หรือการทำให้เกิดความตระหนักแตกต่างกัน รวมถึงการทำให้เขาเข้าใจด้วย เราพูดสิ่งเดียวกันอาจจะใช้ภาษาอย่างเช่น บางคนอาจจะใช้เลี้ยงลูกให้มักคิก บางคนใช้ศาสนาในการพูดถึงวิธีการเลี้ยงดูลูก บางคนใช้จิตวิทยา บางคนใช้เบรนเบสเลิร์นนิง (Brain Based Learning) ในการอธิบายการพัฒนาเด็ก ผมคิดว่า การมีความหลากหลายในการอธิบายให้กับแต่ละกลุ่มที่สนใจแตกต่างกัน ที่จริง semantic จะดีขึ้น ถ้ามันสอดคล้องกับ episodic ของเขา ซึ่งอาจจะเป็นครูสำคัญในประเด็นที่หนึ่ง

ประเด็นที่สอง ผมคิดว่า **หัวใจสำคัญต้องกลับไปรีวิวเรื่องโครงสร้างทางสังคมที่จะต้องแก้** เพราะถ้าปฏิรูปการศึกษาไม่สำเร็จ เราปฏิรูประบบการทำงานไม่สำเร็จ คงลำบากเหมือนกัน ขณะนี้ หลายโรงงานเริ่มสนใจ Happy workplace เขาเริ่มสำนึกว่า การที่เขาจ่ายเงินให้คน แลกกับการที่ทุกคนต้องการโอที เป็นการสร้างปัญหาให้กับสังคมมากขนาดไหน เขาอาจจะต้องเริ่มคิดว่า ถ้าเขาจะทำ Happy workplace จะต้องมี Happy family อยู่ด้วย เขาจะสื่อสารให้คนในองค์กรของเขากลับไปมี Happy family กับลูกแต่ละวัยที่มีความต้องการแตกต่างกันได้อย่างไร คงไม่ใช่แค่ความปรารถนาดีของบริษัท อาจจะเริ่มต้นได้ แต่ที่สุดแล้วต้องเป็นข้อตกลงร่วมกันของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบการศึกษา ระบบการว่าจ้างงาน การดูแลคนในด้านสวัสดิการสังคม เมื่อครอบครัวจะต้องเลี้ยงเดี่ยวหรือห่วงกลาง ซึ่งคนเหล่านี้เมื่อได้รับการดูแลที่เข้าไปสมดุลงในจุดที่ขาดไป เขาก็มีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น

แต่ในที่สุด ผมพบอย่างเดียวกับที่หลาย ๆ คนพบ ว่าถ้าคนเราเข้าใจเรื่องการพัฒนาจิตในส่วนลึก มันแก้ปัญหาเกือบทั้งหมดได้ เพราะพอจิตสงบ ด้วยจิตที่สงบ มันคง สมดุล ตัวมันเองเป็นการแก้ปัญหาที่เป็นต้นเหตุด้วย คือความเครียด ความว่าวุ่น ที่สะสมในจิตของเขา และตัวมันเองแก้ปัญหาในปัจจุบันด้วย ทำให้เขาสามารถปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและปล่อยวาง เพราะฉะนั้น ตัวมันเองช่วยได้มาก แต่ว่าคนเราจะเคลื่อนไปถึงจุดนั้นได้ อาจจะมีความเป็นไปเป็นมาที่หลากหลาย

ยศพร: สวัสดิ์ครับ ผม ยศพร (ปัญจมะวัต) เป็นพนักงานบริษัทในเครือเอสซีจี ขอพูดนิดหนึ่งในมุมมองของครอบครัวที่ทำงานทั้งสามมีและภรรยา เป็นพ่อของลูก

วัยสองขวบ ทำงานหกวันต่อสัปดาห์ มีวันว่างคือวันอาทิตย์ โชคดีที่คุณพ่อคุณแม่ช่วยเลี้ยงด้วย ผมโชคดีที่ถูกดึงเข้ามาในวงการณ์และได้รู้จักกับอาใหญ่ ก่อนหน้าจะมีลูก ผมไม่เคยสนใจเรื่องพวกนี้เลยแม้แต่นิดเดียว พอเรามีลูก เราก็มุ่งอยากจะพัฒนาลูก เผอิญพอมีลูก เราจะมีคลับทางเฟซบุ๊กที่เป็นรวมตัวของพ่อแม่ที่ลูกเกิดในเดือนนั้น ตอนแรกจับกลุ่มกันเฉยๆ พอลูกเริ่มโต ผมมีความคิดว่าผมจะพัฒนาลูกเหมือนความคิดพ่อแม่ทั่วไปในสมัยนี้ อย่าไปว่าเด็กยุคใหม่สำเร็จรูปเลยครับ พ่อแม่รุ่นเดียวกับผมก็ต้องการความสำเร็จรูปด้วยเหมือนกัน ด้วยเหตุที่ว่าเราต้องทำงานหกวันต่อสัปดาห์ สิ่งที่เราจะพึงได้คือโรงเรียน แต่อย่างที่อาใหญ่บอก โรงเรียนในประเทศไทยพึ่งไม่ได้ครับ เพราะประสบการณ์จากที่เราเรียนมาเอง คำหยาบคายได้จากโรงเรียนล้วนๆ เนื่องจากที่บ้านไม่มีใครสอนคำหยาบคายหรอกครับ แต่เราไปเรียนรู้สิ่งเลวร้ายที่ พ่อแม่ยุคใหม่ไม่ใช่ไม่กระตือรือร้นที่จะหาสิ่งดีๆ ให้กับลูก แต่โรงเรียนที่สอนให้เด็กเป็นนักวิทยาศาสตร์หรือค้นพบศักยภาพของตัวเอง มันไม่มีหายากมาก หรือแพงมาก พ่อแม่ทุกคนอยากให้ลูกมีศักยภาพเต็มที่ในตัวเอง แต่เนื่องจากความไม่รู้ แต่ผมโชคดีที่ได้มาเรียนกับอาใหญ่ และทำให้ผมรู้อย่างทำให้ผมเปลี่ยนทัศนคติ ที่ว่าจะให้ลูกเป็นผู้เก่งเลิศทางวิชาการ ณ วันนี้ ถ้าลูกผมเรียนไม่จบปริญญาตรี แต่ว่าเขาสามารถเลี้ยงชีพได้ และมีความสุข ผมก็พอใจแล้ว

จากที่ผมทำคลับในเฟซบุ๊ก ผมปรารถนาดีอยากให้เห็นอื่นรู้ตาม ทุกคนต้องการจะพัฒนาลูกอยู่แล้ว ผมจึงเอาไปเล่าให้เขาฟัง บางคนก็เห็นตาม แต่กลายเป็นว่าพอรู้มากแล้วทุกซั่มหนักอีก ฉันจะหาโรงเรียนเหล่านี้ที่ไหน ฉันจะทำอย่างไร ในความคิดของผม คงต้องเอาลูกเรียนในโรงเรียนในระบบ เพราะไม่มีทางเลือก แต่ใช้เวลาเสาร์อาทิตย์ พาลูกไปมีประสบการณ์ และคิดใหม่ว่าการเรียนในระบบคือการเรียนรู้อีก

แบบหนึ่ง อาจจะยากในการแก้ไขบางอย่าง เพราะห้าวันลูกเราไปอยู่กับเด็กที่อาจจะโดนตามใจจากครอบครัว อุ่มแบบที่อาจารย์บอกว่า พ่อแม่เลี้ยงดูอย่างทะนุถนอม ไม่ต้องดิ้นรนเลย ซึ่งจะมีอุปนิสัยอีกแบบหนึ่ง ซึ่งผมเห็นมาแล้วจากหลานวัยสี่ขวบ ซึ่งไปเรียนโรงเรียนในระบบ ทำให้ผมได้เห็นพฤติกรรม พ่อดีพ่อแม่เป็นคนยุคใหม่ที่วัน ๆ ก้มหน้าเขี้ยวเล่นแท็บเล็ต สมาร์ทโฟน แล้วให้ลูกเล่นไป พอลูกร้องไห้เอง คุณพ่อจะกลับไปใช้เหตุผลทุกอย่างโดยไม่ได้ไปดูแลจิตใจของลูกเลย ผมเห็นเลยว่า หลานผมต้องการความรักมาก ๆ เหมือนขาดไป พยายามจะเรียกร้อง แต่มันเป็นกลไกที่เกิดจากพ่อแม่ แต่พ่อแม่ไม่รู้จะสอนอย่างไร เพราะเขาไม่รู้เรื่องพวกนี้

เรื่องจิตใจไม่มีที่ไหนสอน ผมมารู้ตอนจะอายุสามสิบห้าแล้ว และผมค่อนข้างโชคดี ทำให้ผมทะเลาะไปรุ่งระดับหนึ่ง และจะพยายามทำให้คนอื่นรู้ตามด้วย เพราะเห็นว่าเป็นประโยชน์ แต่ขอฝากไว้คิดหนึ่งว่า ผมอยากได้โรงเรียนที่เราไปฝากลูกให้เขาได้ ไม่ใช่ว่าไม่อยากทำ แต่เนื่องจากบริบทในแต่ละครอบครัวไม่เท่ากัน ถ้าใครมีโอกาสดีหน่อย มีกิจการที่ลูกโตมามีกินแน่ ๆ ถือว่าโชคดี ถ้าได้ทำแนวอันสกูลลิ่ง (unschooling) ฝากด้วยครับ

พระชายกลาง: เจริญพร อาจารย์ใหญ่และทุกท่าน อาตมาจะแบ่งประสบการณ์เล็ก ๆ เกี่ยวกับเด็กโดยตรง อาตมาเชื่อว่าถ้าเราให้เวลากับเด็กเป็นเรื่องใหญ่สุดในการสร้างผู้นำ ครั้งหนึ่งท่านพุทธทาสตอบคำถามว่า จะฝากความหวังไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างไร ท่านบอกว่าให้เลิก เอะอะก็จะไปพึ่งศาลหลักเมือง พระสยามเทวาธิราช ท่านบอกว่าผู้นำรุ่นใหม่ ๆ นั้นแหละเป็นหลักเมืองของแท้ บุษบาไว้ให้ดี คุณแลเด็ก ๆ ไว้ให้ดี

อาตมาไปคุยกับนักเรียนที่โตหน่อย พระจะตั้งคำถามเซี่ยๆ ว่า สัตว์เดรัจฉาน กับมนุษย์ต่างกันอย่างไร เขาตอบกันหลากหลายนะ สรูปของเด็กคนหนึ่งซึ่งคมมาก สัตว์เดรัจฉานเป็นสัตว์ที่เลี้ยงด้วยนม แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยเงิน เข้าพ่อ ก็วางไว้ให้ ไม่พ่อก็โอนไปให้ ทำบัตรเครดิตเสริมให้ วันหนึ่งโรงเรียนแจ้งมาว่า ลูกอยู่ที่โรงพัก ลูกไปลวนลามไปจับต้องสุภาพสตรีเขา สิ่งที่แม่ถามคือใช้เงินเท่าไร ปิดปากผู้เสียหาย วิ่งเดินตำรวจ วิ่งเดินหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เห็นแก่นอนาคตเด็ก ไม่มีการลงบันทึกประจำวัน ต่อมาหนักเลย ล่วงละเมิดทางเพศ สิ่งที่พ่อถามคือ ผู้เสียหายเป็นใครและเท่าไร วิ่งเดินกับกระบวนกรยุติธรรม ครั้งที่สามมีโทรศัพท์ มาบอกว่า ลูกมีเรื่องใหญ่แล้ว สิ่งแรกที่พ่อแม่ถามพร้อมกันคือ ต้องใช้เงินเท่าไร บอกต้องไปถามวัดว่าเขาคิดค่าโลงค่าศาลาเท่าไร เพราะลูกถูกยิงตายไปแล้ว สรูป คือที่เลี้ยงด้วยเงินมาตลอดอันตรายมาก พ่อแม่ต้องกลับหลังหันกันหน่อย ต้องเลี้ยงลูกด้วยธรรม

สอง อาตมาเห็นการถกเถียงของพ่อแม่ลูก อาตมาสอนที่โรงเรียนทอสีมาห้าปี ทุกวันพระ สิ่งหนึ่งที่ประทับใจมาก เด็กทุกคนจะได้รับการบอกกล่าว ว่า เด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาวด้วย การกระทำของเธอเมื่อสักครู่หรือทำมาแล้ว ไม่ได้กระทบเธอคนเดียว ชื่อเสียง ทรัพย์สินเงินทอง ร่างกาย มีผลต่อคนอื่นหมด คุณจอตระตึงผิดกฎหมายไม่ได้แค่ลูกไปสั่ง แต่อาจจะมีคนได้รับอุบัติเหตุ ล้มตาย เสียหายได้เยอะแยะ เขาสรุปว่าอย่างนี้ครับ

เด็กเล็ก ปัญหาคารตูลเด็กประมาณเจ็ดขวบ ไทยตลอด พม่าเลี้ยง กะเหรี่ยง ปลูกฝัง ฝรั่งเศสบรรม ไทยตลอดเพราะแม่เป็นคนไทย พอดตลอดแล้ว เป็นคนรวยเลยมี

คนใช้นานาชาติ มีกะเหรี่ยง ลาว เขมร เพียบเลย ลาวพม่าเลี้ยง กะเหรี่ยงปลูกฝง แม่มาวิ่งเข้าไปอยู่หลังคนเลี้ยง เพราะนึกว่าแม่เป็นคนแปลกหน้า แม่บอกว่าอีกสัก หน่อย แม่จะลาออกจากธนาคารมาเลี้ยงดูลูก ปรากฏว่าถูกไปโรมทขึ้นตำแหน่งที่สูงขึ้น เลยต้องเอาลูกเข้าโรงเรียนนานาชาติ ไม่ได้บอกว่าไม่ดีนะ แต่สะท้อนว่าแม่ ห่างลูกมากเลย

มีข้อเสนอว่า เราน่าจะย้อนกลับตกลงกันในพ่อแม่ทั้งหลายว่า ให้ลูกมีโอกาส อยู่กับพ่อแม่มากกว่ากระบวนการที่เอาตมาพูดมา เด็กถามพ่อแม่ว่าเมื่อไหร่ปฏิทิน จะเป็นสีแดงหมด อาทิตย์หนึ่งมีแดงอยู่วันเดียวที่เขาจะได้กอดพ่อหอมแม่ แม่ พ่อแม่ จะต้องไปทำให้ปฏิทินมีสีแดงมากกว่านี้

สุดท้าย อายุเท่ากันทั้งหลายอาจจะดูเรื่อง น้ำพุ ที่ลูกพยายามจะบอกแม่ครับ แต่ถูกเบรกทุกครั้งว่าแม่มีประชุม พ่อครับผม พ่อมีเรื่องด่วน แม่ครับผม แม่มี งานเลี้ยง เอาเงินไป ทุกอย่างไปจัดการเอง จนสุดท้าย ไม่ยอมให้แม่เบรกอีกแล้ว แม่ครับผมติดตา ทำให้แม่เป็นลม ซึ่งเป็นเรื่องจริง

เอาตมาอยู่กับโรงเรียนที่มีเด็กโต ทุกวันพูดกันอยู่เรื่องสามล้อม ให้ที่บ้าน ล้อมรั้ว ปรากฏว่า พ่อกินเหล้า แม่เล่นไพ่ แม่ตำพ่อ พ่อใช้กำลังกับแม่ ไม่ใช่เสียง อย่างเดียว เด็กโดนลูกหลงฝ่าเท้าฝ่ามือมาด้วย บ้านล้อมรั้วไม่สำเร็จ ส่งลูกไปโรงเรียน ล้อมรั้ว มีความหวังว่ารั้วของโรงเรียนจะทำให้ลูกเป็นเด็กดี นักวิทยาศาสตร์บอกว่า มีแต่คนโง่เท่านั้นที่เชื่อว่าทดลองด้วยวิธีเดิมๆ แล้วผลจะแตกต่าง พ่อแม่หลายคน ติบลูกเข้าโรงเรียน ไม่ได้จูงเข้าไป มันเป็นภาระ พ่อเดือนเมษายน พ่อแม่จะจูงลูกมา หลอกพระ เพราะลูกติดเกมหนัก คิดว่าผ้าเหลืองจะทำให้เด็กกลับไปเป็นคนละคน

หามีได้ อากาณชานานั้น ไม่บอกความจริงกับพระเลย มีปัญหาหมด ปรากฏว่า ล้อมรั้วไม่สำเร็จอีก สู้ต้ายต้องล้อมจับ เป็นเรื่องตำรวจต้องส่งบ้านมุกิตา กรุณา อุเบกขา กระบวนการที่เราสร้าง ครม. (คนรุ่นใหม่) ไม่สำเร็จ จนสิงคโปรี่ไปบอกว่า เด็กไทยห้าคนแลกเด็กสิงคโปร์คนเดียวเขาไม่เอา

อาตมาฝากไว้ว่า พระพุทธเจ้าตรัสไว้เรื่องโพธิ เกิดมาเด็กมีความตื่นรู้ อยู่ในใจแล้ว แต่ไม่ได้นำมาใช้ อาตมาไปอีสาน ขอสอนเด็ก 45 นาที พระคุณเจ้า โรงเรียน ไม่มีเวลาให้พระสอน ทำไมละ ไม่มีงบประมาณหรือ อาตมาไม่ใช่พระรับจ้าง แต่เป็น พระแจก ใครถวายมาคืนหมด ที่นี้ไม่เคยนิมนต์พระมาเลย แต่เวลาคอนเสิร์ตมารับหมด แต่เสียดายที่ไม่สามารถถวายเวลาพระคุณเจ้าสัก 15 นาที เราเคยเสนอว่า ถ้าเด็กได้ใช้เวลาสักห้านาทีก่อนจะเรียนพละ เรียนวิชาอะไร ปรากฏว่าเด็กมีเวลาไม่พอ ไม่มีเวลาห้านาที

เลยถามคุณแม่ว่า โยมอาบน้ำใช้เวลากี่นาที โยมเคยชำระล้างจิตใจสักห้านาทีไหม เปล่าเลยครับ เสื้อผ้าหน้าผม ถ้าไม่พร้อมไม่ออกมาประชุมเด็ดขาด แปลว่าใจไม่พร้อม เสนอว่าให้เอาเด็กมา ตั้งเวลาที่เขาชำระล้างร่างกาย แล้วมาตั้งเวลาชำระใจด้วย เขาบอกว่าลูกเขาวิ่งผ่านน้ำห้านาที บอกว่าถ้าอย่างนั้นส่งมาให้ อาจารย์ห้านาที ไม่เกินนั้นเด็ดขาด นักปราชญ์จะกลายเป็นนักเปเรต ถ้าเทศน์เกินเวลา อีกคนมีลูกสาว ใช้เวลาอยู่ในห้องน้ำหนึ่งชั่วโมง ถ้าอย่างนั้นตั้งเวลาเท่ากัน เราจะมาชำระเวลาเท่ากัน เชื่อว่าเราจะส่งคืนให้ประเทศชาติและคุณพ่อคุณแม่ได้ในที่สุด

อดิศร: ขอบพระคุณครับ เราคงจะพักสัก 15 นาที มีหลาย ๆ ประเด็นที่พูดถึงกัน เราเริ่มจะมองเห็นปลายทางที่เราจะอยากจะทำไป แต่คำถามที่หลายท่านพูดถึง คือเราจะสร้างเป้าหมายได้อย่างไรบ้าง วันนี้ เรามีคนรุ่นใหม่มาเยอะมากเลยนะครับ ผมอยากได้ยินเสียงของคนรุ่นใหม่ด้วยเหมือนกัน ขอขอบคุณครับ

พักเบรก 15 นาที

อดิศร: ภาคเช้า เราได้ฟังคุณวิศิษฐ์ วังวิญญู บอกเล่าถึงเรื่องสมุทัยหรือสาเหตุของการที่เยาวชนรุ่นใหม่ ว่าทำไมถึงได้รู้สึกว่าเขา กำลังมีปัญหาอยู่ แต่ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวเขาเอง แต่เป็นสิ่งแวดล้อม ตัวเราเองเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างปัญหาให้กับพวกเขา การย้อนกลับมามองตัวเองเป็นหลัก แทนที่จะไปแก้ไขเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญมาก หลายท่านได้แบ่งปันประสบการณ์ตรงและความคิดเห็น มีประสบการณ์ของคุณพ่อคุณแม่ มีประสบการณ์ของคนทำงาน จากหลากหลายภาคส่วนที่ทำงานกับคนรุ่นใหม่ มีพระอาจารย์ที่บอกเล่าประสบการณ์สอนในโรงเรียนและการดูแลคนรุ่นใหม่ และคุณหมอยงยุทธบอกว่า การเลี้ยงดูเด็กไม่ควรคิดแบบเหมารวม เพราะมีบริบทที่หลากหลาย ช่วงที่สอง คุณวิศิษฐ์จะกลับมาพูดคุยกับพวกเราอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้น จะเปิดเวทีก่อนพักรับประทานอาหาร

วิศิษฐ์: ช่วงที่สอง ผมอยากจะทำเรื่องเส้นทาง จะทำอย่างไร แต่อยากจะทำเริ่มจากเปิดโอกาสให้เราได้รับรู้เรื่องหนึ่ง มีลูกศิษย์ผมอันเกิดจากอุบัติเหตุหนึ่ง คือเส้นทางชีวิตเขาไม่น่าจะมาเจอผมนะครับ คุณแม่คุณพ่อเป็นหมอทั้งคู่ สถานภาพทางบ้านทางสังคมก็ดี แต่ว่ามีอุบัติเหตุในการเลี้ยงลูก เด็กหนุ่มคนนี้ชื่อ ต้อง หรือ ภัทระ กิตติมานนท์ เขาไปติดยาไอซ์อยู่สามปี ต้องจะเป็นประจักษ์พยาน เพื่อเราจะ

มาดูเรื่องมรรคกันต่อไป ต้องอาจจะเป็นตัวอย่างของนิโรธให้พวกเราได้ใคร่ครวญ ก็เป็นได้ เชิญครับ

ภัทระ กิตติมานนท์: ตื่นเต้นนะครับ ไม่คิดว่าจะถูกเรียกขึ้นมา ที่มาครั้งนี้ มาเป็นกองเชียร์ให้ลุงเฉยๆ พูดเรื่องคนรุ่นใหม่ คงเล่าเรื่องตัวเอง อย่างที่ลุงบอกว่า พ่อแม่ผมเป็นหมอทั้งคู่ ดังเช่นเรื่องที่พระอาจารย์เล่าเรื่อง บ้านผมแปลกนะ พ่อแม่ รักผมมาก แต่ไม่รู้ว่าเพราะอะไร คงเป็นหลายๆ เรื่อง คงเป็นการเลี้ยงดูตอนเด็กๆ ที่ลุงบอกว่า พ่อขึ้นประถมเหมือนเราถูกผลักให้เป็นผู้ใหญ่ จากอาการสนิทสนมเล่น กันตอนเด็ก ๆ พ่อเคยพาขี่คอ เกาพุงเล่นกัน พ่อขึ้นประถมปั๊บ หายหมด แล้วพ่อจะ ไปสนิทกับน้องสาวแทน เพราะน้องอ่อนกว่าผมสองปี พอถึงประถม เรื่องเหตุผล เริ่มมา เรื่องการเรียนก็มาเป็นงาน ผมเป็นเด็กเรียนนะ เป็นเด็กเรียนร้อย ตั้งใจเรียน สอบได้เกรดสี่ตลอด

ใช้ชีวิตตามกรอบมาเรื่อย ๆ จนถึงช่วง ม.ปลาย มันพลิกหน้ามือเป็นหลังมือเลย ตอนแรกเริ่มจากย้ายโรงเรียน เริ่มโดดเรียน เวลาไปสอบก็ลอกเพื่อน ยังผ่านมา ได้ตลอด ตอนเย็นก็กินเหล้า หนักขึ้นเรื่อย ๆ ม.สี่ ห้า หก ไปเที่ยวกับเพื่อนทุกคืน ตอนเข้ามาเข้าเรียน ช่วงที่หนักสุดมาเข้าโรงเรียนตอนเที่ยง ออกจากโรงเรียนบ่ายโมง พ่อแม่คงเลี้ยงด้วยเงินระดับหนึ่ง ผมมีรถขับตั้งแต่ ม.ปลาย จะขับรถมาจอดข้างตึก แล้วปิ่นเข้า ตรงดิ่งไปห้องน้ำชาย ไปเจอเพื่อน ๆ นัดกันว่าเย็นนี้จะไปกินที่ไหน บ่ายโมงปั๊บก็โดดออก เป็นอย่างนี้มาเรื่อยจนถึงช่วง ม.6 ไม่รู้ว่าโชคดีหรือโชคร้าย ผมสอบตรงติด เลยไม่ได้เอนทรานซ์ ได้หยุดยาว ปิดเทอมหกเดือน

พอกินเหล้าถึงจุดอึดอัด เรา ก็เริ่มหาอะไรที่เข้มข้นขึ้น เริ่มจากคืนหนึ่ง เพื่อนชวนไปกินยาอี ตอนนั้น ไม่รู้ว่าเพื่อนพาไปเสพยาอะไร เพื่อนแค่บอกว่าจ่าย พันหนึ่งมีปาร์ตี้มันมาก เราไม่รู้เพราะเราเที่ยวกันทุกคืน เพื่อนพาไปลึกลับซับซ้อนมาก อย่างกับโรงแรมร้าง ขึ้นไปอยู่บนห้อง ตกใจ เจอรุ่นพี่คนหนึ่ง แกกว่าผมเยอะ ถอดเสื้อผ้า ผมเผ้ากระเซอะกระเทิง เสพยาบ้าอยู่ ตอนนั้น เขาไม่บอกอะไร เอ็งนั่ง รอดตรงนั้นแหละ เดี่ยวมา ในใจคิดกลัวนะ งงเหมือนกันว่า เรามาทำอะไรตรงนี้วะ โคตรน่ากลัว พี่คนนี้เหมือนเห็นในข่าวเลย ที่ป็นเสาส์ ไส้โตล้นนั่นเลย แล้วเรามาทำอะไร แต่ก็อยู่ แล้วเขาก็เอายามาให้ ก็กิน อย่างที่เขาบอกว่ามันมันกว่า ก็มันกว่าจริง ๆ คืนนั้นก็ปาร์ตี้กันทั้งคืน เสร็จปั๊บตอนเช้า เพื่อนก็เอายาไอซ์มาให้เสพต่อ แล้วแปลกมาก ตอนเสพยาอีเข้าไป รุ่นพี่ที่ดูน่ากลัวมาก ๆ ชีวิตปกติเราจะไม่ยุ่งด้วย เรากอดคอเล่น กับเขาได้เหมือนเป็นพี่น้องเลย เป็นความรู้สึกที่ในชีวิตปกติหาไม่ได้ พอยาไอซ์ เหมือนกัน กับเพื่อนที่เราคิดว่าสนิทแล้ว คุยได้ทุกเรื่อง พอเสพยาไอซ์เข้าไป มันเกิด บทสนทนาที่ออกมาจากใจจริง ๆ แล้วเรารู้สึกว่า เราได้ความสนิทสนมที่ไม่เคยได้ มาก่อน เลยติดยาสามปี

ผมว่ายาเสพติดเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น มันทดแทนบางอย่างที่เราหาไม่ได้ในตอนที่เราไม่เมา อย่างตอนเสพยาไอซ์ ความมั่นใจในตัวเองมาเยอะกว่าเหล้า เรามั่นใจ เลยว่า ทุกคนที่เราเจอ เราเชื่อว่าเราทำให้เขารักเราได้หมด เราเชื่อว่า ครู อาจารย์ เพื่อนคนใหม่ พอเสพยาไอซ์เข้าไป มันสิ้นสงสัยเลยว่ มันจะยอมรับเราไหม มัน ยอมรับเราแน่นอน ตรงนี้แหละที่ทำให้ติด และช่วงนั้น ผมก็เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ ด้วย วงที่เสพยาทำเป็นระบบมากเลย มีรุ่นพี่ดูแลรุ่นน้องอย่างดี คอยหาทรัพยากรให้

พอย้ายจากต่างจังหวัด เอามาฝากให้สาขาย่อยในกรุงเทพฯ ดูแลต่อ ได้รุ่นพี่หนึ่งคน ก็ใช้ชีวิตอยู่ตรงนั้น ไม่ได้เรียนหรือคอร์ส แต่ยังสอบผ่านมาได้ตลอด

ที่หนักสุดคือ ช่วงปลายๆ ปีที่สอง ผมมีแฟนเป็นเอเยนต์ ตอนนั้น เสพเป็นชีวิตจิตใจ วันๆ เสพอย่างเดียว แต่พอจุดหนึ่ง มารู้ตัวอีกที เหมือนตื่น ร่างมากกว่าชีวิตเรามาอยู่ตรงนี้ได้ยังไง ตอนนั้น ชีวิตแย่มากๆ กับพ่อแม่ไม่รู้รู้สึกถึงความผูกพันกันเลย เขาคำเขาว่า เขาร้องไห้เสียใจ ลึกๆ แล้วคงรู้สึกผิด แต่ ณ ตอนนั้นมันชินชา เหมือนบาปมากเลย จริงๆ แล้วหลอกเงินแม่มาเยอะมาก ๆ มาซื้อยาข้าวของจำเป็นหมดห้อง พอมาตื่นอีกที งบมาก มองไปที่ห้องไม่มีอะไรเลย พ่อก็โทรมาด่าทุกวัน โทรศัพท์พ่อแม่เป็นอะไรที่อึดอัดมาก ๆ พ่อจะเอาแม่มาว่า แม่ร้องไห้เรื่องต้องทุกคืน แล้วเวลามีคนมาคุยกับแกเรื่องลูกชาย แกจะบอกว่าแกเสียลูกชายไปแล้วในช่วง ม.ปลาย คือช่วงหนัก ๆ เหมือนพ่อมองว่า ใช้นี้เป็นใครก็ไม่รู้ แล้วก็คุยกันไม่ได้เลย เรียนก็คงเรียนต่อไม่ได้แล้ว เพราะเราดื้อปจนไม่รู้จะดื้ออย่างไร

ตอนนั้นแหละที่หนักสุด ความรู้สึกที่เสพแล้วหวาน ๆ หอมหวาน รู้สึกดีเหมือนตอนเสพแรก ๆ ช่วงหลังไม่มีความรู้สึกนั้นแล้ว แต่เราเลิกเสพไม่ได้ เพราะถ้าไม่เสพเราจะตื่นขึ้นมาทำอะไรไม่ได้เลย จะนอนตลอดเวลา ตอนนั้น ทางตันของตัวเองและที่บ้าน โชคดีที่ตำรวจจับได้ และมาคุยกับพ่อ มาถามพ่อว่า จะให้ตำรวจช่วยหรือจะจัดการกันเอง พ่อเลยมาหา วันสุดท้าย เหมือนหนังสือจบบทเลยนะ แปลกมาก ตอนนั้น แฟนที่เป็นเอเยนต์ก็เสพมากจนเริ่มหลอน เลยเลิกกับผมคืนนั้น แฟนเลิกกันตอนเที่ยงคืน พ่อมาตอนตีห้า และบอกว่าพ่อรู้แล้วว่าลูกติดยา แก่ไม่ให้ทางเลือกอะไรมาก แกบอกว่าจะให้พ่อจับส่งตำรวจหรือจะไปอยู่กับอาจารย์คนหนึ่ง

ที่เชียงรายได้ ตอนนั้น ผมไม่รู้จักลุงเลยนะ ตอนแรกนึกว่าลุงเป็นอาจารย์หมอบด้วยซ้ำ เพราะพ่อผมมีแห้ววงการหมอ ก็คงไม่มีทางเลือก เราคงไม่ยอมอยู่กับตำรวจหรอก เลยเลือกอาจารย์แล้วกัน ตอนเช้าเดินทางไปเชียงรายได้เจอลุง พอมาเจอลุง เออผมว่า อันหนึ่งที่สำคัญมาก ๆ คือ ผมว่าเด็กหรือวัยรุ่นอย่างผม ไม่ได้ต้องการแค่พ่อแม่ คือ พ่อแม่ที่เข้าใจก็ระดับหนึ่ง แต่อาจจะมีส่วนช่วงชีวิตที่เราต้องการครูมาก ๆ ต้องการผู้ใหญ่อีกคนมาก ๆ ผมไม่รู้ว่าจะ ถ้าผมไม่ได้มาเจอลุง และพ่อผมเปลี่ยนตัวเองเป็นคนใหม่เต็มทีเลย ผมไม่รู้ว่าคุณจะกู่คืนได้แค่ไหน แต่พอเจอลุงเหมือนมีความใหม่เข้ามาด้วย

ไปเชียงรายได้ตอนนั้น มีร้านหนังสือชื่อร้านห้องนั่งเล่น เข้าไปแบบไม่รู้เรื่องรู้ราว มาเจอลุงแก่ ๆ ผมขาว ๆ คนหนึ่ง นั่งอยู่บนหมอนสามเหลี่ยม ตอนนั้นไม่รู้อะไร แต่พอเริ่มได้สัมผัสแก รู้สึกว่าแกเป็นผู้ใหญ่ที่แปลก อันแรกที่ผมว่าสำคัญมาก ๆ คือว่า สายตาแกไม่ได้รังเกียจผมเลย และแกไม่ได้มองผมเป็นคนผิดปกติอะไรด้วย จริง ๆ มันไม่ต้องใช้คำพูดเลยนะ ผมว่าเป็นสายตาที่เราได้สัมผัสจริง ๆ ว่า ผู้ใหญ่คนนั้นให้เกียรติเราจริง ๆ ในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน และทุกครั้งที่พูด แกจะตั้งใจฟังผมมาก ๆ และไม่ใช่แค่ลุงใหญ่ ในชุมชนจะมีหลาย ๆ คน ทุกคนจะรับฟังผมจริง ๆ แล้ววงสนทนาที่เกิดขึ้นตอนนั้น สามเดือนแรกเป็นช่วงที่ดีที่สุดในชีวิตผมเลย คือ มันว่า ภารกิจที่เคยถูกกดดันให้ต้องทำอะไรต่ออะไร เราก็ปล่อยวางไปหมด ความคาดหวังของพ่อแม่ก็ฟังไปหมดแล้ว เพราะลูกเรียนไม่จบแน่นอนแล้ว เหมือนเกิดใหม่ ได้ลู่เป็นเหมือนคนทำคลอด

เวลาเราพูดแกก็ฟัง แปลก มาอยู่กับลุง บางครั้งเวลาสนทนากัน มันมีความรู้สึกเหมือนเราเสพยาคุยกับเพื่อน มันได้ความรู้สึกเหมือนเราเสพยาครั้งแรก ๆ แล้ว

เราตื่นตื่นกับมันมาก คอยกันจากใจจริง ๆ พอมาอยู่กับลุง อยู่กับชุมชน บางครั้งเวลาวงสนทนาจะได้คุณภาพถึงระดับหนึ่ง มันได้ความรู้สึกเดียวกัน และผมเคยบอกลุงนะว่า ลุงวงแบบนี้เหมือนตอนที่ผมคุยกับเพื่อนตอนเสพยาเลย ได้ความสนิทสนม การเลิกยาก็แปลก มันไม่ทรมานเลย มันเลิกได้เหมือนเราไม่เคยติด ผมก็ไม่รู้ว่าเป็นเพราะอะไร คงจะเหมือนอย่างที่คุณหมอบอกว่า เรามีพลังในการเยียวยาเยอะพอดีมีคนไขให้มันออกมาได้ นั่นเป็นช่วงแรกที่ได้มาอยู่

แล้วเราได้มาเรียนเรื่องพวกนี้ เราได้มาดูว่าที่เราติดยามันมีเหตุ ไม่ใช่อยู่ ๆ เราไปติด กับพ่อแม่ แกร่งผมมากนะ แต่เหมือนเป็นความรักที่ไม่มีต่อเชื่อม ความรักของผมและของพ่อเหมือนอยู่ในตัวแต่ละคน แต่ไม่ส่งถึงกัน วันหนึ่งที่จำได้ชัดว่าอาจจะติดในใจช่วงแรก ๆ คือตอนเด็ก พ่อผมจะทำโทษด้วยการไม่คุยด้วยเป็นวันที่ทำโทษเพราะเราไม่มีเหตุผลไปตอบเขาได้ เขาจะไม่คุยกับเรา ตอนเป็นเด็ก ๆ มันทรมานกว่าตีอีกนะ เวลาพ่อไม่คุยด้วย เหมือนเขาริบความรักคืน เหมือนเราไม่มีตัวตน ตอนเด็ก ๆ จำได้เลยว่า มีช่วงหนึ่ง เราอยู่ในความทุกข์ตรงนั้น แล้วมีช่วงหนึ่งที่เราตัดสินใจจะเลิกทน แล้วเราบอกตัวเองว่าเราไม่แคร้แล้ว ไม่อยากคุยก็ไม่ต้องคุย เราดูแลตัวเองได้ ตั้งแต่นั้นสายสัมพันธ์มันขาด แล้วพอเราตัดความเจ็บปวดตรงนั้น มันก็ตัดความรักไปด้วย เราเลยเข้าใจเลยว่า ช่วงที่เราแย่ ๆ เขาพูดอะไรก็ตาม เราเลยชินชา เพราะความสัมพันธ์มันถูกตัดไปตั้งแต่เด็กแล้ว เป็นเรื่องที่มาค้นพบว่า จริง ๆ แล้วที่เราไปติดยา เพราะยาช่วยให้เราเปิดหัวใจได้ ช่วยให้เราสนิทกับคนได้ แปลกนะครับ พอเราตัดความสัมพันธ์กับพ่อแม่ มันไม่ได้จบแค่พ่อแม่ มันเลยไปถึงคนอื่น ๆ ด้วย คือกับเพื่อนหรือใครก็ตาม ถึงเราจะกินเหล้าเฮฮา แต่ลึก ๆ เราไม่กล้าเปิดหัวใจให้เขาเข้ามาสนิทกับเราจริง ๆ เพราะเรากลัวเจ็บอีก แล้วยามันช่วย พอ

ตอนที่มาอยู่กับลุง สภาวะการเชื่อมต่อใจที่มันเกิดขึ้นโดยไม่ต้องใช้ยา เราเลยเลิกยา เป็นจุดเริ่มต้นให้มาเรียนเรื่องแบบนี้

อยู่กับลุงมาสี่ปีแล้ว ไม่ได้แค่มาเลิกยา ก็มาเรียนรู้วิถีใหม่เลย เรื่องระบบโรงเรียน ถึงจะเป็นเด็กเรียนเก่ง แต่เหมือนมีคำสาปหลายอย่างที่เรารู้สึกมาจากโรงเรียนเหมือนกัน คือลุงเป็นนักอ่านนักเขียน แต่ตอนมาอยู่ เราเห็นชื่อหนังสือแต่ละเล่ม อ่านภาษาไทยยังอ่านไม่รู้เรื่องเลย คิดว่าตัวเองอ่านไม่ได้แน่นอน แล้วตอนเรียน ผมไม่เคยอ่านหนังสือ คำสาปมันอยู่กับเราว่าอ่านไม่ได้ แต่วันหนึ่งพออยู่เรียนรู้แบบนี้สักพัก ไม่มีอะไรมาก แก่แค่มองเห็นเรา แล้วโยนหนังสือมาให้เล่มหนึ่ง ต้องไปอ่านเล่มนี้แล้วมาคุย ลุงจะมีอย่างนี้อยู่เรื่อยๆ โยนใจทยให้ แวบหนึ่งจะรู้สึกอึดอัด ถูกสั่งการบ้านอีกแล้ว แต่สักพักหนึ่ง พอทำใจได้ เราอยากลองลองสักตั้งไปเปิดอ่าน จำได้ เล่มแรกที่อ่านคือ รหัสอภิมนุษย์ ของ โจเซฟ จาวอสกี ลองอ่านไม่รู้ว่าลุงใช้อะไรเลือกเล่มนี้ให้ผม แต่พออ่านแล้ว มันเหมือนเราอ่านชีวิตตัวเองที่นักปราชญ์ระดับโลกเป็นคนเขียน แล้วมีช่วงที่ดีมากๆ ช่วงหนึ่ง ผมว่าหลายๆ คนอาจจะเคยมีประสบการณ์แบบนี้ คือเราอ่านหนังสือเสร็จปั๊บแล้ว ไปทำอะไรต่ออย่างของผมนั่งอ่านเสร็จสักพัก ก็ไปอาบน้ำ แล้วเราก็คิดต่อจากหนังสือ พอกลับมาอ่านหนังสือใหม่ ปรากฏว่าสิ่งที่เราคิด มันมาเขียนอยู่ในหนังสือตอนต่อไปพอดี ในคืนแรกอ่านไปครึ่งเล่ม จากที่ไม่เคยอ่านมาก่อน ตรงนี้มันเป็นการปลดคำสาปหนึ่งที่สำคัญมากๆ เลย คือเรารู้สึกว่า เราอ่านหนังสือยากๆ ได้ ที่เราเบื่อการอ่านหนังสือ ไม่ใช่เพราะไม่มีสติปัญญา แต่เป็นเพราะหนังสือมันง่ายเกินไป มันเป็นตัวรา มันเป็น semantic มันไม่มีประสบการณ์ เลยไม่มีเสน่ห์

จากนั้นก็เริ่มอ่าน ลักพักก็เริ่มเขียน ตอนเขียนเป็นช่วงที่ดีอีกช่วงหนึ่ง เวลา ลุงสอนจะต่างจากครู ที่เวลาเราเขียน ครูจะให้คะแนน แต่เวลาลุงสอน ผมจะเขียน บทความลงในแฟชบุ๊กสักพันคำ ตอนกลางคืน ตอนเช้า ลุงไม่ได้มาให้คะแนน แต่ลุง เอาเรื่องที่เราเขียนมาต่อเป็นอีกบทความหนึ่งของแก มันสนุกมาก แล้วผมก็เอา เรื่องนี้ไปต่อเป็นบทความในตอนกลางคืนอีก ช่วงนั้น มันก็สลับกันไป เดินรำกั๊นไป แบบนี้ ซึ่งมันช่วยผมเยอะมาก ลุงให้เกียรติผมมากที่เอาเรื่องที่ผมเขียนไปเขียนเป็น ของแก ก็ได้เรื่องการเขียน

อีกช่วงหนึ่งเป็นเรื่องการอ่านภาษาอังกฤษ มีเรื่องความสัมพันธ์กับคนใน ชุมชนเข้ามาด้วย ช่วงแรกที่ผมเข้ามา เพราะเรื่องของผมมันคงขัด แกก็จะคล้ายๆ เป็นศิษย์แถวหน้าของแก แกจะชมผมต่อหน้าผู้คน เราเลยรู้สึกว่าเป็นลูกรัก แต่พอเวลาผ่านไป มีเด็กผู้หญิงอีกคนหนึ่งมา อายุเท่าผมเลย แล้วไปรฟโพล์ดีมาก จบต่างประเทศ เป็นครูสอนทางเลือก แล้วเรียนรู้เรื่องพวกนี้มาตั้งแต่เด็ก ๆ ชีวิตที่ เราเพิ่งมาเจอตอนอยู่กับลุง แล้วพอมมาถึงญี่ปุ่น มันขอหนังสือภาษาอังกฤษลุงอ่าน และอ่านได้อย่างโคตรไวเลย เล่มหนึ่งเสร็จ มันอ่านต่อๆ เราเริ่มเครียดว่า เราจะ เสียตำแหน่งศิษย์รักหรือเปล่า มันเป็นตัวทวนอีกตัวที่ถูกโยนมา เราก็กู้กับตัวเองนะ บางครั้งถ้าเรายอมลงไปแข่งกับคนที่มาทีหลัง มันเสียฟอร์ม มาคิดว่าเราจะยอมเสีย ฟอร์ม เราจะคิดเรื่องฟอร์มเยอะไปหรือเราจะเรียนกับมันใหม่ วันหนึ่ง เลยไปบอก ลุงว่า ผมขอหนังสือภาษาอังกฤษมาลองอ่านบ้าง เรื่องแรกหนาร้อยหน้าเอง เป็น อัตชีวประวัติของไดเซต ไตตารุ ซุซูกิ (Daisetz Teitaro Suzuki) เขียนหนังสือเรื่อง เซน เรื่องแรกก็ตื่นนอนมาก เปิดดิกแทบทุกคำเลย แต่มันก็เหมือนการอ่านภาษาไทย และการเขียน พอเริ่มได้ มันก็ต่อเนื่องมาได้ เป็นตัวอย่างหนึ่งของการเรียนรู้แบบนี้ แล้วมาฝึกความเป็นกระบวนกรอีก ก็หลากหลายมาก ประมาณนี้ครับ

วิศิษฐ์: ความจริงเรื่องของต้องมีผลกระทบต่อใจผู้คนมาก เหมือนกับว่าบางคนคงอยากจะคุยกับต้องมากขึ้น บ่ายๆ เราจะคุยกันอย่างอิสระเสรี ช่วงทานข้าวใครสนใจ ดึงตัวเขาไปได้ล่ะครับ

สิ่งที่กรุณาอย่าทำคือ เอาเด็กติดยามาให้ผม มันไม่ง่าย ต้องเขาไซคิตีมากในจังหวะที่ดีมาก อีกอันหนึ่ง ซึ่งพิสูจน์ว่างานแบบนี้ทำได้จริง ผมเคยไปร่วมโครงการกับเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งผมคิดว่าเป็นเทศบาลที่ก้าวหน้าที่สุดในประเทศ ในสมัยนายกชื่อ ต๋อง พืชรพล พัฒนพิระเดช คือผมไปดูแลโรงเรียนเทศบาลวัดกลาง มีนักเรียนสามพันคน ไปคุยกับครู อบรมครู ครูเขาบอกว่ากลุ่มใจเด็กห้องหนึ่งเด็ก ม.สามทับแปด เขาคัดเอาเด็กบ๊วยมารวมกันหมด เด็กไม่เข้าห้องเรียน เวลาจะสอนต้องไปตามเก็บมาเรียนจากแถวห้องน้ำ ไม่ถือว่าอ่านออกเขียนได้ คณิตศาสตร์ก็แย

ผมเป็นคนชอบทำอะไรแปลกๆ ผมก็ถามว่า เอาไหม ลองดู ผมก็เอาเด็กโฮมสกูลสองสามคนที่อายุประมาณยี่สิบเอ็ดยี่สิบสอง ลูกชายผมด้วยคนหนึ่ง บอกให้เด็กโฮมสกูลไปอยู่กับพวกนี้ และผมไม่ได้มีหลักสูตรอะไรนะครับ คุณไปอยู่กับเขาตามศิลปศาสตร์ที่เรียนในสำนักของผม คีย์เวิร์ดอันหนึ่ง คือ มั่ว พอจะเป็นวิชาการได้ไหมครับ บรรดาเด็กโฮมสกูลก็ไปมั่วกับเด็กห้องบ๊วย เป็นองค์ประกอบหนึ่ง มันยังมีอีกหลายองค์ประกอบ

อีกองค์ประกอบหนึ่ง ผมเรียนทางเทศบาลว่า ถ้าจะให้ครูทำสำเร็จ ขอให้ครูไปอยู่กับผมเดือนหนึ่งที่เชียงราย นอกเหนือจากการอบรมสองรอบ ก็ไม่ได้ทำอะไรเป็นพิเศษ ตอนเช้าสองชั่วโมง มาคุยกัน เวลามีเวิร์กช็อป จะเอาครูเข้าเวิร์กช็อปด้วย

เวลาที่เหลือให้พวกเขาอยู่แบบอิสระ แล้วเขียนรายส่วยงาม ผ่อนคลาย ครูเขาบอกว่าไม่เคยมีความสุขเท่านี้มาก่อนเลย ในชีวิตการเป็นครู แล้วครูหวังว่าผมจะช่วยคิดหลักสูตร แต่ผมไม่ได้ช่วยอะไรนะครับ แค่อยากัน แล้วก็กลับมา แล้วครูพวกนี้ก็ใจดีมหาศาล เดินตามเด็กโฮมสกูลซึ่งทำอะไรแปลก ๆ ผู้ใหญ่อายุสี่สิบห้าสิบ มาเชื่อว่าเด็กพวกนี้น่าจะมีอะไร แต่เด็กพวกนี้ไม่มีอะไรหรอกครับ ก็ไปมั่ว แต่มั่วมาจากอะไรไม่รู้ มาจากพุทธะในตัวเขาหรือเปล่าไม่รู้ ไม่ได้อยู่ตลอดนะครับ ตอนนั้นเราทำงานขอนแก่นเยอะมากจนต้องไปเช่าบ้านอยู่ เดือนหนึ่งจะไปอยู่กับเด็กพวกนี้สักหนึ่งสัปดาห์ อยู่ในห้องเรียน แล้วครูอยู่ด้วย เป็นครูผู้ช่วยให้กับเด็กโฮมสกูล แล้วมีค่ายประมาณปีละสองสามครั้งในบรรยากาศธรรมชาติ เด็กโฮมสกูลเป็นตัวหลักคิดหลักสูตร คิดงานค่ายทั้งหมด โดยกระบวนการที่เขาอาจจะซึม ๆ ศิลปะการเป็นกระบวนการเข้าไปอยู่บ้างไม่มากก็น้อย เพราะเขาไม่ได้เรียนวิชาการกระบวนการกับผมแบบจริงจัง ก็เอาอะไรแบบนี้ไปทำกับเด็กห้องบัว

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือ ปกติเด็กห้องบัวรุ่นอื่น สมมุติสามสิบคนอาจจะหลุดออกจากระบบสักยี่สิบแปดคน อาจจะไปกันได้กับระบบสักสองคนอย่างทุลักทุเล แต่ว่าปลายปีนั้น ปรากฏว่าเด็กสามารถเรียนต่อเนื่องในการศึกษาปกติได้ยี่สิบแปดคน อีกสองคนเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ คือทั้งชั้นไปได้ และพฤติกรรมเปลี่ยนเยอะแยะ เด็กที่พกดมดสปาด้า พกดมดใหญ่ ๆ แขนงตะกุดเต็มไปหมด โยนตะกุดทิ้ง และเรียกครูของเขาว่าแม่ เด็กที่เกเรกลายเป็นผู้นำ กลับมาช่วยน้องรุ่นต่อไป โครงการนี้เรียกว่า “ขอบฟ้ากว้าง” มันมีความหวัง ทั้งกรณีของต้อง กรณีของ ม.สามทับแปด ประสบการณ์อีกมากมายที่ผมทำงานกับพ่อแม่ สามารถสรุปเป็นมรรคหรือทางออกจากปัญหาซึ่งผมเขียนไว้ห้าประการ แต่ผมจะพูดแค่สองประเด็นหลัก

หนึ่ง ขอกลับไปหาศากยบุตร สิทธารถะ ชายหนุ่มผู้สามารถเป็นจักรพรรดิแต่เลือกที่ค้นหาหนทางของการหลุดพ้น สละยศอำนาจ ปลงผมตัวเอง ผมขอใช้คำของท่าน ท่านใช้คำว่า **“กัลยาณมิตร”** สิ่งที่ท่านต้องได้รับจากผมคือ ความเป็นกัลยาณมิตร และเป็นสิ่งเดียวกันที่ได้กสามทับแปดได้รับจากเด็กโคมสกุล ซึ่งมัวไปมัวไป ไม่มีหลักวิชา แต่สิ่งหนึ่งที่มีเด่นชัดคือ ฉันเป็นเพื่อนเธอ ฉันไม่ได้เห็นอกว่าเธอ และให้ความเป็นเพื่อน ทุกอย่างในห้องทำผิดทำถูกได้หมด เอาเด็กขึ้นมาเขียนกระดานดำตัวสะกดผิดๆ สักพักหนึ่งเขียนหนังสือได้เลย สิ่งที่ระบบโรงเรียน “ฆ่ากระบวนการเรียนรู้” ก็คือ นี้นิด นั้นนิด กาดัวสีแดงใหญ่ๆ ประจานให้อาย นี่เป็นความผิดพลาดอย่างรุนแรงของระบบโรงเรียน ผมกลับมาในประเด็นหลักคือ ความเป็นกัลยาณมิตร ความเป็นเพื่อนอย่างไม่มีข้อสงสัยเลย

ครั้งหนึ่งต้องคุยกับผม ผมจะเล่าเรื่องที่เขาพูด ผมจำบริบทไม่ได้ แต่ผมบอกเขาว่า ต้องรู้ใหม่ การติดยาของต้องสามปี ประสบการณ์ช่วงนั้นของต้อง มีคุณค่ามากกว่าการศึกษาอย่างเป็นทางการที่ต้องได้รับมาทั้งหมด มันไม่ใช่เป็นช่วงชีวิตที่โยนทิ้งไปหรอกนะ และครั้งหนึ่งต้องเล่าว่า เวลาจะเสพยาไอซ์ มันต้องมีประดิสซ์กรรม มี episodic ในการผลิตกล่องสูบ เขาบอกว่าต้องตั้งใจมาก วัสดุเป็นแก้วต้องรณไฟ แล้วมันบาดมือ แต่เขาก็ทำ ผมว่านี่เป็นสภาวะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด (Optimum Learning State) ของสมอง เขาผลิตที่สูบที่มันสวยงาม ผมบอกต้องว่า เจ้งวะ คุณคิดว่า คนเสพยาจะกล้าคุยเรื่องแบบนี้กับผู้บำบัดไหม แต่ผู้บำบัดคงมีหลายแบบ เราไม่ควรจะไปสรุปรวบยอด

สอง กลับไปที่คำว่า “องค์กรจัดการตัวเอง” คนที่ผ่านระบบโรงเรียนมาจะยากมาก เพราะโรงเรียนอยู่ในตัวเราในสมองของเราเยอะมาก “ลึกๆ เราไม่เชื่อว่า

มนุษย์เรียนรู้เอง” สิ่งที่เกิดกับต้องไม่ได้เกิดกับต้องคนเดียว ลูกชายผมก็เป็นแบบนี้ ภาษาอังกฤษที่นายต้องอยากอ่าน ผมไม่ได้ไปยุ่งเลย เขาเพียงมีความอยากขึ้นมา แล้วเปิดดิกทุกคำ เหมือนกับที่ผมเปิดดิกทุกคำตอนผมอายุน้อยๆ เพราะผมอยากอ่าน ผมอาจจะได้เปรียบนิดหนึ่ง เพราะผมโตมากับโรงเรียนคาทอลิก แล้วประทับใจ บราเดอร์ ผมเป็นเด็กนครสวรรค์ เป็นเด็กโรงเรียนโชติรวี ผมพอใจบราเดอร์ คณะลาซาล มาใหม่ ไม่ใช่อัสสัมชัญที่เขามาก่อน รู้สึกว่าครอบครัวผมจะได้คลุกคลีกับบราเดอร์พวกนี้ด้วย และได้เข้าไปเรียน แต่จริง ๆ ภาษาที่ผมอ่านแตกมาจากการเรียนเอง ของต้องไม่ใช่โรงเรียนคาทอลิก โรงเรียนรัฐธรรมดา แล้วต้องเปิดดิกและอ่าน เวลานี้ต้องอ่านหนังสือทุกเล่มที่ผมอ่านได้ สติปัญญาขนาดนี้ แล้วผมอ่าน เช่น Interpersonal Neurobiology ของ แดเนียล ซีเกล (Daniel J. Siegel) เป็นต้น เป็นหนังสือที่อ่านยากพอสมควร แต่เขาอ่านได้ เขาอยู่กับผมสี่ปี ผมให้ปริญญาตรี แต่ไม่มีประกาศนียบัตร แต่ผมว่าต้องน่าจะจบปริญญาโทแล้วนะ ไม่ใช่ลองอ่านงานของเขาที่เขียนในเฟซบุ๊กเป็นประจำ เขาเรียนรู้เอง เพราะเขาได้รับโอกาสเป็นตัวของตัวเอง เดินเส้นทางของตัวเอง ถ้าเขาไม่ติดยาและยังอยู่กับพ่อแม่ เขาก็ไม่ได้เดินเส้นทางของเขาเอง โชคร้ายกลายเป็นโชคดี

ลูกชายผมตัดสินใจเรียนเปียโน ซึ่งโชคดีมาก เขาบอกว่า ถ้าคุณมีพ่อแม่ที่เก่ง อันนี้ผมเรียนจากอาจารย์สุลักษณ์ (ศิวรักษ์) แกเขียนว่า ปราชญ์มาเลเชียพูดว่า ถ้าคุณมีพ่อแม่เก่ง ลูกคุณจะชวย ลูกชายของผมโชคดี เขาไปจับเปียโนซึ่งผมไม่มีความรู้เลย แล้วเขาเรียนเปียโนอย่างมีวินัยมาก เขาเรียนโฮมสกูลแบบอันสกูลถึงเลย ไม่เทคนิ์ ไม่สอน ไม่มีหลักสูตร อยากเรียนมวยจีนก็ไปเชิญเจ้าสำนักมวยจีนมา ตอนนั้น เชิญอาจารย์ฉานเดช ฟังจีนไปที่เชียงใหม่ เขาเรียนทั้งมวยจีน อยากเรียน

อะไรก็จัดให้ วันหนึ่งก่อนไปรัสเซีย เขามาที่รุ่งอรุณ อายุแค่สิบห้าสิบหก มาเล่นเปียโน เสร็จแล้วเขาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กมัธยมเลย มีคนมาเล่าว่าพวกรุ่งอรุณเขาประทับใจมาก

ผมพิสูจน์อันเดียวครับว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เรียนเอง วิธีให้เรียนเองคืออย่าไปครอบเขา แต่ปลดปล่อยเขา ให้เขามีเส้นทางชีวิตของตัวเอง อย่าเอาความพิกลพิการทางจิตวิทยาของเราหรือปมบาดแผลของเราไปครอบเขา และไม่มีอะไรในโลกเลวร้ายไปกว่านี้อีกแล้ว นายยิ่งเคยถามผมว่า พ่อ ถ้าลูกมีอาชีพที่สามล้อในเชียงรายได้ ไอคะใหม่ ผมบอกว่าไอเคะ ชีวิตของคุณ ไอเคะจริง ๆ ตอนอายุสิบเอ็ด นายยิ่งทำลูกชิ้นปิ้งขาย เอาสูตรน้ำจิ้มจากลูกพี่ลูกน้องซึ่งอายุมากกว่ามา ซึ่งภรรยาตอนตีห้าไปซื้อลูกชิ้นมาปิ้งขาย ทำน้ำจิ้มทำอะไรเองหมด เขาทำอยู่ได้สักเดือนหนึ่ง คิดเลขได้เอง ไม่เคยเรียนเลขเลย แล้วตัดสินใจเลิกทำ เขาจะเลิกจะเริ่มอะไรอย่างไรเมื่อไร ผมไม่ยุ่งเลย เมื่อไหร่ก็ได้ ตามใจเธอ พ่อทำลูกชิ้นปิ้ง เขามาสรุปให้พ่อฟังว่ายิ่งดูแล้วว้าวายได้มันน้อยไป มันไม่คุ้ม คงไม่เลือกใช้ชีวิตขายลูกชิ้นปิ้ง

กระบวนการเรียนรู้มันเกิดขึ้นเอง แล้วคนชอบพูดว่า ถ้าลูกไม่เรียนหนังสือลูกจะต้องไปเป็นขาวนา ทุกคนรังเกียจขาวนาหมดเลย ชีวิตขาวนาก็ดีนะครับ ผมนับถืออาจารย์ศิโรตธมาก ที่อาจารย์เป็นเกษตรกร ผมว่าอาจารย์มีวิทยายุทธลึกซึ้งยิ่งกว่าผม แล้วอาจารย์พูดเรื่องเดียวกับผมเลย ทุกคนมีปัญญา ทุกคนทำได้

ประการที่สอง **ต้องให้เขาค้นพบเสียงของตัวเอง** ผมทำสองโรงเรียน โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง กับโรงเรียนเทศบาลบ้านโนนทัน ที่โรงเรียนหลังนี้ มีครูแดงกับครูตุ๊ก ผมถามครูตุ๊กว่า เราจะรู้ได้อย่างไรว่าเมื่อไรเด็กชอบฟังกวางเขาจะไอเคะ เด็ก

ซึ่งมีปัญหาในการเรียน สติปัญญาปกติ แต่เรียนหนังสือไม่ได้ แพงไปเลยว่า แอลดี (Learning Disability) ครูตุ๊กบอกว่ กระทบการตอนแรก ก็ไปเป็นกัลยาณมิตร กับเขา ไม่มีลูกไม่มีผิด ไม่เรียนก็ไม่เรียน เล่นก็ได้ อยู่ด้วยกันก่อน แต่พอถึงจุดหนึ่ง ข้อด้งเกดก็คือ เด็กจะมีเสียงของตัวเอง ทุกวันนี้ลูกของคุณมีเสียงของตัวเองใหม่ เขาไม่พูด นานวันก็ยิ่งเจ็บ แสดงว่าบรรยากาศในบ้านเรามันไม่โอเค เขาไม่มีเสียงของตัวเอง ผมคิดว่า ยาวพิเศษสองอย่างนี้คือ หนึ่ง กัลยาณมิตร และสอง ความเป็นองค์กรจัดการตัวเอง มันเป็นหนทางพิเศษของการเยียวยาเด็กที่ป่วย และเป็นหนทางของการค้นพบศักยภาพของตัวเองว่าจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ หรือเป็นศิลปิน หรือเป็นผู้ประกอบการ หรือจะเป็นอะไรก็ได้ ถ้าเขาอยากจะเป็น

อดิศร: ช่วงนี้คงจะเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเหมือนเดิม เสียงคนรุ่นใหม่ด้วย ในเวทีแห่งนี้ด้วย

อาภากร: เป็นเกษตรกรครับ เมื่อกี้อาจารย์บอกว่า ถ้าไม่เรียนเดี๋ยวจะกลับมาลำบาก อาจจะเป็นประเด็นนึดหนึ่ง ผมเรียนเพื่อจะมาเป็นชาวนาครับ พ่อแม่เป็นชาวนา แล้วผมเติบโตมากับท้องไร่ท้องนา โชคดีตอนจบ ป.6 สอบทุนสมเด็จพะเทพฯ ได้ ได้ไปเรียนอยู่กับลูกคนมีสตางค์ที่ อัสสัมชัญ ศรีราชา พอ ม.3 ครูแนะแนวจะมาคุยว่า มีสายสามัญกับสายอาชีพ ที่บ้านทำเกษตรอยู่แล้ว เลยเลือกเรียน ปวช. และ ปวส. ที่วิทยาลัยเกษตร จบ ปวส. พิษศาสตร์ เลยได้โควตาไปเรียนที่ ม.แม่โจ้ รู้เรื่องพืชแล้ว เลยอยากรู้เรื่องการจัดการ การวางแผน เลยเข้าคณะสถาปัตยกรรม สาขาเทคโนโลยีภูมิทัศน์ หลักสูตรเขาเรียนกันสองปี แต่ผมเรียนสามปีครึ่ง

ผมเกิดภาคอีสาน โตจะเชิงเทรา เลือกไปเรียนที่ภาคเหนือ ไม่อยากเข้ากรุงเทพฯ เพราะอากาศไม่ดี แล้วฝึกงานที่ภาคใต้ ที่ตะกั่วป่า ไปออกแบบพื้นปูช่วงสินามิ เรียนจบปุ๊บก็มีโครงการไปแลกเปลี่ยนยูเอชเอที่ญี่ปุ่นของกระทรวงเกษตร ถูกคัดเลือกให้ไปอยู่กับครอบครัวเกษตรกรญี่ปุ่นหนึ่งปีเต็มๆ ใช้ภาษาญี่ปุ่นอย่างเดียว พอจบ พ่อผมจะแปลก คือคนอื่นให้ลูกไปเรียนสูงๆ แล้วไปทำงานบริษัทหรือเป็นข้าราชการ แต่พ่อผมคิดต่าง คือเรียนจบแล้วให้มาอยู่ที่บ้าน พัฒนาฟาร์มตัวเอง ผมเลยขอพ่อสามปี ไปเป็นพนักงานบริษัท เพื่อจะได้ประสบการณ์ ตอนไปอยู่ญี่ปุ่นปีหนึ่ง ผมรู้สึกดีแล้ว กลับมาจากญี่ปุ่นปี 53 ครบ มาช่วยงานที่บ้าน ฤดูทำงานก็ทำนา ไม่ได้ทำนาที่ทำอาชีพเสริม เป็นที่ปรึกษาการจัดการพื้นที่ การออกแบบวางผัง เรื่องพืชสมุนไพร

ผมมองไปถึงเรื่องที่คุณครูพูดเรื่องบ้านหลอม ทุกวันนี้ คนสอนลูกให้อ่อนแอ ไม่ใช่เป็นเฉพาะสังคมในเมือง ในหมู่บ้านผมก็เห็น ลูกอยากจะตากแดด แต่พ่อแม่ไม่ให้ไป จะให้ไปเป็นคุณนาย มีเยอะในสังคมชนบท

แววรู้: จากเชียงราย ฟังอาจารย์ใหญ่แล้วรู้สึกดีจังเลย แล้วพอมีคนพูดถึงเชียงรายแล้วรู้สึกดีจังเลยอีกเหมือนกัน ตั้งใจมางานนี้ เพราะว่ามันหนึ่งเทอมที่ได้ทำการศึกษาแบบเกื้อกูลกับศูนย์คาทอลิกพระวิสุทธิวงศ์ เป็นศูนย์ในหมู่บ้าน เมื่อก่อนอยู่กรุงเทพฯ 31 ปี เพิ่งกลับไปอยู่บ้านสามปี และคิดว่าน่าจะเอาสิ่งดี ๆ ที่เราได้เห็นกลับไปบอกคนที่บ้าน เลือกที่ศูนย์คาทอลิก เพราะมองว่ามีทีมสนับสนุน เราได้ทดลองบางอย่าง เห็นอาจารย์ใหญ่พูดเรื่องกัลยาณมิตร และการเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้เปล่งเสียงออกมา รู้สึกว่าจะทำงานในแนวเดียวกัน

พอดีได้เรียนกับ ทพญ.สีเบตอง บุญประดับ ท่านทำเรื่องบ้านเกือกรัก
ครอบครัวรักเหนื่อรัก เราจะใช้วิธีรักแบบไม่มีเงื่อนไขกับคนที่อยู่ตรงหน้าเราในปัจจุบัน
ได้อย่างไร เราเชื่อ เพราะเราได้ผลจากความรักที่ไม่มีเงื่อนไข เลยเอาไปแบ่งปัน
คนที่บ้าน พอได้ลงไปทำกับเด็ก ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กอาช่า เห็นเลยว่า ไม่ใช่แค่เด็ก
ชนเผ่าเท่านั้นที่จะต้องเปล่งเสียงออกมา เด็กในชุมชนเรา ยังมีครอบครัวที่อ่อนแอ
อยู่เยอะ เลยมาทำงานกับเด็กในชุมชนด้วย เปิดบ้านตอนเย็น ๆ ให้เด็กมาเรียน
หนังสือ แต่จะเล่นเป็นส่วนใหญ่ เขาพร้อมเมื่อไหร่ถึงจะเรียน เด็กจะต้องเรียกร้องว่า
อยากจะทำอะไรถึงจะเรียน คิดสิบบาทสำหรับสองสามชั่วโมง มีข้าวกินด้วย เพราะเรา
ไม่มีลูก ถึงหลอกเด็ก ๆ มาเล่นด้วย แต่ให้มีส่วนร่วม คือเก็บเงินสิบบาท เพราะเด็ก
ต้องกินขนมอยู่แล้ว แต่ให้กินของที่ดีต่อสุขภาพ และทำกับข้าวไปด้วยกัน

ถ้าเราคิดว่าเด็กทุกคนเป็นลูกของเรา เด็กจะไม่มีพ่อแม่แค่สองคน แต่จะมี
พ่อแม่เป็นผู้ใหญ่ใจดีทุกคน แล้วเราใช้วิถีคนบ้านนอก จะดูว่าคนนี้ลูกใครหลานใคร
ใครไปทำอะไร จะใช้วิถีชุมชนในการช่วยกันดูแล แต่รู้ว่าต้องเล่าสู่กันฟัง เพราะคน
กรุงเทพฯ จะไม่ค่อยมี เพราะเขามีเรื่องความเป็นส่วนตัวสูง และมีความหวาดระแวง
แต่ถ้าเราใช้วิถีคนบ้านนอก แบ่งปันกัน ดูแลกัน ถ้าเราเรียนรู้การให้จากคน
ข้างบ้านเรา จากพ่อแม่เรา เราจะให้คนอื่นเป็น กระบวนการที่ใช้กับเด็ก ๆ คือ ถ้ามี
อะไรเกิดขึ้น พวกเขาต้องตัดสินใจกันเอง ต้องบอกกันเองว่าทางออกคืออะไร ปัญหา
เกิดจากที่พวกเขาทำ ทางออกจะต้องเกิดขึ้นได้จากที่พวกเขาคิด เด็ก ๆ จะเลือก
หัวหน้าห้องเอง และหัวหน้าห้องจะเกิดหลังจากมีปัญหาแล้ว ทุกที่ไม่มีหัวหน้าห้อง
ทุกคนเท่ากัน กระบวนการประชาธิปไตยในห้องเรียนเกิดขึ้น เมื่อสังคมมีความ
ขัดแย้งในเรื่องสิ่งที่เห็นไม่ตรงกัน ข้อสรุปอยู่ตรงไหน เลยต้องนั่งลงแล้วคุยกัน

แล้วไม่ใช่เสียงส่วนใหญ่เป็นตัวตัดสิน ต้องฟังเสียงส่วนน้อยด้วยว่าเขาคิดอย่างไร เปิดโอกาสให้ทุกคนเปล่งเสียง

อานาจ: ปัจจุบันทำงานด้าน Family Therapist นะครับ การบำบัดครอบครัว และเป็นกระบวนการด้วย อยากจะแบ่งปันเรื่องการเปลี่ยนแปลงและการเติบโต คือเกิดมาในครอบครัวที่คุณพ่อคุณแม่ไม่ได้ร่ำรวย เป็นคนจีน ทำมาหากิน ตอนเด็ก ๆ เชื่อว่าพ่อแม่ไม่รัก เด็ก ๆ ไม่ได้เรียนหนังสือเลย เมื่อก่อนเรียนกรุงเทพคริสเตียน สอบตกเกือบทุกปี อยู่บ๊วยมาตลอด จุดเปลี่ยนแรกในชีวิต ม.ศ.2 กลางเทอม มีนิสิตฝึกสอนจากจุฬาฯ มาสอนวิชาภูมิศาสตร์ เราก็ไม่ได้สนใจเรียน สอบไปเรื่อย ๆ พอถึงเวลาประกาศผล สอบได้ที่หนึ่งกลางเทอมวิชาภูมิศาสตร์ เป็นจุดเปลี่ยนชีวิตเลย มันรู้ว่าเราทำได้ หลังจากนั้น ผมสอบได้ที่หนึ่งของห้องมาตลอด

ตั้งแต่นั้นมา เรียนหนังสือ เอนทรานซ์ เข้ามาในลักษณะทุนนิยมสุดโต่ง จบเภสัชศาสตร์ หาเงินง่ายสุดคือการเป็นเซลล์ และใช้เงิน มีความเชื่อเรื่องครอบครัว ว่าต้องมีภรรยา มีลูก เลี้ยงลูกต้องให้ลูกเก่ง หาเงินใช้เงินอย่างสนุกสนาน จนถึงวันหนึ่งผ่านไปสิบปีี่สิบปี ชีวิตครอบครัวพัง มีปัญหาเยอะมาก สาหัสมาก ไปหาจิตแพทย์เป็นสิบคนเลย บางคนจ่ายเงินไปหนึ่งชั่วโมง สองพันห้าร้อยบาท ถูกด่า สี่สิบนาที ออกมาไม่พอ โดนภรรยาด่าอีกสี่ห้าชั่วโมง เป็นบทเรียนชีวิตที่ยิ่งใหญ่มาก กลับมาทบทวนตัวเองว่า ชีวิตมันบัดซบขนาดนี้เขี้ยวหรือ ทำไมเราหาความช่วยเหลือจากคนอื่นไม่ได้เลยหรืออย่างไร เลยมาเรียนจิตวิทยาเอง เป็นความทุกข์เยอะมาก ไม่รู้จะทำอะไร ต้องพยายามหาทางออก

พอเรียนจบโท Counseling เรียนปริญญาโทประมาณสองปี จบมา ให้คำปรึกษา และบำบัดไม่เป็น ต้องมาเรียนต่ออีกสี่ห้าปี ถึงจะเริ่มเข้าใจตัวเอง เข้าใจคนอื่น และเริ่มช่วยเหลือคนอื่นได้

ปัจจุบัน ออกจากงานประจำมาห้าปีแล้ว มาทำงานกะบวกร และครอบครัว บำบัด มีอยู่ครั้งหนึ่งไปทำงานที่บ้านเมตตา เป็นเด็กประมาณยี่สิบกว่าคน วันแรกสนุกมาก พาเด็กไปชายหาด ไปเล่นกัน วันที่สองเราตั้งเป้าแล้วว่า เราดีดี อยากให้เด็กเปลี่ยนแปลง เลยตั้งหัวข้อ บอกน้องๆ ว่า ชีวิตของเรามีอะไรที่ควรจะทำบ้าง วงแตก เด็กเครียด เกิดการต่อต้านทันที คืนนั้น นั่งคิดนอนคิด แล้วเกิดคลิก ตอนอาบน้ำ ตื่นเช้าขึ้นมา ผมบอกเด็กว่า ผมขอโทษ ชีวิตผมกับน้องไม่เหมือนกันเลย ผมมีความคาดหวังมากเกินไป เรามาชายหาดมีความสุขก็พอแล้ว เด็กก็เปลี่ยน เขาก็มีความสุขสนุกสนานของเขา ผมว่ามันเป็นบทเรียนมากๆ เลยนะครับ บางครั้งเราเอาตัวเองไปเป็นมาตรฐานโลก เราพยายามไปเปลี่ยนเด็กให้ดีเหมือนเรา โดยเราไม่ใช่ความเมตตาจริงๆ แต่เป็นเมตตาเทียม

ผ่านจากเดือนกันยายนมาถึงประมาณเดือนธันวาคม สามสี่ปีก่อน นอนดูหนังเกาหลีอยู่ มีเด็กโทรมา บอกว่า ผมออกจากสถานพินิจแล้ว ตอนนี้กลับไปอยู่กับพ่อ ขอขอบคุณพี่มากเลยที่เปลี่ยนแปลงชีวิตผม เป็นของขวัญปีใหม่ที่ดีมาก เวลาที่เราพยายามเปลี่ยนแปลงคนอื่น เขาต่อต้านเรา เพราะว่าเราไม่ยอมรับในสิ่งที่เขาเป็น

ผมอยากจะแต่งงานด้านทฤษฎีนี้คนหนึ่ง คือมีงานวิจัยชิ้นหนึ่งด้านจิตบำบัด บอกว่า ความสำเร็จของงานให้คำปรึกษาหรืองานจิตบำบัดมีสี่ข้อหลัก ๆ

หนึ่ง เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้ช่วยเหลือกับผู้มาขอความช่วยเหลือ ถ้าความสัมพันธ์ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร เชื่อมโยงความเป็นมนุษย์ของเรากับคนที่มาขอความช่วยเหลือจากเราได้ ได้ไปแล้วร้อยละสามสิบของความสำเร็จ

สอง เมื่อไหร่ที่เราเห็นคุณค่าในตัวเราเอง และทำให้เขาเห็นคุณค่าในตัวเองได้ จะเพิ่มอีกร้อยละสี่สิบ

สาม ทำให้เขามีความหวัง เขาจะมีพลังงานที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง อีกร้อยละสิบห้า

สี่ เทคนิคจะมีผลเพียงร้อยละสิบห้า แต่คนส่วนใหญ่จะไปเน้นเรื่องเทคนิค

อีกอันหนึ่งของ เวจเจเนีย ซาเทียร์ (Virginia Satir) จะมีคำหนึ่งคือ เป้าหมายใหญ่ คือ หนึ่ง การสื่อสารด้วยหัวใจ ปกติเราจะไม่ค่อยรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวเอง ไม่ว่าจะโกรธ หงุดหงิด หรือดีใจ แต่เวลาโกรธ จะพุ่งออกไปโดยไม่รู้ตัว การสื่อสารด้วยหัวใจคือ ให้อัตตาว่าเรารู้สึกอย่างไร และสามารถสื่อสารความรู้สึกของเราได้ เช่น ตอนนี้อยู่รู้สึกตื่นเต้น หงุดหงิด เรามีสิทธิอันชอบธรรมที่พูดถึงความรู้สึกออกมา ถ้ารักลูกให้บอกว่ารัก คนไทย หนึ่ง ไม่ค่อยชื่นชมลูก สอง ชื่นชมไม่เป็น สาม ไม่ได้ชื่นชมจากอารมณ์ความรู้สึกจริงๆ และสุดท้าย รับการชื่นชมไม่เป็น เวลามีคนมาชมเรา เราจะบอกว่าฉันไม่ใช่ๆ เลยกลายเป็นสังคมไม่ชื่นชมกัน

สอง ทำให้เขาเห็นสินทรัพย์ในตัวเขา สาม ทำให้เขามีทางเลือก คนที่มีความทุกข์แล้วยังทุกข์อยู่ เพราะเขามีทางเลือกเดียวคือความทุกข์ แต่ถ้าเขามีทางเลือกใหม่ๆ คนมีความทุกข์ทุกคนจะเลือกอยู่แล้ว และสี่ ความรับผิดชอบต่อ

ทางเลือกนั้นด้วย บางครั้งเรามักจะเลือกด้วยตัวเอง แล้วไปโทษคนอื่นว่าคนอื่นเลือกผมทำกิจกรรมกับเด็กบ่อยๆ เด็กมหาวิทยาลัยหลายคนมักจะโทษพ่อแม่ ว่าพ่อแม่บังคับให้มาเรียน แต่ถ้ามองย้อนกลับไปจริงๆ พ่อแม่จะเป็นคนแนะนำ แต่เด็กเลือกเข้ามาเรียนเอง แต่เวลาเกิดปัญหาขอโยนใส่

แต่สุดท้าย ผมคิดว่าศาสนาพุทธสุดยอดที่สุด มนุษย์มีอัตตา เราพยายามเปลี่ยนคนอื่นให้เหมือนกับความเชื่อของเรา เมื่อไหร่ที่เราได้ เราดีใจ เวทนาความชอบก็ขึ้นมา แต่เวลาเราไม่ชอบ จะเป็นโทษะ เมื่อไหร่ที่เรามีอำนาจเหนือใหญ่กว่า เราต้องการจะเปลี่ยนแปลงคนอื่น จะเกิดการต่อต้าน และเกิดการส่งผ่านในครอบครัว ในแนวคิดบำบัดครอบครัว ปัญหาสังคมทั้งหมดมาจากครอบครัว ขอขอบคุณครับ

อดิศร: ขอขอบคุณทุกท่านมากที่ร่วมแสดงความคิดเห็น ก่อนจะไปพบกับประธานอาหารกลางวัน อยากให้พี่ใหญ่กล่าวสรุป หรือสะท้อน ประสพการณ์หรือข้อคิดของพวกเราด้วยครับ

วิศิษฐ์: ผมฟังท่านสุดท้าย ซึ่งนำความรู้จากสองสำนักมาพูดถึง ผมว่าโดยหลักการเป็นอันเดียวกัน เราจะเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ และเจ้าตัวจะต้องค้นพบคุณค่าในตัวเอง จะใช้คำไหนก็ได้ ถ้าพูดถึงแผนที่แผนผังการเดินทาง มันเรียบง่ายปานฉะนี้ แล้วมันยากตรงไหน ยากตรงที่คนเอาสิ่งเหล่านี้ไปปฏิบัติอย่างไรต่างหาก

เพื่อนของเราพูดถึงรักเทียม อาจจะเป็นรักที่คาดหวัง รักที่ครอบครอง การเป็นพ่อแม่หรือเป็นครูที่ครอบครองลูกศิษย์ สมัยก่อนจะจบลงว่า ให้ไป

ปฏิบัติธรรม แต่สำหรับผมรู้สึกว่าการปฏิบัติธรรมไม่พอ ต้องไปทำงานกับปมภายในตัวเองด้วย และต้องใช้เวลา แต่ไม่ได้หมายความว่าทำอะไรไม่ได้เลย เรียนไปทำไป ต้องสะสางตัวเอง ปมเพาะตัวเองในวิถีนี้ และชื่นชมเมืองไทยที่มีเรื่องราวการศึกษาแบบจิตตปัญญา ผมว่ากระบวนการเหล่านี้มีอยู่แล้ว น้องผู้หญิงที่อยู่เชียงรายก็ทำเรื่องเดียวกัน เราจะปมเพาะสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร ช่วงบ่ายน่าจะคุยกันเรื่องเบ้าหลอมคือกัลยาณมิตร สมมุติมาร่วมเวิร์กช็อปกับผมมาเจอผมแล้วมีความสุข กลับไปบ้านกลับไปทำงานแล้วไม่มีโอกาสมาเรียนบ่อย ๆ สิ่งที่เราเรียนอยู่จะหายไปในเวลาอันสั้น ผมเลยคิดว่า เราอาจจะต้องขยายความเป็นกัลยาณมิตรไปสู่ความเป็นสังฆะ สังคมเป็นชุมชน จะสร้างสังฆะได้อย่างไร เป็นศิลปะที่ยิ่งใหญ่ ผมคิดว่าถ้าพูดถึงเบ้าหลอมโดยไม่มีมิติของชุมชน เบ้าหลอมก็เกิดขึ้นไม่ได้แน่นอน

ผม ฟังคุณหมอยงยุทธ ผมว่ามีติหนึ่งที่คุณหมอบอกเมื่อเช้าสำคัญมาก เราคงทิ้งเรื่องโครงสร้างไม่ได้ ระบบการศึกษาคงไม่อาจปล่อยให้ที่นักรการเมือง ข้าราชการเรียนตามตรงว่ายังไม่เห็นตัวเลย ใครจะเอาเรื่องที่คุยกันในห้องนี้ไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง ตอนนั้นเราไม่รู้เลยว่านักรการเมืองเป็นอย่างไร เขาฟังเรื่องนี้ได้ไหม ครบตอนบ่าย เราจะสร้างเบ้าหลอมร่วมกัน

อดิศร: ขอบคุณพี่ใหญ่ครับ ขอเชิญพักรับประทานอาหารกลางวัน กลับมาเจอกันตอนบ่ายโมงครึ่ง

.....

12.30 – 13.30 น.

พักเที่ยง

.....

อดิสร: เมื่อช่วงเช้า พวกเราได้รับฟังข้อสรุปของคุณวิศิษฐ์ วัจวิญญู พูดถึงประเด็นเรื่องสาเหตุของปัญหาการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ว่า มีปัญหาที่มีแง่มุมอะไรบ้างที่ควรสนใจ และทางเวทีเปิดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อนจะพักรับประทานอาหารกลางวัน ช่วงบ่ายเราจะมาสนทนากันต่อ พูดถึงเป้าหมายที่หลายคนเกริ่นเอาไว้ว่าเราพอจะมองเห็นแล้วว่า เราอยากได้เป้าหมายแบบไหนอย่างไร แต่วิถีของการสร้างหล่อหลอมคนรุ่นใหม่จะเป็นอย่างไร ใจหทัยจริง ๆ อาจจะไม่ใช่อยู่ที่ตัวคนรุ่นใหม่ แต่อยู่ที่ตัวคนที่ทำงานกับคนรุ่นใหม่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง คนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคนรุ่นใหม่ เราต้องเริ่มต้นจากตัวเองก่อน ช่วงบ่าย จะขออนุญาตให้พี่ใหญ่รบกวนอธิบายนิดหนึ่งเรื่องกติกาของกลุ่มเดอะลีดกร่วมกัน อยากเปิดให้ทุกคนได้พูดได้ส่งเสียงมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อยากให้เราดูเวลาสะท้อน แบ่งปันประสบการณ์หรือเรื่องเล่าของเรา ไม่เกินคนละสามนาที

วิศิษฐ์: เรื่องเวลา สามนาที จะเคาะระฆังหนึ่งครั้ง สี่นาทีเคาะสองครั้ง ห้านาทีเคาะสามครั้ง ผมอยากมองไปในทางการก่อการ ฟังดูแล้วเป็นอย่างไรครับ ถ้าไปทางการเมืองจะหวาดเสียวนิดหน่อย ผมว่าไม่มีอะไรดีกว่าได้ลงไม้ลงมือก่อร่างสร้างมันขึ้นมาร่วมกัน ไม่จำเป็นต้องเป็นหน่วยงานเดียวกันทั้งหมด ในวิถีของเรา ลองดูความเป็นไปได้ ขององค์ความรู้และปัญญาปฏิบัติ ผมว่าที่ครูบาอาจารย์หลาย ๆ ท่านพูด ที่คุณหมอชัชวาลย์พูดถึง และที่คุณอำนาจพูดถึง Family Therapy

คือเรามีองค์ความรู้ที่จะเยียวยา แต่ยังอยู่นอกกระทรวงศึกษา แต่เราจะไม่รอกระทรวงศึกษา เราจะไปล่วงหน้าก่อนแล้ว ต้องตั้งคำถามแบบเลนินครับ What is to be done? แล้วเราจะทำอะไรกัน? เชิญครับ

เพื่อไม่ให้เสียเลยเลย เมื่อกี้ผมเจอคนรุ่นใหม่กลุ่มหนึ่ง น่าสนใจมากครับ ผมบอกว่า ทำไมคุณไม่ยึดอำนาจที่ประชุมนี้เสียเลยละ

ประทีป: ประทีป อ่อนสลง นะครับ จากจังหวัดลพบุรี ผมเป็นชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่ง ได้มีโอกาสทำงานรับใช้แผ่นดินเกิดเมื่อ 15 ปีที่แล้ว จากที่เราไม่รู้เรื่องการทำงานชุมชนเลย พอเราเข้ามาอยู่ในวงจรมัน จะยืนยันสิ่งที่ทุกคนได้พูดว่า **กระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์** เป็นเรื่องใหญ่ ทุกบทเรียนที่ผ่านเข้ามาในชีวิตเรา ไม่ว่าจะสำเร็จหรือล้มเหลว คือบทเรียนที่ในห้องเรียน ในมหาวิทยาลัย หรือในโรงเรียนไม่มีให้ ถ้าเราเทียบความรู้ที่อยู่ในตัวชาวบ้านหรือผู้นำ บางทีอาจจะมากกว่าดีอกเตอร์ด้วยซ้ำไป แต่ความรู้ต่างๆ เหล่านี้ไม่มีอะไรมารองรับ ซึ่งค่านิยมของคนไทยจะต้องมีใบประกาศอะไรสักอย่างถึงจะไปสมัครงานได้ ไม่ได้มารับรู้ที่ตัวผลงานกันจริงๆ ผมทำงานแบบนี้มา ตัวเองได้เรียนรู้ ถึงวันนี้ เราคิดว่าสามารถจะออกแบบชุมชนให้เดินไปในทิศทางไหนได้แล้ว และเราเชื่อว่าสิ่งที่เราทำไม่ล้มสมัยเราอาจจะคิดได้ดีกว่ารัฐบาลด้วยซ้ำไปบางเรื่อง

ยกตัวอย่างเรื่องการเปิดเออีซี ในโรงเรียนจะเห็นแค่มีธง แค่ชุด แต่ในชุมชนเราคิดว่า เราจะเปลี่ยนคุณค่าของวัฒนธรรมเรา ของภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวผู้คนทั้งหลายหลาย มาเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างไร เรามาคิดเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทุกชุมชนในประเทศมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ทำไมเราไม่เอาโอกาสตรงนี้ออกมา ถ้าเราไปดูคนในอเมริกา ยุโรป หรือเอเชียด้วยกัน เขาให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เขาอยากมาเรียนรู้เรื่องราวแบบนี้แหละ ถ้าเราทำตรงนี้ขึ้นมาขาย ผมอาจจะมองกระทบนักธุรกิจนะครับ ที่ภาครัฐอ้างอยู่ตอนนี้คือการพัฒนา ผมไปประสบด้วยตัวเอง เมื่อสองอาทิตย์ที่แล้ว ไปต่อสู้อะไรเรื่องผังเมือง กลุ่มทุนจะให้กำหนดเป็นเขตสีม่วง เป็นพื้นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม แต่เราขอเป็นพื้นที่อนุรักษ์วัฒนธรรมชนบทกับเกษตรกรรม โดยให้เหตุผลว่า ถ้าเราส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คนเล็กคนน้อยอยู่ในชุมชนสามารถจะขายมูลค่าทางวัฒนธรรมทางภูมิปัญญา สามารถจะเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจได้ อย่างแรกทรัพยากรไม่ถูกทำลาย อย่างที่สองที่ดินจะยังอยู่ในมือชาวบ้าน แต่ถ้าโรงงานรุกคืบเข้ามาเมื่อไหร่ ที่ดินจะหลุดจากมือชาวบ้านหลายสิบรายต่อหนึ่งไร่ อย่างแถวบ้านผมสหฟาร์มมาซื้อเป็นพันไร่ เขาซื้อล้อมไว้ ไม่ขายก็ต้องขาย จะชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้แบบนี้ เรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน

ผมจำเป็นต้องไปเติมความรู้จากประสบการณ์ของคนอื่น เวทีแบบนี้ ได้เรียนรู้จากอาจารย์ จากเพื่อน ๆ พี่ ๆ เอาความรู้มาแลกเปลี่ยนกัน เรียกว่าเรียนรู้จากประสบการณ์ของคนอื่น

อย่างที่สาม เราเอาความรู้กลับไปใช้ คุณต้องมีพื้นที่ปฏิบัติการมาจริง ๆ ไม่ว่าจะป็นชุมชน ในองค์กรของเรา จะเป็นตัวพิสูจน์ว่า สิ่งที่เราได้เรียนรู้ใหม่เราเอาไปใช้ได้จริง ๆ แล้วเกิดความภูมิใจในตัวเรา

และสุดท้ายคือ เราต้องเห็นคุณค่าในตัวเราก่อน ถ้าเรามองไม่เห็น เราก็ไม่สามารถจะทำอะไรได้ เพราะขาดความเชื่อมั่น แต่ถ้าเรามองเห็น และเอา

ประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปทำ เติมความรู้ใหม่ ลงไปทำจริง ๆ ดูว่าสิ่งที่ทำสำเร็จ หรือล้มเหลวอย่างไร จะนำพาชุมชนไปรอด เป็นการศึกษาทางเลือกอย่างหนึ่ง

อิทธิภัทร: ชั้นแรก เวทีในห้องนี้ ความรู้และความเข้าใจในเรื่องความเป็นมาของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการศึกษา หรือพัฒนาตัวเอง อาจจะไม่แตกต่างกัน คนที่จะร่วมคิดร่วมทำ ในภาษาของ Consult เรียกว่า Historical scan ทำให้รู้ว่ามึะไรบ้างเกิดขึ้นในบริบทของคนที่อยู่ในที่เดียวกัน นอกจากที่เขาทำวิจัยเรียบร้อยแล้ว ว่ามึะไรเกิดขึ้นบ้างในช่วงยี่สิบปี แล้วจะทำให้เห็นแนวโน้มจากคนที่เข้าร่วมเอง

เวลาที่ผมไปทำคลัสเตอร์ที่แม่กลอง ปีครึ่ง สามเดือนแรกคือการไปเข้าใจพื้นที่ว่าคือเรื่องอะไร ผมอาจจะทำเรื่องระดับย่อยมาก ในการทำเรื่องพัฒนาจากฐานของโค้ชซึ่ง แต่ผมบูรณาการหลายเรื่องอยู่เหมือนกัน แต่ผมยังไม่เข้าใจว่าส่วนอื่นทำอะไร ช่วงแรก ผมคงต้องเตรียมตัวเองก่อนว่า ตัวเองเข้าใจหรืออยู่ตรงไหนก่อนจะทำอะไร เพราะในกระบวนการทำยุทธศาสตร์ เราต้องไปดูวิสัยทัศน์ด้วยว่าที่มาจากความเห็นพ้องกัน เหมือนที่อาจารย์ใหญ่ทำในเฟซบุ๊ก โยนกันไปโยนกันมา ไม่ต้องกำหนดว่าจะไปถึงตรงไหน แต่คงจะมีคีย์ ไม่ต้องกำหนดเร่งรีบมากนัก อันดับแรกที่คิดถึงคือ ทำให้ทุกคนเข้าใจบริบทที่เข้าใจได้ด้วยตัวเอง เพราะการบูรณาการและเข้าใจด้วยตัวเอง เพราะการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจ ต้องผ่านการปฏิบัติกับการเรียนรู้เพิ่มเติม ถึงจุด ๆ หนึ่ง พอเรียนรู้แล้วเข้าใจ จะเกิดอิสระในการเลือกเราเลือกเอง เจตจำนงในการปฏิบัติจะมาเอง แล้ววิธีการจะตามมา แต่ต้องเป็นวิสัยทัศน์ร่วม ไปในทิศทางร่วมกันได้ ไม่อย่างนั้นต่างคนต่างไปคนละทาง

ไอศูรย์: (ภาษาะวรรณ์) รองประธานหอการค้า จังหวัดชุมพร เมื่อสักครู๋บนโต๊ะอาหาร ผมนั่งคุยกันในกลุ่มหอการค้า เราสรุปกันว่า ตั้งแต่เข้าเราได้รับอะไรกันมาบ้าง แล้วเราจะเอาออกไปทำอะไรได้อย่างไร ได้ข้อสรุปว่า เราจะออกไปเป็นกัลยาณมิตรในสังคมเล็ก ๆ ที่เราอยู่ ในครอบครัว ในหอการค้า ในมูลนิธิ ในชุมชน เพราะจะไปพูดแก่นในเชิงโครงสร้าง พูดในเวทีปฏิรูป พูดกับคนในวงการศึกษา ยากมาก ผมเคยเป็นประธาน อ.ก.ค.ศ. (คณะกรรมการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา) อยู่ห้าปี ผมรู้ว่าในวงการครูมันโหด ครูกินเนื้อครู

จุดหนึ่งที่ผมดีใจ ที่ผมได้ฟังเรื่องราวตั้งแต่เมื่อเช้า มันตอบใจത്യของผม ส่วนหนึ่งผมเป็นอาจารย์สถาบันเพื่อการเรียนรู้เพื่อวงชน คือมหาวิทยาลัยชีวิต และผมฟังจากลูกศิษย์ของผมที่เป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น และทราบว่า คนสมัยนี้แม้แต่คนชนบท เลี้ยงลูกไม่ยากให้ลำบากเหมือนตัวเอง ทั้ง ๆ ที่ตอนเด็ก ๆ เขาเดินไปโรงเรียนวันละสี่ห้ากิโลเมตร ไปกลับวันละแปดเก้ากิโลเมตร เป็นความสุข ระหว่างทางมีของกิน มีเรื่องเล่าตลอด แต่วันนี้ เขาเลี้ยงลูก อุ้มขึ้นรถโรงเรียน ห่างออกไปไม่ถึงกิโลเมตร เดินไปโรงเรียนไม่ได้แล้ว ต้องนั่งมอเตอร์ไซด์ไปส่ง ระบบการอุ้มขึ้นรถโรงเรียน เข้าสู่โรงเรียนประถม มัธยม ในเมือง จนกระทั่งปล่อยให้มาทิ้งคว้างในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ เราสรุปตามภาษาชาวบ้าน แต่เด็ก ๆ อาจจะไม่ชอบนะครับ เหมือนสุนัขหลงอยู่บนทางด่วนสายชีวิต ไปข้างหน้าก็ไม่รู้ว่าจะไซ้หรือเปล่า ถอยหลังกลับก็ไม่รู้จะไซ้หรือเปล่า ช้ำมถนรถทับตายเลย ผมเขียนเรื่องพวกนี้ลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่ชุมพร โดนใจพ่อแม่หลายคน สุดท้ายกลายเป็นว่า หนึ่งในสามของนักศึกษาที่ผมรับผิดชอบ คือเด็กรุ่นใหม่ที่หลงอยู่บนทางด่วนสายชีวิต หมดไปหลายแสนแล้ว แต่ไม่สำเร็จ ก็กลับมาตั้งหลักที่บ้าน และพ่อแม่ก็เอามาฝากเรา

ผมยังคิดว่าจะหาทางดูแลเขาอย่างไรดี เพราะผมยังตื่นเต้นมากกับเด็กกลุ่มนี้ ตอนนี้ คำว่ากัลยาณมิตรมอบให้กับพวกเขา ให้เขาได้ยินเสียงของตัวเอง คือมนตราที่ผมพร้อมจะน้อมรับ เพราะโดยส่วนตัวผมเคยมีประสบการณ์กับลูก ผมโชคดีที่มีพี่เลี้ยงชาวเยอรมัน อยู่บ้านผมมาแปดปี เคยเป็นอาจารย์สอนสมาธิช่วยท่านอาจารย์โพธิ์ (จันทโร) อยู่ที่สวนโมกข์ ขออภัยว่าเวทียวันนี้มีค่ามาก แล้วเราจะช่วยกันเป็นกัลยาณมิตรในสังคมที่เรา มีบทบาทเล็กๆ อยู่

ระพีพรรณ: ชื่อ ระพีพรรณ (ภิรมย์ไชย) นะคะ ต่อจากคุณไอศูรย์ และน้องต๋อง เพิ่งเข้ามาเป็นนักเรียนกระบวนการของอาจารย์วิศิษฐ์แค่นี้ก็ครั้ง แรงผลักดันสำคัญ แรงบันดาลใจจริง ๆ มาจากลูกชาย แต่อาจจะคนละด้านกับต๋อง อาจจะเป็นแม่ที่โหดสมัยก่อน เอาความพิกลพิการทางจิตที่คุณหมอบุญถึงไปเรียกร้องจากลูก แล้วช่วยเขาไม่ได้ เมื่อเขามีปัญหาต่างๆ ที่อยู่ในโรงเรียน สิ่งที่เขาเจอมันเยอะมาก แต่เขื่อมาก ๆ ว่า ทุกคนมีอะไรข้างในตัวเอง และผ่านมาได้ด้วยตัวเอง ไม่ใช่แม่ และเขาเก่งมาก ตรงที่ว่าพอเขาผ่านมาได้ครั้งหนึ่ง ทำให้เขามีกำลังใจ อาจจะมีหลายอย่างในชีวิตที่ช่วยให้เขาขึ้นมา และเขามักจะเข้ามาคุย เขาเริ่มต้นออกไปด้วยตัวเองคือเล่นกีฬา ซึ่งแม่เล่นไม่เป็น ตอนแรกยังไม่เฉลียวใจ เสร็จแล้วเขามาถามการบ้าน ซึ่งแม่สอนไม่ได้ แล้วเขามีความสุขมากเลย เพราะนั่นคืออิทธิพลที่เราเคยครอบงำเขามาตลอด แม่เก่ง แม่รู้ทุกอย่าง แต่ตอนนี้เราก็ไม่รู้ ถามอะไรก็ตอบไม่ได้ นั่นคือเขาหาทางของตัวเองได้ว่าเขาเก่งกว่าแม่ จนผ่านไปช่วงหนึ่ง

เมื่อต้นปี เขาเดินเข้ามาหา คุยกันพักหนึ่ง แล้วเขาพูดออกมาล่อย ๆ ว่าอยากคุยกับแม่จังเลย แม่ใจดีนะ แม่น่าจะไปหาเรียนทางจิตวิทยา เพื่อแม่น่าจะช่วยคนได้ อึ้งไปเลย เขาบอกว่า เขาอยากเป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่แม่ แต่เขาอยากอ่าน

หนังสือของแม่ คิดอยู่นาน เพราะอายุเยอะแล้ว ไม่ได้คิดว่าตัวเองจะกลับมาเป็นนักเรียนอีก ไตร่ตรองอยู่นานเกือบปี กว่าจะพาตัวเองกลับมาเข้ามาในแวดวงผู้คน ส่วนจะทำอะไรต่อไป ไม่รู้ แต่ต้องให้เครดิตน้องต๋องอีกที สำหรับคำที่ว่า เอาตัวเองไปอยู่ในดินดี ๆ แล้วเชื่อว่าสิ่งดี ๆ จะเกิดขึ้น ถ้าเราตั้งใจและทุกคนอยากเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน จะทำได้ทุก ๆ อย่าง เพราะพอใจเปิด จะรับได้หมดทุกอย่าง

สรุปภาพ: ปัจจุบันเป็นผู้จัดการทั่วไป วันนี้เป็นโอกาสดีจริง ๆ ผมเข้ามาสู่วงเสวนานี้ด้วยความไม่ตั้งใจ เขาบอกให้มาก็มา มาตามหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย พอฟังจบ ผมได้ข้อสรุปสามข้อ ข้อแรก ดีใจที่พ่อแม่ผมตายก่อน เพราะถ้าพ่อแม่ผมไม่เสียไปก่อน ผมคงอยู่ในวงจรเดียวกับสิ่งที่เกิดขึ้นที่เราได้ยินมาตลอดเข้า ผมถูกผลักไล่ส่งให้มืออยู่กับความเป็นจริงของชีวิตมาโดยตลอด ฟังตัวเอง ดูแลตัวเอง อยู่บ้านนั้นสามปี บ้านนั้นห้าปี บ้านนั้นเจ็ดปี ความรู้สูงสุดคือมัธยมศึกษาปีที่สาม ก็ก้าวหน้าด้วยตัวเองมาตลอด แต่สิ่งหนึ่งที่ผมได้เป็นเกียรติความรู้จริง ๆ จากเมื่อเช้า และเกิดกับตัวผม คือผมไม่พยายามกระทำกับลูกเหมือนลูกเป็นทาสทางอารมณ์ของผมเอง ลูกสาวผมจบปริญญาตรีด้วยเกียรตินิยมอันดับสอง ซึ่งผมไม่เคยบังคับให้เขาต้องเรียนขนาดนั้น เขาจะกลับบ้านสามสี่ทุ่ม ผมก็ไม่ใส่ใจ เพราะเป็นหน้าที่ของเขา เขามอบว่าผมสูบบุหรี่ รู้ใหม่ว่าเป็นอันตราย ผมบอกว่ารู้ หน้าที่คุณคุณก็ทำสิ ถ้าคุณรู้ว่าสูบบุหรี่แล้วอันตรายคุณจะสูบไหม ตอนนี่ผมไม่สูบแล้วครับ มันเป็นการพูดความจริงระหว่างพ่อกับลูกมากกว่า

ผมอยากจะทำคนเดียว อยากจะแบ่งปันส่วนหนึ่ง ผมมักจะพูดกับน้อง ๆ ที่ทำงานด้วยเสมอว่า ชีวิตมันโหดร้าย แต่ต้องมีสติเสมอ เราไม่สามารถชนะทุกอย่าง

ในโลกนี้ได้ แต่ต้องชนะตัวเองเสียก่อน ผมไม่รู้ว่าผมผิดหรือถูก แต่ที่ผมสอนตัวเองมาตั้งแต่กำขวบคือ เราต้องดูแลตัวเราเองก่อนแล้ว จากนั้นเป็นต้นไปของชีวิต ผมเติบโตมาพร้อมเหตุการณ์ปฏิวัติสามครั้ง ทุกครั้งไม่เคยเข้าร่วม ไม่ใช่เพราะไม่รักชาติ เพราะไม่รู้ว่าจะเข้าไปแล้วจะเอาตัวเองรอดได้หรือเปล่า แต่บางเรื่องเกินกว่าที่เราจะเข้าใจ ผมมักจะสอนลูกเสมอว่า ถ้าอะไรที่เราไม่รู้ไม่จริง ให้ยืนดูอยู่ห่างๆ ก่อน ถ้าสิ่งไหนรู้จริงแล้ว เข้าไปทำกับเขา แล้วจะเกิดมรรคเกิดผล

ผมอยากบอกในที่ประชุมครับว่า ภาวะที่เกิดขึ้นจากการทำงานจริงในปัจจุบัน สังคมจริงในปัจจุบัน ผมเห็นลูกน้อง หลายๆ ท่านไม่ได้อยู่ในปกติชีวิตของคนทำงาน เราเห็นการแข่งขันกันโดยไม่สนใจความผิดความถูก เราเห็นความเห็นแก่ตัวของกันและกัน ใส่ความต้องการของตัวเองลงไปโดยไม่คำนึงถึงสิ่งที่คนอื่นจะได้รับ เพราะฉะนั้น สังคมกำลังอยู่ในภาวะเจ็บป่วยได้ไหม แต่ผมว่ามันไม่สนุกแล้ว ผมไม่คาดหวังว่ารัฐบาลจะทำอะไรได้ แต่ผมรู้ว่าผมจ่ายภาษีอย่างเดียวดีกว่า แล้วรอว่าวันหนึ่งคงจะดีขึ้น ไม่รู้ว่าจะทันชีวิตปัจจุบันไหม หวังว่าคงจะเห็นอะไรดีขึ้นในสังคมไทย

อย่างหนึ่งคงเป็นการสร้างค่านิยมให้กับเด็กสมัยใหม่ ผมเรียนโรงเรียนวัด ผมขอบคุณมาก ๆ วันนี้ ทำให้ผมนึกถึงวัดจักรวรรดิราชาวาสมาก จบ ป.7 ที่โน่นรู้เลยว่าสมัยผมอยู่โรงเรียน โรงเรียนไม่ได้สอนอะไรผม ผมสอนตัวเอง ด้วยครุฑรู้ว่าต้องสอนผมอย่างไร ครูโรงเรียนเทศบาลรู้ว่าต้องสอนลูกศิษย์คนนี้อย่างไร แล้ววันนี้ผมก้าวหน้ามาได้ในชีวิต มายืนอยู่ในตำแหน่งผู้จัดการทั่วไป ผมรู้สึกว่าคุณค่าที่ผมเรียนโรงเรียนจักรวรรดิราชาวาส ผากทุกท่านนะครับ ผมไม่รู้จะพูดอะไรมากกว่านี้ ถ้าจะมีอะไรที่เป็นประโยชน์ รักลูกเถอะครับ ไม่ผิด แต่รักอย่างไรให้เขาไปถูกทางมากกว่า

อดิศร: เชิญนะครับ เรายังไม่ค่อยได้เสียงจากคนรุ่นใหม่เลย ลองช่วยกันส่งเสียงนิดหนึ่งได้ไหมครับ

ชัยวัฒน์: ผม ชัยวัฒน์ (จันทิมา) จากพะเยาครับ ทำงานในองค์กรเล็ก ๆ ครับ เกี่ยวกับความรู้ท้องถิ่น และการสื่อสารในชุมชน จริง ๆ ผมเป็นแฟนเพจของอาจารย์ วิศิษฐ์ และพยายามติดตามงานของอาจารย์มาตลอด สิ่งหนึ่งที่วงพวกเราพูดมาแต่เช้า และพยายามจะจับสาระ ผมจับด้านนิเทศศาสตร์ ขอจับเรื่องการสื่อสาร

ผมคิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ตัวเรากับตัวเราเป็นการสื่อสารภายใน แต่กับสังคมคือการสื่อสารกับสังคม การที่เราจะส่งสารไปให้ลูกเราหรือคนใกล้ชิดเราเป็นการสื่อสารทางสังคม แต่สำหรับการสื่อสารภายใน มีกายมีจิตใช้ไหมครับ ภาษาบ้านผมเรียกว่า คิงกับฮา คิงคือตัวเอง ฮาคือใจ ตัวความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ต้องใช้สื่อและสาร เป็นกระบวนการทางนิเทศกรรมดาระหว่างคนและสาร โดยใช้สื่อไปถึงคน การสื่อสารที่ดีที่สุด คือการสื่อสารระหว่างบุคคล คือการสัมผัส เราอาจจะบอกว่ามีสื่อตัวหนังสือ ภาษามือ สายตา แต่สิ่งที่ดีที่สุดคือการกอด เป็นความรัก ความผูกพัน

ผมเกิดในชนบท จะมีความเชื่อเรื่องผี ถ้าหากไปไหนมาไหนแล้วมีผีตายตรงโค้งนั้นโค้งนี้ แล้วเรารู้สึกกลัว แสดงว่าเรารู้จักคนที่ตาย ถ้าเราไม่มีความสัมพันธ์กับเขา เราก็ไม่กลัว ผมคิดว่า ความสัมพันธ์เกิดขึ้นได้หลายอย่าง แต่สิ่งหนึ่งเราพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน ระหว่างลูกเรา ครอบครัวยุเรา แต่บริบทสังคมทุกวันนี้เปลี่ยนไปค่อนข้างเยอะ ในชุมชนก็เหมือนกัน ผมเป็นลูกชานาจะเห็นชัดเลย ทำนาสองสามวันก็เสร็จแล้ว จากนั้นไปเป็นพ่อค้าขายของตามตลาดนัด ทำงานอาชีพเดียวไม่พอ ต้องมีอาชีพอื่น ๆ จะเห็นว่าความสัมพันธ์มันต่างออกไป

ในยุคที่มีการสื่อสาร เวลาเราได้เพื่อนใหม่สักคนในหมู่บ้าน อย่างเป็นทางการไปเจอในงานข้าวสลากก๊ต แต่ในสังคมปัจจุบัน บางทีผมพาเด็กรุ่นน้องที่เล่นกอล์ฟด้วยกัน เข้าบ้านแล้วแนะนำให้ภรรยารู้จัก จะงงๆ อยู่ เพราะเราเป็นเพื่อนของกอล์ฟ เรียนรู้เรื่องกอล์ฟ เป็นเพื่อนในไลน์ ในเฟซบุ๊ก เป็นเพื่อนไก่อ้น เล่นพระเครื่อง ผมคิดว่าความสัมพันธ์เหล่านั้นมันกระจายตัวและหลากหลายมาก

สิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์จะเกิดขึ้นได้ อยู่ที่สาร ความสนใจ เนื้อหา สอง คือสื่อ ถ้าเป็นสื่อตัวบุคคลอาจจะเรียกว่าครูก็ได้ วิทยุ ทีวี โทรทัศน์ แต่บริบทของสื่อหรือ ภูมิทัศน์สื่อก็เปลี่ยนแปลงไปอีก ผมคิดว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ได้เกิดจากการห่างเหินจากครอบครัว แต่ตอนนี้ทีวีเข้าไปในเกือบทุกครัวเรือนเลยนะครับ สื่อทีวีจะมีผลมากต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ผ่านมา โดยเฉพาะทีวีผ่านดาวเทียม ที่ผิดใจกันขัดแย้งกันเพราะติดดาวเทียมคนละดวง เรารับสารและสื่อคนละช่อง การสื่อสารหรือความสัมพันธ์แต่เดิมเป็นแนวราบ แต่ต่อมาเรามีช่อง เราฟังนักจัดรายการ หรือดูสื่อต่างๆ มาเป็นแห่งมาเป็นช่อง ไม่ได้มาเป็นระนาบแนวนอน เพราะแต่ก่อนสื่ออะไรจะผ่านเข้าไปชุมชนได้ ต้องผ่านผู้นำ ผ่านกระบวนการประชุม กลั่นกรองกันมา

ถ้าอยากให้สังคมข้างหน้าเปลี่ยนแปลง มีอนาคต ต้องจัดระบบความรู้คือสาร และจัดระบบการสื่อสารให้เกิดขึ้นในทุกกระดับ ทั้งครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ น่าจะออกแบบการสื่อสารให้ดี จะเป็นการเรียนรู้ที่กว้าง ไม่ต้องหวังพึ่งตัวบุคคล แต่ตัวสารและตัวสื่อมันมากกว่าสิ่งที่เราได้เรียนรู้ นี่คือนิยามที่แท้จริง

นุชนารถ: มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก เราทำงานกับเด็กชายขอบที่แม่สาย มีเรื่องเล่าการทำงานของครูที่อยู่ตามชายขอบที่อยากจะทำแข่งปั่น เพราะได้เรียนรู้จากอาจารย์ใหญ่เมื่อเช้า หนูมาซัก ได้ฟังเรื่องเล่าตรงประเด็นพอดี หนูมองเป็นเรื่องของงานศิลปะ เรามองว่าชีวิตคนคนหนึ่ง เราจะขัดจะเกลาต้องใช้พลังของความเชื่อ ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นมาจากแรงบันดาลใจของตัวตนของแต่ละคน ถ้ามองไปที่อาจารย์ได้พูด สิ่งสำคัญคือจะทำอย่างไรให้ความรักเป็นรักที่ไม่มีเงื่อนไข กัลยาณมิตรที่อาจารย์บอก ทำอย่างไรไม่ให้มีเงื่อนไข ตรงกับที่ครูน้ำทำอยู่ เราทำกับเด็กชายขอบ เราไม่รู้หรือว่าเขาเป็นคนไทยหรือคนที่ไหน แต่เราต้องการให้เขาเติบโตในแผ่นดินมีที่ให้ได้หยดเย็น สิ่งสำคัญคือความเชื่อที่จะเติมลงไป เราต้องเชื่อมั่นว่าเขาสามารถจะพัฒนาได้ ไม่ใช่เชื่อเราอย่างเดียว เด็กต้องเชื่อด้วยว่าตัวเองมีคุณค่า

อีกอย่างหนึ่ง แล้วสังคมปัจจุบันยอมรับและให้โอกาสกับเด็กด้อยโอกาสพวกนี้แค่ไหน มองไปถึงเรื่องการลงทุน ทำไมประเทศไทยถึงไม่ยอมลงทุนเพื่อเด็ก ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเด็กคนนี้จะต้องเติบโตเพื่อแทนเราในวันข้างหน้า การลงทุนเพื่อเด็กน้อยมากในประเทศไทย กำลังคิดว่า วันนี้เลยเป็นตัวจุดประเด็นที่ทำให้อยากจะทำทำงานกับคนที่แย่ที่สุดในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต คิดว่านี่คือสิ่งที่เรารับรู้มา และได้ศึกษามาระดับหนึ่งว่า จริง ๆ แล้ว สังคม ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ยังจำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสมาก ๆ ถ้าเป็นไปได้ ในการปรับเปลี่ยนหรือปฏิรูปอะไรก็ตามแต่ คงจะหนีไม่พ้นบ้าน วัด และโรงเรียน

อาทิตย์: สวัสดิ์ครับ อาทิตย์ ครับ ทำธุรกิจส่วนตัว และจัดรายการวิทยุ และเป็นทีมประสานงานเครือข่ายผู้นำแห่งอนาคตร่วมกับอีกหลาย ๆ คน ประเด็นวันนี้

ผมตั้งคำถามกับตัวเองว่า อะไรคือคนรุ่นใหม่ ใครคิดคำนี้และใช้เป็นคนแรก ผมคิดว่าเป็นโลกทัศน์ของคนที่ไม่ใช่คนรุ่นใหม่ แล้วเรียกอีกกลุ่มว่าคนรุ่นใหม่ ผมคิดว่ามันเป็นเรื่องของอายุหรือเรื่องของอะไร ถ้าให้คำตอบของตัวเอง ผมคิดว่าเป็นเรื่องวิถีคิดและใจในการเปิดกว้างเพื่อรองรับสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะคนนั้นจะอายุมากหรือน้อยขนาดไหน ควรวัดจากตัวจิตหรือความสามารถในการปรับตัวหรือเปิดรับสิ่งต่างๆ เพราะฉะนั้น ทุกคนสามารถเป็นคนรุ่นใหม่ตลอด พร้อมจะเพิ่มหรือลดตลอดเหมือนกัน

ส่วนตัวผมเชื่อในพลังของคนรุ่นใหม่ ในการรองรับความเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นยุคไหน เราต้องผสานสองส่วนคือ ต้องดูความเปลี่ยนแปลง อ่านให้ออก แต่สิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว สะสมหลากหลายอย่างที่พีๆ ทุกคนในห้องนี้ น่าจะเอามารวมกัน และทำอะไรได้ ด้วยหลักการอย่างที่เราเรียกว่าไดอะล็อก เพื่อหาส่วนร่วมที่จะถักทอเข้ามาเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผมคิดไปถึงว่า คนรุ่นใหม่ในความหมายที่คนชอบพูด อาจจะด้วยวัย เมื่อเข้า อาจารย์วิศิษฐ์ชี้ให้เห็นว่า ความบกพร่องของเยาวชนหรือเด็กเป็นผลผลิตของอะไร ของครอบครัว ของสังคม

วันนี้ ผมเห็นภาพหนึ่งชัดมาก ๆ บางทีผู้ใหญ่ที่ชอบบ่นเด็กสมัยนี้ ว่าเป็นอย่างไรอย่างนี้ สุดท้าย ใครเป็นคนสร้างขึ้นมา ตอบยาก การที่เด็กหรือเยาวชนสมัยนี้เป็นอย่างนี้ มันสะท้อนการตั้งรกรากบางอย่างในฐานะมนุษย์ในสังคมของพวกเขาหรือเปล่า ในรุ่นถัดมา ฟังจากหลายๆ ท่านแล้ว สังคมเรายู่งยากขึ้นจริงๆ และจะอยู่ง่ายขึ้นเรื่อยๆ พอรวมครอบครัวก็ลำบาก ยังมีลูกยิ่งลำบากไปอีก ผลสุดท้ายคือ เราต้องผลัดภาระเลี้ยงดูลูก ไปให้กับโรงเรียน ลืมไปว่าเป็นหน้าที่ของใคร

ผมมองว่าประเทศจะพัฒนา อะไรคือการพัฒนาของประเทศ จะวัดจากสิ่งของที่เราผลิตได้ในแต่ละปี หรือจะวัดความสุข ซึ่งไม่รู้จะวัดตอนไหนของปี หรือจะวัดจากอะไร แต่สำหรับผม ประเทศก็เป็นสิ่งสมมุติที่มนุษย์สร้างขึ้น คุณภาพของประเทศก็วัดจากคุณภาพของแต่ละคนมารวมๆ กันดีไหม ถ้าคิดงั้น เราจะรู้สึกว่าการพัฒนาประเทศทำได้ง่ายขึ้นกว่าเดิมเยอะ เพราะถ้าไม่ต้องอะไรเลย แต่ทำให้คนหนึ่งคนดีกว่าเดิมในหนึ่งสองนาที่ข้างหน้าได้ ประเทศจะพัฒนาที่ละเล็กละน้อยได้

ในท่ามกลางสภาพปัจจุบัน ผมไม่แน่ใจว่าเป้าหมายของผู้นำปัจจุบันคืออะไร ให้คำตอบกับตัวเองไม่ได้ แต่เรามองเห็นคนเป็นผู้นำ เราไม่ค่อยรู้สึกว่าเป็นผู้นำที่จิตใจเราเชิดชูได้เท่าไร ยิ่งนับวัน เด็กๆ โตขึ้นมา เหมือนเป็นวิญญาณที่ล่องลอยตกลงผู้นำที่จะเป็นเยี่ยงอย่างให้รู้สึกดี ๆ ได้ เป็นอย่างไร และไม่รู้เป้าหมายจริง ๆ คืออะไร แต่อย่างน้อย เราน่าจะทำได้จากการเริ่มต้นจากตัวเราเอง ต้องเป็นองค์กรจัดการตัวเอง ไม่ว่าจะเริ่มจากจุดไหนก็ตามแต่ เพราะสังคมมีปัญหาตกทอดกันมานาน ๆ

โจทย์คือว่า แล้วเวลาแต่ละคนอยู่ ณ จุดใดของชีวิต จะตั้งต้นให้เป็นองค์กรจัดการตัวเอง และถ้าพ้นจากตัวเองไปแล้ว ระเบิดนิวเคลียร์จริงๆ ในการเปลี่ยนแปลง สังคมคือครอบครัว เพราะมันคือสังคมอุดมคติที่แท้จริงที่อยู่ใกล้มือที่สุด ถ้าเราจะสร้าง เราไม่ต้องร้องหาใคร เราต้องทำด้วยตัวเอง ไม่สามารถเลี่ยงความรับผิดชอบไปให้ใครได้ คำตอบคือ ถ้าเรามีใจใหม่ๆ รับสังคมที่เปลี่ยนแปลง เริ่มจากตัวเราและครอบครัว ทำให้ลูกเกิดปัญหากับพ่อแม่น้อยลง น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี

วิศิษฐ์: ผมคิดว่าทุกคนลองคิดโจทย์ที่ทำหายตัวเอง อย่างน้อย ผมคุยกับ จิมมีเดอะโค้ช กับ เบ๊ยก ที่ทำพีเพิลมีเดีย วันที่ 18 ตุลาคมนี้ ผมจะเจอกับ ประชา หุตานุกัทร โจทย์ของผมคือ คนรุ่นนี้ทำงานด้วยกันอย่างไรอัตโนมัติ ได้ถอนอัตโนมัติ กลับไปหาท่านพุทธทาสมีวิวาทะกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อประมาณปี 2512 ท่าน พุทธทาสบอกว่า เอาโลกุตตระเข้ามาในชีวิตประจำวัน เอาธรรมะที่ลึกที่สุดคือ อนัตตาเข้ามา ผมจะทำงานกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน เจ้าสำนักต่างๆ โอกาสที่เจ้าสำนัก ต่างๆ จะมีอัตตาสูง รวมทั้งตัวผมเองด้วย เป็นไปได้มากหนึ่ง เราจะจัดการตัวเองก่อน

สอง กรรมการบริหาร ซีอีโอ บอร์ดใหญ่ๆ ทุกๆ ไม่เคยยอมลงมาเรียน ผมเคย ไปเสนอกรรมการบริหารของ ธกส. เห็นดีเห็นชอบแล้วด้วย แต่หลังจากนั้นไม่มีการปฏิบัติ เหมือนเขาสงวนตัวเอง ไว้อย่างไรไม่รู้ เอสซีจีเหมือนกันเลย แบ่งเป็น ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ธุรกิจต้องฮาร์ดแวร์ เลยไม่มีผู้บริหารระดับสูงมาเรียนสักคนเลย ภารกิจคือ ทีมของผมจะบริหารโดยลดละอัตโนมัติตัวเอง จะบริหารโดยไม่ต้องมีประธาน ทำได้ไหม ให้ชั้นมันน้อยที่สุด ผมคิดว่ามีสักสองชั้น ต้องมีครู คนรุ่นผม กับชั้นลูกศิษย์ ลูกหา องค์กรไม่ต้องมีมากกว่าสองชั้น แล้วทำงานโดยไม่ใช้อำนาจได้ไหม คุยกัน ไดอะล็อก ผมจะชวนอาจารย์จุมพลว่า ขอไทยพีบีเอสเป็นแหล่งที่สองที่จะเริ่มกับผม

กุลดา: วันนี้มาด้วยสองใบ หมวกใบหนึ่งคือ เป็นผู้จัดการ HRD (Human Resource Development) บริษัทในเครือเอสซีจี ดูเรื่องการพัฒนาคน หมวกใบที่ มาจริง ๆ คือเป็นแม่ของลูก และเป็นแม่ ๆ ในเครือชายแม่ ๆ ลูกเล็ก เมื่อเจ็ดปีที่แล้ว ตัวเองได้มีโอกาสไปเรียนเกี่ยวกับเรื่องไดอะล็อก และการพัฒนาตนเอง เพราะเอสซีจี

ต้องการสร้างกระบวนการมาสอนคนในเอสซีจี ได้ไปเรียนกับ ดร.วรภัทร (ภูเจริญ) กับ อาใหญ่ด้วย ในช่วงนั้น รู้สึกว่ามีความสุข แต่เรียนแล้วไม่ได้เอาไปใช้ทำอะไร เพราะผู้บริหารข้างบนยังเป็นภาพเดิม วันนี้ ลามาโดยไม่บอกว่าจะทำอะไร กลัวท่านไม่เข้าใจ แต่มาในฐานะเป็นแม่ อยากมาได้ความรู้

เรื่องที่บอกว่าเคยเรียนเกี่ยวกับเรื่องซอฟต์แวร์ต่าง ๆ เมื่อเจ็ดที่แล้วเรายังไม่มีลูก เราเลยรู้สึกว่า เรามีความสุข แต่ยังไม่มีความหมายว่าจะเอาไปใช้ทำอะไร จน...สร้างเด็กคนหนึ่งที่จะเติบโตมาได้โดยมีจิตใจที่ดี มีความสุขกับชีวิตทุกอย่างก้าวที่เขาเดิน เลยมารวมตามหาคอร์สต่าง ๆ ที่เราเคยเรียนมาแล้ว มาเจออาใหญ่ที่กรุงเทพฯ ใจคิดมาก ๆ ที่บริษัทส่งไปเรียนไลฟ์ โค้ช กับพี่จิมมี มีโอกาสได้เรียนสองคอร์ส รู้สึกยังไม่ได้เอามาใช้ในที่ทำงานเท่าไร แต่พยายามเอามาใช้กับเครือข่ายแม่ ๆ และสามี ใช้เวลานานเหมือนกัน กับกระบวนการให้เขาอยู่ในวันนี้ด้วยกัน

สุดท้ายเขาบอกว่ามาเพราะลูก เราเลยรู้สึกว่ามาถูกทางแล้ว และเป้าหมายที่เราต้องการเริ่มจะใกล้แล้ว รู้สึกว่าที่ได้เรียนเรื่องชีวิต เรื่องจิตปัญญาทั้งหมดทั้งปวง เรามีปัญญาและแรงบันดาลใจคือลูก พอเรารู้เป้าหมาย เรารู้สึกว่ามีความสุขทุก ๆ สิ่งที่เราทำ มันชนะใจตัวเองหลายอย่าง แม้กระทั่งการลดน้ำหนัก ก่อนหน้านั้นหนักกว่านี้ประมาณแปดกิโล ตกลงเอาเรื่องการชนะใจตัวเองมาพิสูจน์ตัวเองว่า ถ้าเราเรียนมาเยอะ ฟังมาเยอะ แล้วยังไม่สอนคนอื่นอีก ยังเอาชนะตัวเองไม่ได้ แม้กระทั่งเรื่องกิน เรื่องออกกำลังกาย ก็คงเอาไปสอนลูกไม่ได้เช่นกัน เลยลองทำดู ตั้งเป้าหมายและทำมาสองเดือน จนสามารถลดน้ำหนักได้แปดกิโล คิดว่ามาถูกทาง เป้าหมายสำคัญมาก ๆ สำหรับชีวิต ๆ หนึ่ง และจะเอากลับไปบอกแม่ ๆ ทุกคนในเครือข่าย

ของเรา แบ่งปันในสิ่งที่เราได้เรียนรู้มากับพวกเขา แม้ว่าพวกเขาจะยังไม่อิน แต่จะทำไปเรื่อย ๆ เพื่อสังคมของลูกเราด้วย และเพื่อการพัฒนาประเทศจริง ๆ ที่เราอยากจะทำ

ชีวิน: สวัสดีครับ ตอนนี้งานเป็นโครงการจัดอบรมและกระบวนการเรียนรู้ โดยได้รับทุนจาก สสส. และได้จัดกระบวนการเรียนรู้ไปแล้วหนึ่งเฟส อยู่ในช่วงของกระบวนการพัฒนาเฟสต่อไป คิดว่าได้ประโยชน์มาก จากการมาร่วมสัมมนาในวันนี้หลัก ๆ อาจจะเล่าประสบการณ์โครงการอบรมในเฟสแรก เรามองไปที่ตัวบุคคล สร้างแกนนำด้านสังคมที่ทำงานกับกลุ่มประชาชนชายขอบ มีมุสลิม ผู้หญิง แรงงาน คนไร้บ้าน ได้ประเด็นจากวันนี้ด้วย เราพบว่าเราโฟกัสไปที่ตัวบุคคล การจะเติมอะไรให้ตัวบุคคล อาจจะมีฐานในการคำนึงว่า ตัวบุคคลเป็นองค์กรที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง ถ้าเราละเลยมิตินี้ไป กระบวนการที่จัดขึ้นจะไปอีกทางหนึ่ง

อีกประเด็นหนึ่งที่คิดว่าสำคัญมาก คือเป้าหมายผู้นำ ที่สำคัญอันหนึ่งคือ ชุมชนหรือสังฆะ กระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่เชิงปัจเจกอย่างเดียว ผมพบว่าประสบการณ์ในการทำงานของโครงการที่แล้ว เราคำนึงถึงมิติดังกล่าวน้อยมาก เราจะมองในมิติของปัจเจก เพราะฉะนั้น คิดว่ากระบวนการสร้างผู้นำหรือพัฒนาศักยภาพ ต้องเริ่มจากที่อาจารย์พูดถึง หนึ่ง ศรัทธาว่าแต่ละคนเป็นองค์กรเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง สอง ความมีกัลยาณมิตร มารวมกันเป็นสังฆะ เป็นสิ่งที่ไปควบคู่กัน เสริมกัน ของการพัฒนาศักยภาพหรือเป้าหมายการสร้างผู้นำ

แต่จริง ๆ แล้ว ตอนนี้อยู่ในกระบวนการพัฒนาเนื้อหาเพื่อจัดการเฟสสอง ซึ่งยังต้องค้นหาความรู้ การมาวันนี้ คือมาดูว่า การสร้างผู้นำ มีวิธีคิดแบบไหนบ้าง

ซึ่งได้ประเด็นไปเยอะเลย และมีอีกประเด็นหนึ่ง การมีเป้าหมายยังไม่พอ ต้องมีปฏิบัติการจริงด้วย เพราะสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ก็ดี ชุมชนที่จะมาสนับสนุนก็ดี ต้องมีปฏิบัติการจริงควบคู่กันไป ผมคิดว่าจะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพอย่างครบถ้วนทุกมิติครับ

กฤษณ: ชื่อ กุ้ง ครับ ทำเรื่องด้านการตลาด วิจัยตลาด เรื่องพฤติกรรมผู้บริโภค สุดท้ายปลายทางต้องควักเงินมาจ่ายให้ได้ ผมอยู่ในทุนนิยมจ๋ามาก แต่ตอนนั้นด้วยความที่ท้ายสุดทำงานด้านซีเอสอาร์ของค่ายลีกข้ามชาติแห่งหนึ่ง เลยรู้สึกว่าพอแล้ว ผมจะบอกว่า ในวงสังคมที่ผมไป สิ่งที่คุณพูด ไม่ได้กังขาเลยว่ามันดีงาม ล้วนแต่ดีงาม ควรจะต้องมีแบบพวกเราเกิดขึ้นในสังคมเยอะ และคนที่ทำได้ช ถ้ามาเรียนกับพวกคุณทุกคน ผมเชื่อว่ามันจะต้องดีงาม

สิ่งที่ผมจะพูดต่อไปคือ การขยายผล เพราะผมอยากให้เกิดอย่างนี้เยอะๆ เพื่อให้ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล เราทราบดีเรื่องสมาร์ตโฟน เฟซบุ๊ก จากการวิจัยคนที่มีอายุ 25-45 ปี ร้อยละ 60 มีสมาร์ตโฟนกันหมดแล้ว ช่องทางนี้ช่วยให้เราได้รวมถึงถ้าเรามีพันธมิตรในเรื่องการทำสื่อดีๆ ถ้าคุณเปิดเฟซบุ๊ก จะเปิดหน้าต่างหนึ่งมา ถ้าเรามีการทำอินโฟกราฟิก เพื่อเอาข้อมูลที่สำคัญใส่เข้าไป จะทำให้เขาเข้าใจภาพรวมของคุณ

ต่อไป การขยายผล จากการรับรู้พฤติกรรมคน ตอนนั้นคนฉาบฉวยมาก คนอ่านหนังสือน้อยมาก แต่ลักษณะของจิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาเชิงลึก ต้องใช้เวลานานกว่าจะเข้าใจ ผมมองเรื่องการขยายผลการฝึกอบรมตรงนี้ ภาคที่มีการทำตรงนี้ อยากให้มองว่า พวกกิจการเพื่อสังคม ยกตัวอย่างเช่น เรามีการ

รวมกันของกลุ่มที่เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน มีจิตแพทย์ท่านหนึ่ง อาจจะเป็นคนเก่ง เรื่องการสัมภาษณ์คนหนึ่ง และอีกคนเป็นนักการตลาด สามคนนี้ทำให้มีการอบรม เกิดขึ้น สมมุติเราจัดคอร์สให้มีแปดวิชา ส่วนหนึ่งอาจจะมีเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง เมื่อโมเดลนิ่งแล้ว เราเห็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์และไม่ประจักษ์ เราอาจตั้ง ชื่อว่ากรุงเทพฯ โมเดล แล้วขยายผลไปที่เชียงใหม่ อาจจะมีอีกสามคนมาเรียนรู้วิชา จากสามคนที่กรุงเทพฯ เพื่อไปจัดตั้งอีกที่หนึ่ง เขาจะไม่ได้เริ่มจากศูนย์ เขาเริ่มจาก หกสิบ เรียกว่า Social Franchising ฝากไว้แค่นี้ครับ

สุดาวลัย: สวัสดิ์ค่ะ เก่งเป็นนักธุรกิจและเป็นนักเรียนกระบวนกรของอาใหญ่ จริงๆ รู้สึกว่าเราคงเปลี่ยนประเทศไม่ได้ในวันเดียวหรือในระยะเวลาอันสั้น แต่เชื่อว่า พวกท่านที่นั่งอยู่ ณ ตรงนี้ หนึ่งคนสามารถเป็นจุดเป็นตัวคุณ อยากให้ท่านออกไป เด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว ให้มีความตั้งใจว่าฉันจะเปลี่ยนจากตัวเองก่อน เมื่อตัวเองเข้มแข็ง เยียวยาตัวเองได้แล้ว อาจจะมีคนรอบค้อมัน ไปสู่ชุมชน ตรงนี้ จะทำให้ในเวลาไม่นาน เชื่อว่าเราอาจจะเปลี่ยนแปลงอะไรอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งมีวิธีการนำไป แค่วันนี้ท่านมาแล้วรู้สึก ว่า ฟังอาจารย์วิศิษฐ์พูด ใช้เวลาไม่นาน รู้สึกว่า ทุกท่านมีความตั้งใจ แนะนำว่าถ้าอยากจะหาวิธีการเสริม ไปเรียนกระบวนกรกับ อาจารย์วิศิษฐ์เลยคะ เพราะเรารู้สึกว่าเป็นเครื่องมือที่เราใช้ได้ ถ้าให้เข้รวันนี้ ไม่ได้ แค่นานที่แน่นอน เราสัมผัสได้ว่า พวกท่านเป็นความตั้งใจดี วันนี้ ธรรมชาติจัดสรร ให้ท่านมานั่งอยู่ที่นี้ ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ ขอให้ความตั้งใจนี้ไม่เป็นไฟไหม้ฟาง ขอให้ กลับไปทำให้ได้ นะคะ ขอบพระคุณมากคะ

อิทธิภัทร์: พอดีมานั่งดูคุณรุ่นใหม่ใหม่กับการพัฒนาประเทศ อาจจะต้อง ทำความเข้าใจอีกทีว่า เราจะเดินตามสังคมดิจิทัล หรือเราจะรับรู้ว่าเป็นอย่างไร

และคนรุ่นใหม่ที่มีพูดถึงเป็นใคร ส่วนเข้าหลอมใครเป็นคนสร้าง ตอนนี้ ผมอายุห้าสิบกว่า มีลูกวัยรุ่น ทุกปีจะกลับไปตอบแทนสังคม ไม่ว่าจะไปโครงการหมู่บ้านกู้เมือง โครงการชิป หรือกิจกรรมต่างๆ ในมหาวิทยาลัย จะไปพูดให้นักศึกษามหาวิทยาลัย มีความรู้สึกว่าการบริหารในองค์กร เรารู้สึกว่าขาดตัวเชื่อมระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ สังเกตว่าเขาจะอยู่ไม่นานก็จริง แต่เขามีวิธีคิดวิธีอ่าน

ผมไปทำของธนาคารกรุงเทพ จะมีทั้งเด็กเมืองนอกกับเด็กเมืองไทย สำหรับเด็กเมืองนอก ถ้าเขาทำทนายผม ผมทำทนายกลับ เราคุยกันรู้เรื่อง เหมือนมีอะไรต่อได้ แต่เด็กเมืองไทย พอเราทำทนายด้วยการพูดเสียงดังในห้องประชุม ถ้าผมเป็นรุ่นพี่เขาเพราะเคยทำกิจกรรมนั้น ผมจะบอกว่าในฐานะรุ่นพี่ผมรู้สึกอย่างไร แต่ในฐานะคนรุ่นเก่าผมจะรับเขาไม่ได้ แต่ผมมามองว่า ไม่ใช่เรารับเขาไม่ได้ แต่เราทำความเข้าใจเขาหรือยัง

ผมทำได้ซึ่งเมื่อวันที่สี่กับห้าที่ผ่านมา เพราะคุณแม่ของลูกค้า เราคุยเรื่องลูกตลอด เขาบอกว่าจัดติอาจารย์ จะพาเพื่อนมา ผมเลยตั้งชื่อว่า สร้างผู้ใหญ่ไทยใจดีให้เป็นโค้ช มีคนสามกลุ่มมา คือคนที่ เป็นพ่อแม่ อาจารย์หมอมาลิคน บางคนเป็นพ่อแม่ที่มีลูกเล็ก แล้วเขาทำงานเป็นที่ปรึกษาเด็กในมหาวิทยาลัย และมีกลุ่มเด็กเจนเอ็กซ์ที่มีลูกน้องเป็นเด็กเจนวาย ผมว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดี เพราะเป็นสามช่วงคือ อยู่ที่บ้าน ที่โรงเรียน มหาวิทยาลัย และที่ทำงาน เหมือนทำวิจัยได้ว่าผู้ใหญ่ที่ได้ฟังเด็กจริงๆ อาจต้องไปตามเด็กด้วยว่า เข้าหลอมที่เขาต้องการคืออะไร หรือในอนาคต เขารู้ใหม่ว่า คำว่าผู้นำต่างจากผู้จัดการอย่างไร ถ้าอยู่ในองค์กร ผู้จัดการคือ รู้ว่าจะต้องทำอะไร แต่ผู้นำคือรู้ว่าจะต้องทำอย่างไร ผมคิดว่าทำอย่างไร ต้อง

กลับมาที่ตัวตนของแต่ละคน เราต้องศึกษาเด็กว่า ตัวตนภายในของผู้คนรุ่นใหม่ต่างจากคนเก่าๆ อย่างเรา มันคือใจที่ยืดหยุ่นหรือเปล่านั้น Identity หรือ Being ของคนรุ่นใหม่คืออะไร

พระภาณุ: เมื่อกี้โยมบอกว่า จะรู้ที่ประเทศต้องใช้เวลา อาตมา พระภาณุ จิตตะทันโต จากวัดพระรามเก้ากาญจนาภิเษก เมื่อสักครู่มีโยมพูดถึงวัดอยู่สามท่าน ท่านหนึ่งพูดถึงวัดจักรวรรดิฯ พูดถึงบ้าน วัด โรงเรียน และพูดถึงสังฆะ อาตมาก็ทำงานอยู่ในเครือข่ายสังฆะเพื่อสังคม เรื่องสังฆะไม่ได้แคบแค่ว่าพระ แต่หมายถึงฆราวาสด้วย ที่เราวมกันกลุ่มเป็นชุมชนที่คิดเห็นตรงกัน มีความเป็นเพื่อนกัน

พูดเรื่องเด็ก ตัวเองไม่มีลูก แต่อยากทำงานเรื่องเด็ก เลยเอาลูกเขามาเลี้ยง เป็นอย่างไร เราทำเรื่องเนร สังเกตมาอยู่สักพักหนึ่ง เด็ก ๆ สมัยนี้มีปัญหาเยอะ เราเป็นพระ เหมือนฟังทุกข์ของชาวบ้าน ฟังแล้วสลดใจ พ่อแม่เอาปัญหาของเด็กมาเล่าให้ฟังเยอะ พอทำเรื่องเนร ก็อยากส่งลูกมาบวช มาฝึกฝนสามอาทิตย์ แต่ปัญหาที่พบคือ เมื่อเราฝึกเด็กได้แล้ว ส่งลูกกลับไป พ่อแม่ไม่รู้เรื่อง เราเลี้ยงลูกดีเขาแค่ไหน ลูกทำท่าจะเปลี่ยน ๆ กลับไปก็เหมือนเดิม เลยสงสัยว่าต้องเอาพ่อแม่มาปฏิบัติธรรมร่วมกัน ทำคู่ขนานกัน

เจอปัญหาว่า อย่างที่วัดพระรามเก้า เด็กส่วนใหญ่เป็นลูกคนเงินเหมือนกัน พอเอาลูกมาบวช พ่อแม่ซื้อตัวไปต่างประเทศ แล้วส่งพี่เลี้ยงมาดูแลอีกทีหนึ่ง เราเลยทำกระบวนการกับพ่อแม่ไม่ได้ คือพ่อแม่ไม่ได้จริงจังกับลูก แต่ต้องการเอาลูกมาฝากพระเลี้ยง แล้วหวังว่าจะได้ลูกคนใหม่กลับไปอยู่อย่างมีความสุข แต่ตัวเองไม่ได้เปลี่ยนอะไร เขาอยู่กับเราแค่ 15 วัน แต่อยู่กับพ่อแม่ทั้งชีวิตสิบกว่าปี เราจะทำ

อย่างไร เป็นโจทย์ที่ช่วยกันคิด โยมทำเรื่องไค้ชซึ่ง อาจจะลองไค้ชพ่อแม่ให้ทุ่มเท กับลูกมากขึ้น

เมื่อก็โยมถามถึงหัวข้อว่า คนรุ่นใหม่ถ้ามีใหม่กับเก่าก็ต้องมีการเปรียบเทียบ เหมือนหลวงปู่ชาท่านว่า จะบอกว่าอันนี้สั้นเพราะไปเทียบกับอันที่ยาวกว่า บอกว่า อันนี้ยาวเพราะเอาไปเทียบกับอันที่สั้นกว่า คงไม่ใหม่ไม่เก่า แต่เป็นปัจจุบันเสมอ แล้วกัน ถ้าเราหรือสร้างบ้านหลอม แสดงว่าของเก่าไม่ตอบโจทย์ จะสร้างบ้านหลอมใหม่ เพื่อสังคมดิจิทัล สังคมดิจิทัลเป็นอย่างไร ปัญหาคือเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยอดทน ในเอกสารบอกว่า เพื่อให้คนรุ่นใหม่อดทนอดกลั้นต่อสถานการณ์ที่ยากลำบาก มีความอดทนเป็นเรื่องสำคัญ แต่คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยอดทน เรามีการสื่อสารที่ไว สมัยนี้ ถ้าส่งข้อความทางไลน์ทางเฟซบุ๊ก เปิดอ่านแต่ไม่ตอบ คิดอย่างไร คิดสารพัด เขาโกรธอะไรเราหรือเปล่า เขาไม่ชอบใจเราหรือเปล่า คนยุคก่อนสื่อสารกันทางจดหมาย ต้องอดทน เพราะต้องรอ

เด็กสมัยนี้มีเหตุปัจจัยทางสังคมที่ทำให้เขาเป็นอย่างนี้ เวลาเราเห็นปัญหา ของเด็ก เราไม่โทษเด็กและพ่อแม่ เพราะตามหลักพุทธ ทุกอย่างมีเหตุมีปัจจัย หล่อหลอมให้เกิดขึ้น เราไม่โกรธเด็ก ถ้าเราเป็นคนรุ่นเขาเกิดในสังคมแบบนี้ เราอาจจะเป็นอย่างเขาก็ได้ สิ่งที่เราต้องทำคือพยายามหาเหตุแห่งปัญหาแล้วหาทางแก้ เด็ก ก็มาจากพ่อแม่ พ่อแม่ก็มาจากปัจจัยอย่างอื่น ถ้าเราเห็นอย่างนี้ได้ อดคิดจะน้อยลง ความโกรธความเกลียดจะน้อยลง ที่อาจารย์ใหญ่พูดเรื่องเจ้าสำนักแล้วจะมีอึดตา คือมีความรู้สึกว่าเหนือกว่า สิ่งที่ทางพุทธเราสอนเสมอ หน้าที่ของพระคือส่งต่อคน เข้าสู่ธรรมะ เป็นแค่ทางผ่าน เป็นเพื่อน เป็นกัลยาณมิตร ถ้าเราคิดว่าเราผูกขาด คำสอน เราจะมีอึดตาสูง

โยมพูดถึงเรื่องผู้ประกอบการทางสังคม อาตมาเชื่อว่าตัวเองเป็นคนรุ่นใหม่ทางวัดเราทำงานหนักมาก และพระไม่มีเงินเดือน แต่ชีวิตของพระเป็นชีวิตที่อุทิศเพื่อคนอื่น เราก็เป็นผู้ประกอบการทางสังคมคนหนึ่ง แต่ไม่มีเงิน ที่พูดเพื่อจะโยงไปสู่ว่า เราจะพัฒนาประเทศได้อย่างไร สำหรับคนรุ่นใหม่ที่มีครอบครัว ยังต้องคิดถึงตัวเองอยู่ จะสร้างสมดุลอย่างไรระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับสิ่งที่ต้องทำเพื่อสังคมด้วย ฝากคนรุ่นใหม่ว่าจะแบ่งประโยชน์ส่วนตัวกับของประเทศหรือสังคมอย่างไรให้สมดุล

บุญชัย: ผมชื่อ ยอด นะครับ ทำโฆษณา สิ่งที่ผมทำตรงข้ามกับจิตตปัญญา คือทำอย่างไรก็ได้ให้คนฟังทีวีให้เยอะที่สุด ฟังคลิปปอนไลน์ให้มากที่สุด เพื่อเขาไม่มีเวลาฟังเสียงตัวเอง ยิ่งเขาฟังโฆษณาเขายิ่งกลัว ยิ่งเขากลัวเขายิ่งซื้อของผมเยอะยิ่งขึ้น ถ้าเขาฟังเสียงตัวเองเมื่อไหร่ ร้อยละ 90 ของลูกค้า ผมจะขายไม่ได้ทันที แยกว่านั่น ลูกค้าบางคนจะถูกเนรเทศออกนอกประเทศไปเลย ผมรู้สึกว่ เรื่องของผู้นำ องค์ความรู้ที่ผมได้ในวันนี้มีค่ามาก ๆ ดีมาก ๆ และผมอยากจะชวนคนอื่นรอบ ๆ ตัวผมมาสัมผัสประสบการณ์ ความรู้ลักษณะนี้ด้วย แต่ก่อนที่ผมจะไปถึงตรงนั้นอย่างแรกผมต้องเป็นผู้นำก่อน ต้องลองเอาชีวิตผมไปทดลองก่อน ตามคำแนะนำของอาจารย์วิศิษฐ์ ถ้าผมทดลองแล้วเกิดผลจริง ผมถึงจะสามารถชวนคนอื่นมาอยู่เป็นพวกผมได้ และถึงตอนนั้น ประสบการณ์ทักษะของเรา จะมีทางของเราเองในการชวนคนมาเป็นผู้นำกับเรา

สุภฎ: ผมเป็นคนรุ่นใหม่เมื่อเจ็ดปีที่แล้ว ผมเป็นคนรุ่นเก่าตอนทำงานโฆษณามา 21 ปี อยู่เป็นครีเอทีฟ ไดเร็กเตอร์ บริษัทเจ. วอลเตอร์ ทอมสัน ตอนเป็นคนรุ่นใหม่ ผมมาทำห้องสมุด เป็นคนรุ่นใหม่แบบเอาเงินตัวเองจ่ายตัวเอง สำหรับ

ทำกิจกรรมเพื่อสังคม เพื่อการเปลี่ยนแปลง ผมอยากเปลี่ยนแปลงโลกโดยการเปลี่ยนแปลงผู้คน เสร็จแล้วผมเป็นคนรุ่นใหม่ที่ล้มเหลวภายในเวลาสามปี เพราะผมแก้ปัญหาสังคมอย่างที่ตั้งใจไม่ได้ ผมสอนเด็กให้อ่านหนังสือออก ทำให้เขามีความสุขมากขึ้นได้ แต่ปัญหาสังคมรอบๆ ตัวยังอยู่ ในชุมชนที่ผมไปเปิดห้องสมุด นักการเมืองก็ยังโกง ทุกอย่างยังเหมือนเดิม

เหมือนที่พี่จากชมพรวพุด ครูกินครู ผมไปเป็นที่ปรึกษาโรงเรียนเทศบาล เขามาดูหน่วยก้านเรา ประมาณสามปีที่แล้ว ผมเริ่มถามตัวเองว่า ความล้มเหลวของผมมาจากไหน สุดท้ายผมพบว่า ผมควรจะเรียนรู้เรื่องตัวเองก่อน เริ่มความหาวิชา ไดอะล็อก ซาเทียร์ โปรเซสเวิร์ก สายคาร์ล จุง บ้าเรียน บ้าอบรม และผมทำวง ไดอะล็อกมาสองปีเศษ หัวสิบกว่าครั้ง กับเพื่อนข้างๆ ที่ติดสอยห้อยตามกันมา

สิ่งหนึ่งที่ผมค้นพบคือ ก่อนที่เราจะเยียวยาผู้อื่น เราเยียวยาตัวเองหรือยัง หลายๆ คนพูดแล้ว ผมยอมรับกับตัวเองหรือยังว่า ผมก็มีปัญหา บางทีเราอยู่กับความไม่ปกติจนกลายเป็นปกติ พ่อกับแม่ผมเลิกกันตั้งแต่ผมอายุหนึ่งขวบ การไม่มีพ่อเป็นเรื่องปกติสำหรับผม แล้วผมจะเอาวุฒิภาวะด้านไหนไปสอนคนให้ครบถ้วน นี่คือสิ่งที่ผมค่อยๆ ตกผลึกเรียนรู้ เหมือนมันต้องใช้เวลาแต่ละอย่างๆ ต้องค่อยเป็นค่อยไป ตอนนี้ ความคิดเปลี่ยนแปลงโลกยังมีอยู่ แต่ด้วยท่าทีและความรู้สึกที่เปลี่ยนไป และมีความตั้งใจว่าจะใช้วิชาไดอะล็อกมาเริ่มจากจุดเล็กๆ จากตัวเองก่อน เรียนมาหลายศาสตร์ สนใจเรื่องการบำบัดเยียวยา อาจจะทำควบคู่กันไปด้วย ขอกลับไปเริ่มต้นที่ตัวเองอีกครั้ง พร้อมๆ กับเป็นนักเรียนของอาใหญ่ไปด้วย

ไอศูรย์: ขอเพิ่มเติมในส่วนของความเป็นผู้นำ ผู้นำที่ผมยึดถือและปฏิบัติกับตัวเองตลอดเวลา หนึ่งคือ เป็นเชียร์ลีดเดอร์ ในชุมพร รวมทั้งผู้คนต่างๆ ถ้าเป็นเรื่องดี ๆ ผมชอบเชียร์ เชียร์ผ่านสื่อบ้าง ผ่านผู้ว่าฯ บ้าง ผ่านจังหวัดบ้าง พาคนไปรับรางวัลเออะแยะ เขาถามว่าเอ็งมาทำอะไร เชียร์ลีดเดอร์ ผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นผู้นำได้ไม่ยาก มองหาเรื่องดี ๆ ต่าง ๆ แล้วขยายผล ๆ เผยแพร่ไป จะมีประสิทธิภาพมาก

ส่วนอีกอันหนึ่ง เป็นเรื่องในครอบครัวผม ผมเป็นผู้นำในการรับใช้ ผมแอบฟังวอลเตอร์สอนลูกสาวผมว่า การที่เราทำดีล้างงานต่าง ๆ ให้เรียบร้อย ไม่ใช่แค่หน้าที่ที่ต้องอดทนทำ เวลาทำดี จักรในร่างกายที่เป็นแหล่งพลังบางอย่างถูกกระตุ้นให้เติบโต เขาไม่ได้สอนผมโดยตรง แต่หลังจากนั้น ถ้ามีงานเหลืออยู่ ผมล้างหมด และผมมีความสุขกับการเข้าสวนปลูกต้นไม้ คิดและลงมือทำและได้รับผลตรงนั้นแหละ คุณคิดเป็นผู้เปิดทางผม เพราะผมมีส่วนป่าอยู่หลายปีแล้ว แต่คุณคิดบอกว่าคุณต้องให้เวลา ไม่อย่างนั้นมันไม่เปลี่ยน ผมก็ให้เวลา

ผู้นำผู้รับใช้สำคัญมาก คนอย่างนายฉันทะที่พาพระพุทธรูปเจ้าออกบวช ผมถือว่าสำคัญมาก พาออกไปพบกับเกิดแก่เจ็บตาย พอสุดท้ายพอบอกว่าจะหนีออกจากวง ก็พาออกบวช คนอย่างนายฉันทะกลับวังไม่ได้ พาเจ้าชายหนีออกจากวง กลับมาหาพระเจ้าสุทโธทนะก็ต้องตายอย่างเดียว ถามว่าแกเป็นผู้นำไหม ผมว่าแกเป็นผู้นำ และผู้นำแบบนี้ ทุกคนทำได้ ในครอบครัว ไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งอะไรใหญ่โต มีอำนาจ มีเงิน มีบทบาทอะไร ขอฝากไว้สองตัว คือ เชียร์ลีดเดอร์ กับผู้นำผู้รับใช้

ชัชวาลย์: คำถามที่อาจารย์ถามว่า จะทำอะไรกันต่อ ส่วนตัวผมเองเป็นคนคิดก่อนการใหญ่ไม่เป็น แต่ได้เริ่มก่อนการเล็กๆ ในหน่วยงาน โดยใช้ตัวเองคนเดียวเข้าไปขับเคลื่อนในองค์กรด้วยชั้นตะของตัวเอง ก่อนจะอยู่จิตตปัญญาศึกษา ผมอยู่โรงพยาบาลวราวุฒิบติ เริ่มด้วยการปล่อยกระทู้บนกระดานข่าวให้คนหันมาสนใจ เรื่องการฝึกฝนเรียนรู้ตัวเอง ไม่รู้ว่าคนเขารับมากน้อยแค่ไหน แต่มีคนมาตอบบ้าง แม้ว่าจะน้อยกว่ากระทู้เรื่องกู้เงิน บ่นตำคนนั้นคนนี้ แต่จนถึงจุดหนึ่ง ผมประกาศไปว่าวันจันทร์เป็นวันแห่งสติของโรงพยาบาลวราวุฒิบติ เป็นประกาศเถื่อนจนถึงทุกวันนี้ เพราะผมประกาศเองโดยไม่มีตำแหน่งอะไร และทุกวันจันทร์ ผมจะโพสต์เตือนคนว่าวันนี้วันจันทร์ มาอยู่จิตตปัญญาศึกษา ก็ไปประกาศวันพุธเป็นวันแห่งสติ

ประเด็นว่าจะทำอะไร จุดที่ผมเห็นด้วยกับทุกคนเลย คือเริ่มให้วิถีชีวิตของเราเป็นวิถีที่เราคุยกันมาทั้งหมด วิถีที่ปฏิบัติธรรม ธรรมะไม่ใช่เข้าวัด การไม่ใช่ตัวตน รูปธรรมมันคืออะไร ผมยกตัวอย่างว่า ถ้าไม่มีตัวตน มันไม่มีคนคิดนะ ผมไปเจอข้อความหนึ่งโดนใจมากกว่า Everybody makes mistake but nobody mistake. เป็นตัวหนึ่งของรูปธรรมการเอาตัวตนออก คือใครๆ ก็ทำผิดได้ แต่ไม่มีใครเป็นคนผิด ถ้าผิดไปว่าที่เนื้องาน อย่างไปว่าที่ตัวตน

อันที่สองเรื่องอำนาจ ผมเป็นผู้อำนวยความสะดวกศูนย์จิตตปัญญาศึกษา แล้วจะรู้สึกอึดอัด ลำบาก ถ้าอะไรที่จะต้องใช้อำนาจ ใช้ไม่ได้ ไม่สามารถ นี่คือเหตุผลที่ปฏิเสธที่จะไม่รับตำแหน่งนี้ จนกระทั่งได้รับการทาบทามถึงครั้งที่สาม เพราะถ้ามาแล้วต้องมีอำนาจ ซึ่งผมไม่สามารถ และพบข้อความหนึ่งคือ มีอำนาจอย่าใช้ ถ้าใช้แล้วจะหมด power ในที่นี้ จริงๆ เป็นพลังในการโน้มน้าวเชิญชวน ปลุกแรงบันดาลใจ

ปลดปล่อยพันธนาการบางอย่าง ไม่ใช่อำนาจในการบังคับขู่เข็ญ และ power นี้ จะเกิดจากการเป็นตัวของตัวเอง ที่ไม่ได้ถูกพันธนาการด้วยอดีต ด้วยความหลง ความคาดหวัง เป็นตัวตนของเราที่แท้จริง ซึ่งเป็นตัวที่ออกฤทธิ์แรงที่สุดในกระบวนการบำบัด ไม่ใช่เทคนิค

ในการทำงานเดียวกัน ในกระบวนการเป็นครู เป็นกระบวนการ หรือเป็นผู้นำ ความเป็นเนื้อเป็นตัว เป็นองค์ประกอบที่มีพลังที่สุดในการก่อให้เกิดผล ส่วนเทคนิค เป็นแค่องค์ประกอบหนึ่ง แต่เทคนิคจะไม่เวิร์กเลย ถ้าออกมาจากตัวตนเทียม และเพื่อเสริมตัวเอง ไม่ได้ออกมาจากจิตวิญญาณความเป็นครู ความเป็นผู้นำ สำคัญ ใจไม่ได้อยู่กับนักเรียน แต่สอนนักเรียนเพื่อให้รู้สึกว่าคุณเก่ง ใจไม่ได้อยู่กับผู้ฟัง แต่พูดเพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเราแน่ นี่คือการหมายของจิตวิญญาณ ไม่ใช่เรื่องลึกลับ แต่เป็นคุณค่าความหมายที่สูงกว่าตัวตน ทำงานเพื่อความสำเร็จของงาน ส่วนตัวตนจะได้อะไรมาทีหลัง แต่สังคมนี้นี้ งานสำเร็จส่งเสริมความเป็นตัวตน มีการจัดลำดับ สร้างเป็นตัวตนให้เข้มแข็งมั่นคง และวัดความเป็นตัวตน ด้วยความเชื่อว่าคุณทำได้จริงๆ ว่าดีเด่น ดีเยี่ยม และพยายามทำให้น่าเชื่อถือ ต้องสามารถหกลีบองศา เรา กำลังหลงผิด สร้างอะไรเยอะเยอะ เป็นภาระ ไม่ได้เพิ่มประสิทธิภาพเท่าไร

เริ่มต้นที่ตัวเอง แต่รู้แล้วเพื่อแผ้วถางนะ อย่าไปกังวลว่าเพื่อแผ้วแล้วใครเขาจะฟังไหม ผมลังเลอยู่หลายปี ที่จะเปิดออกมา ตอนนั้นผมเปิดเว็บเพจ เปิดบล็อก ถ้ามีโอกาสที่ไหนจะเผยแพร่ เมื่อก่อนปิดเงียบ ไม่บอกใคร แอบ ๆ บอก เพราะผมคิดว่า จิตวิญญาณของการให้และการแบ่งปัน เมื่อมาถึงจุดหนึ่ง ความพร้อมจะบอกเองว่า ถึงเวลาจะต้องทำอะไรบางอย่าง จะทำอะไร แต่ละคนคงมีอะไรบางอย่างกำหนด

สภาวะนั้นอยู่ ภายใต้ที่เรา นั่งกันอยู่มีสภาวะของพลังบางอย่างที่ทำงานอยู่ นี่เป็นวิทยาศาสตร์นะครับ ไม่ใช่ไสยศาสตร์นะ เริ่มมีวิทยาศาสตร์ที่พูดถึงปรากฏการณ์แบบนี้ เราคงไม่เอาเรื่องนี้ไปเผยแพร่ การก่อให้เกิดเรียนรู้แบบนี้ แล้วพาให้คนนำเรื่องต่างๆ ที่ดี ๆ มาอยู่ในวิถีชีวิต เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ทำได้

ตัวอย่างสุดท้ายที่อยากจะเล่าให้ฟัง ผมพบว่าที่ผ่านมาผมไม่เคยเคารพงชาติ แม้ผมจะยืนตรง เวลาเพลงชาติขึ้น ผมจะรีบหาสำนักงานเพื่อเป็นพื้นที่ปลอดภัย จะได้ไม่ต้องยืนเคารพงชาติ ผมอยู่ในโรงพยาบาลเป็นตลอด ถ้าหาไม่ได้ จะยืนแต่ไม่ได้ยืนด้วยความเคารพ จนเมื่อเดือนที่แล้ว ผมเกิดบึ้งขึ้นมาว่า เคารพงชาติเสียที เพราะวิถีภวนาไม่เลือกที่ไม่เลือกเวลา ยืนสงบอยู่กับการเคารพงชาติ ฟังเสียงเพลงชาติอย่างแท้จริง ช่วงขณะนั้น ทำให้ผมเข้าใจเลยว่าวิถีของการปฏิบัติมากมายเหลือเพื่อ ถ้าเราสามารถจะจับสภาวะรอบตัวที่เอามาทำให้จิตใจเราเบิกบานกว้างขวาง ไม่ใช่วิถีที่ยู่ยาก สิ่งที่ยพยายามจะทำอีกอย่างคือ ไม่ทำให้เป็นความลึกลับพยายามทำให้ความลึกลับเรื่องพิธีกรรมที่แปลกแยกออกไป แล้วให้เหลืออยู่ในวิถีชีวิตที่เรียบง่าย

จุมพล: เมื่อเช้า ผมพูดในฐานะผู้อาวุโส คืออายุ 66 แต่บ่าวันนี้ ขอโอกาสพูดในฐานะของคนรุ่นใหม่ เพราะผมได้เปลี่ยนจากจุมพลคนเดิม แล้วเป็นจุมพลคนใหม่ แต่ไม่ได้ใช้เวลาสั้นนะครับในการเปลี่ยนแปลง ตอนที่ผมเป็นอาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตอนจบด็อกเตอร์ใหม่ๆ ก้าวร้าวทางวิชาการสูงมาก ตั้งใจสอนลูกศิษย์ ค้นคว้าทฤษฎีใหม่ๆ ใส่เข้าไปเต็มที่ ให้เต็มที่ ทำหน้าที่ของครูผู้ถ่ายทอดที่ดีที่สุดในยุคนั้นที่เราเชื่อว่าเราได้ทำหน้าที่สมบูรณ์แบบแล้ว

แต่ครั้งพอมีโอกาสเป็นสมาชิกและผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มจิตวิวัฒน์ ร่วมกับพี่ใหญ่กับหมอประเวศ และได้มีโอกาสขับเคี่ยวบนุกเบิกจิตตปัญญาศึกษาทั้งที่มหิดล และที่จุฬาฯ จากการที่ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายแบบนี้ แบบที่ผมไม่เคยรู้มาก่อน มันทำให้ผมเปลี่ยนจากที่สอนเต็มรูปแบบ พอมมาถึงปัจจุบัน เลิกสอน ตอนที่มันหนังสือเรื่อง กล้าที่จะสอน ตอนที่ผมอ่านจบ ผมก็เขียนบทความขึ้นมาหนึ่งบทเลย “กล้าที่จะไม่สอน” คือตรงกันข้ามกับหนังสือเล่มนั้น เป็นประสบการณ์ตรงจากที่ตัวเองเอาชีวิตไปสัมผัสกับกลุ่มจิตวิวัฒน์ จิตตปัญญาศึกษา และเครือข่าย แล้วเกิดความรู้สึกจริงๆ ว่ากระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียนรู้ สอนไม่ได้ แล้วจะสอนอย่างไร ถ้าเราเชื่ออย่างนั้นจริงๆ เลยเลิกสอน พอบทความออกไป คนเชิญผมเยอะมากขึ้น ให้ผมไปสอนว่าไม่สอนอย่างไร สนุกสนานไปอีกแบบหนึ่ง

พูดตรงนี้อาจจะบอกว่า ผมเปลี่ยนไปจริงๆ ในความหมายที่ผมเปลี่ยนความคิดความเชื่อ แต่ไม่ได้ทิ้งของเก่านะครับ เพราะถ้าไม่มีของเก่าของใหม่ก็ไม่เกิดในทางจิตตปัญญาศึกษา เราใช้คำว่า Transformation ไม่ใช่แค่เปลี่ยนข้างนอก แต่เปลี่ยนข้างใน เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนความเชื่อ นำไปสู่การกระทำ พูดตรงนี้เพื่อให้ความมั่นใจกับผู้ร่วมเส้นทางนี้ว่า ลงมือทำเลย ทำแล้วจะเกิดการเรียนรู้ ไม่มีใครสอนได้หรอก แล้วมันจะปังแว๊บขึ้นมาเอง แล้วจะเรียนรู้ไปเรื่อยๆ เดียวนี้ผมมีความเชื่อหนักแน่นมาก แต่ผมคิดโลกสะเทือน แล้วถ้าผมทำจักรวาลสั้นไหว พูดอย่างนี้ไม่ใช่จะบอกให้พวกเราโยโย่โง่ แต่เพื่อจะสนับสนุนความคิดที่ว่า เต็ดดอกไม้กระทบถึงดวงดาวจริงๆ

เปรมปัทธ: ผมชื่อ พิลัพม์ เปรมปัทธ ผลิตผลการพิมพ์ ครับ ตอนนี้อยู่เรียนอยู่ และทำหนังสืออยู่ เรียนเป็นอาชีพเสริม ทำหนังสือเป็นหลักนะครับ พอดีอาจารย์ อนุชาติชวนมา ครั้งนี้ใจพียงน่าจะดีด้วย และเป็นแฟนคลับอาจารย์อยู่ทุกกลาย ๆ นะครับ เวลาว่างที่มีพี่ ๆ บรรดากระบวนกรมา ผมมักจะตั้งคำถามกับตัวเองว่า สังคมเรา เดินมาถึงจุดที่เราต้องใช้ผู้นำในการพูดคุยกันแล้ว คนเราไม่คุยกันแล้ว หรือคุยกัน ไม่มีคุณภาพ ถึงต้องใช้กระบวนกรดำเนินการให้เขาคุยกันแล้ว ผมจะตกใจเวลา ตั้งคำถามกับตัวเองว่า มันเป็นเพราะคนยุคนี้ไม่คุยกัน ใช้ไอโฟน หรือหมดพื้นที่ในการคุยกันหรือเปล่า เหมือนเวลาเราบ่นว่า มีอุปปิดถนนอีกแล้ว เช็งมาก

ผมรู้สึกว่ ในต่างประเทศเองมีกระบวนกรในการต่อรองกับรัฐบาลเหมือนกัน แต่พื้นที่ในการต่อรองทางการเมืองทำได้ง่ายมาก เขาสามารถส่งอีเมลไปในสถานที่ราชการแล้วมีการตอบกลับ แต่พื้นที่ในการต่อรองทางการเมืองในประเทศไทยไม่ทำงาน เลยต้องใช้พื้นที่ใหม่ คือถนน โมเดลมหภาคแบบนี้ มันสะท้อนโมเดลในระดับจุลภาคในบ้านของเรา ผมมีเพื่อนหลายคนที่ไม่สามารถคุยกับพ่อแม่ได้นะครับ แต่เขามีความคิดบางอย่างแตกต่างกัน พ่อเลยไม่คุยด้วย เหมือนท่านที่พูดว่าพ่อเลย ธิบความรักคืน ผมว่าอันตรายมาก ทำให้เราต้องมึงลักษณะนี้เกิดขึ้น วงที่คุยกันได้

เลยมาบ้านตัวเอง คุณพ่อผมเรียนจิตวิทยา และเขียนวิจารณ์หนังสือ แต่บ้านผมค่อนข้างจะแตกต่าง คือผมสามารถใช้คำหยาบคายในการพูดคุยกับพ่อแม่ได้ ผมถือว่าเป็นอภิสิทธิ์ของผมมาก ๆ แต่แน่นอนว่า มันต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมีวุฒิภาวะ หรือมีเหตุมีผล กาลเทศะเพียงพอที่จะแสดงความหยาบคาย ออกไปหรือเปล่า ผมเลยรู้สึกว่ พ่อแม่ผมให้อิสระภาพถึงขนาดที่เขายอมที่จะใช้

ภาษากักขฬะกับผมได้ เพียงเพราะเขาสนใจว่า ผมพูดอะไร และเขาสนใจว่า เขายังมีสิทธิ์ในการพูดกับลูกอยู่ ผมคิดว่าตรงนี้มีควมหมายมาก

มีคุณพ่อแม่หลายท่าน เลือที่จะอยู่ตรงข้ามลูกตลอดเวลา ชอบจับผิดลูกเดาในทางลบไว้ก่อน ค่อนข้างมีปัญหา ผมเคยคุยกับแม่แอ้ว หมู่บ้านเด็ก ช่วงนั้นจะมีการรณรงค์ตัดผมสั้นหรือยาว หมู่บ้านเด็กไม่ได้ไว้ผมสั้นเหมือนโรงเรียนพวกเรา ผมเลยถามแม่แอ้วว่าเห็นอย่างไรกับเรื่องนี้ เขาเลยยกกรณีผมสั้นกับพูดคำหยาบคายว่า เวลาเห็นคุยกัน จริง ๆ แล้วคุณไม่มีสิทธิ์ไปบอกว่า ห้ามคุยหยาบคายนะลูก ยกเว้นเขาคุยกับเรา ค่อยบอกว่าไม่ถูกกาลเทศะอย่างไร เพราะเวลาเราเห็นเด็กสักคน เราอาจจะต้องตั้งคำถามว่า เขาผิดจริงหรือแค่ไม่ถูกใจเรา ถ้าเกิดเราสามารถตั้งคำถามให้เกิดขึ้นในหัวใจเราเอง มันคงจะทำให้ใจเราว่างขึ้น เพียงพอที่จะรับทุกอย่างที่คนรุ่นลูกเราเป็น

สุดท้าย เรื่องการใจกว้างเป็นเรื่องสำคัญที่จะเปิดพื้นที่อิสระทั้งในครอบครัวเอง และระหว่างผู้นำที่ถางทางมาแล้ว และผู้นำที่จะรับช่วงต่อ ถ้ามันมีพื้นที่ในความหลากหลาย ให้คนได้มีพื้นที่มาพูดคุยกัน ไม่ว่าจะป็นอนุรักษ์นิยม หัวก้าวหน้า เหลือง แดง ถ้าใจกว้างพอ ผมว่าพื้นที่นี้จะทำงานนะครับ เพราะผมมีเพื่อนคนรุ่นใหม่หลายวง มีกลุ่มหนึ่งทุกวันนี้ยังขับเคลื่อนต่อต้านรัฐประหาร และติดคุกกันอยู่ เขาเหล่านั้นเป็นคนที่รุ่นพี่ผมบางคน แม้แต่บางครั้งตัวผมเอง และแหล่งทุนหลาย ๆ ที่ ปล่อยปละละเลยพวกเขา ทั้ง ๆ ที่เขาก็เคลื่อนไหวในสิ่งที่เขาเชื่อ บนพื้นฐานของกฎหมาย ผมคิดว่าถ้ามีโอกาส และมีความเป็นไปได้ น่าจะชวนคนที่หลากหลายมากกว่าที่พวกเราอยู่ มาคุยกันมากขึ้น มาเปิดใจกันมากขึ้น เป็นสิ่งที่จะทำให้หลังจากกลับไปครับ

นานา: ชื่อ นานา ค่ะ ตอนนี้อยู่กำลังเป็นนักศึกษา โดนส่วนตัวถามว่าจะทำอะไร เราและเพื่อนในมหาวิทยาลัย มีความรู้สึกที่ชีวิตนักศึกษา มีหลาย ๆ อย่าง ในชีวิตนักศึกษาธรรมดา มีกิจกรรม มีการเรียนการสอนที่เราไม่ค่อยเข้าใจว่าทำไมต้องทำแบบนั้น ทำไมเราต้องทำในสิ่งที่เขาทำ ๆ กันมา หรือเช่นเรื่องง่าย ๆ เราเห็นต่างในเรื่องรับน้อง ทำไมเราถึงต้องทำแบบนั้น ทั้งที่ไม่รู้ว่าทำไปทำไม เราเลยรวมกลุ่มกันเพื่อจะเปลี่ยนแปลงบางอย่าง รวมถึงเรื่องวิถีชีวิต ว่านอกจากเรื่องรับน้อง ไม่รวมเรื่องวิถีชีวิตทั้งหมดเลย ว่าเราแค่ไปเรียนหรือ แค่ไปเจอเพื่อนหรือ สุดท้ายแล้วเราต้องการอะไร ไม่ใช่มีแค่เรา แต่ทุกคนเป็นหมด ว่าแล้วเราทำไปทำไม

สิ่งที่อยากจะทำคือ แค่เรื่องเราไม่เห็นกับการรับน้อง มันเล็กมาก เมื่อเทียบกับปัญหาคนจน เรื่องคนถูกเอาเปรียบ คอร์รัปชัน เรายังกลัวในการเคลื่อนไหวเลย ทำไมเราถึงได้กลัว เป็นเพราะเราไม่มีพื้นที่ที่เท่าเทียมกับคนที่เขายึดถือในเรื่องเก่าหรือเปล่า มีความกลัวมาครอบงำเราอยู่หรือเปล่า หรือบางทีเราไม่เห็นด้วยกับวิธีที่อาจารย์สอน เรามีหนทางใหม่ในการสื่อสาร โดยที่เราสามารถภูมิใจในความคิดของเราโดยที่เราไม่จำเป็นต้อง มีพื้นที่ที่ไม่เท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็น และกลุ่มกำลังรวมเพื่อน ๆ ที่คิดแตกต่าง และอยากจะทำทางเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิต อยากใช้ชีวิตให้มีคุณค่ามาร่วมกัน อยากทำให้เกิดขึ้นจริงและใหญ่ เพราะไม่มีแค่เราไม่กี่คนที่เป็น

อีกอย่าง พอมาหลาย ๆ เวที เราจะไต่คนหลายคน ๆ รุ่นพูดถึงคนรุ่นดิจิทัล อยากให้เขาเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เขาน่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่เราไม่เห็นคนในรุ่นเราในวงนั้นเยอะสักเท่าไร เราเลยคิดว่า น่าจะดีถ้ามีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนกัน

อย่างเท่าเทียม คิดว่าการเคารพเป็นเรื่องที่ดี แต่ไม่ใช่การเคารพในอาวุโสหรือความต่างทางรุ่นอย่างเดียวนะ เราอยากให้เรื่องความคิดเห็นเท่าเทียมกัน และเปิดกว้างซึ่งกันและกัน อยากได้รับการสนับสนุนในเรื่องพื้นที่ให้จะเป็นเรื่องดี

อิทธิภัทร์: สั้น ๆ ครับ เพราะยังไม่พูดว่าตัวเองจะกลับไปทำอะไร ที่คุยกับพี่ใหญ่ ตัวเองจะลดอัตราลง เพราะว่ามันจะต้องทำความเข้าใจเรื่องส่วนรวม อยู่ในกระบวนการนั้นอยู่ สอง ตัวเองอาจไม่ชอบอายุมาก เลยยังทำงานกับน้อง ๆ ตัวเองรู้สึกว่ายากจะเชื่อมโยงระหว่างคนรุ่นที่ทำงานมาเยอะและมีความสนใจใคร่รู้ว่าคนรุ่นใหม่เขาคิดอะไร ต้องการอะไร ยังทำกับเด็กมัธยมกับในสวนมหาวิทยาลัย ตัวเองเข้าใจเรื่องมิติภายใน ถ้าสามารถทำให้เด็กรุ่นใหม่มาเรียนรู้ตรงนี้ได้ จะช่วยเขาตรงด้านนี้ แต่ในขณะเดียวกัน อยากจะทำความเข้าใจว่าคนรุ่นใหม่ เขามีอะไรใหม่ๆ ในเรื่องวิธีคิด กำลังสร้างทีมโค้ชเจเนอรัลอยู่ เพราะคนเหล่านี้เชื่อมต่อได้ดีกว่าเราเอง

วิศิษฐ์: ตอนนี้อยู่อย่างหนึ่ง คือฝึกฟัง ถึงเวลาให้พูด เลยไม่รู้ว่าจะพูดอะไร เวลาคุยกันแบบนี้ โดยเฉพาะคนเก่งอยู่ด้วยกัน อันตรายมาก เราจะเตรียมการพูดของเราตลอดเวลา จนกระทั่งไม่มีเวลาฟัง แต่สุดท้ายมันไม่ดีขึ้นครับ ถ้าเราฟังตลอดเวลา พอเขาโยนมา เลยไม่รู้จะพูดอะไร

ผมคิดประเด็นหนึ่งแนว ๆ เมื่อสักครู่ว่า ทั้งหมดต้องไปในไทม์ไลน์ของจริง ในชีวิตจริง ผมดีใจที่มีคนรุ่นใหม่ที่ทำการตลาด ทำโฆษณาอยู่กับเรา แต่ชีวิตของธุรกิจก็ยากจริง ๆ โครงสร้างอำนาจก็เผด็จการสมบูรณ์แบบอยู่แล้ว ธุรกิจครอบครัว หรือผู้บริหารมืออาชีพเขามีอำนาจมากจริง ๆ ในระบบราชการก็ไม่ค่อยจะได้ช่วยเท่าไร เหมือนพวกเราส่วนหนึ่งทำงานอยู่ชายขอบนอก ๆ อีกอันหนึ่งที่พยายามคือ พยายาม

ทำให้เกิดขึ้นในองค์กรธุรกิจที่เจ้าของเขาเข้าใจ ถ้าบริหารจัดการในกระบวนทัศน์ใหม่ ร้อยเปอร์เซ็นต์จะเป็นอย่างไร คำว่าซอลฟ์ไซต์กับฮาร์ดไซต์แยกกันหรือเป็นเรื่องเดียวกัน ผมคิดว่าเป็นเรื่องเดียวกัน แต่คนที่แยกฮาร์ดไซต์ ซอลฟ์ไซต์ คือคนที่ไม่เคยศึกษาซอลฟ์ไซต์อย่างจริงจัง แต่ศึกษาแค่แบบ semantic จากการอ่านหนังสือไม่เคยผ่านประสบการณ์

ผมว่าประเด็นหนึ่ง ลองคิดจริงจังว่า เอาซอลฟ์ไซต์ไปอยู่ในฮาร์ดไซต์ทั้งหลาย แล้วดำเนินการไปถึงฝั่งจริง ๆ ผมว่าจะมีความท้าทายอยู่ ถ้าเราเป็นหน่วยงานต่าง ๆ เราอาจจะต้องฟังคนอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะถ้าเรามาทำองค์กรสาธารณะในมหาวิทยาลัย อย่างอาจารย์ชัชวาลย์ เมื่อกินข้าวกลางวัน ผมกินข้าวกับหมอกฤษดา ผู้จัดการ สสส. ผมว่าเป็นโจทย์สำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ที่พูดถึง ไทยพีบีเอส ที่พี จูมพลมีส่วนอยู่ และอื่น ๆ เราจะทำให้มันมีขั้นน้อยลงได้ไหม เราจะทำให้ผู้ให้ทุนกับผู้รับทุนเท่าเทียมกันมากขึ้นได้ไหม อีกก้าวหนึ่งของการให้ทุน ถ้าการให้ทุนจะหล่อหลอมเข้าหลอมผู้นำแห่งอนาคตจะเป็นอย่างไร

ผมมักจะพูดท้าทายมากเกินไป แต่ผมก็เห็นสิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้นเยอะแยะในประเทศนั้นะครับ กลับมาเรื่องใกล้ตัวหน่อย ง่ายๆ ๆ ที่สุด คนแถวนี้อยากคุยต่อผมเหมาหรือเปล่า หรือผมพูดความจริง อาจจะไม่ได้อยู่คนเดียว คุยแล้วหาทางทำอะไรด้วยกัน เป็นการคุยเริ่มต้น ผมเชื่อว่าเราคุยกันน้อยมาก ยังไม่ได้พูดเต็มที่ อาจจะเป็นโครงการผู้นำแห่งอนาคตหรือช่องทางอื่นใดที่จะทำขึ้นมา สมมุติอยากจะทำ ผมสนใจ จะเดือนเว้นเดือนหรือเดือนละหนึ่งวัน จะมีใครอยากทำเวทีนี้ไหม ผมจะเข้าร่วม คิดและทำเรื่องพวกนี้ต่อ

อีกอย่างหนึ่ง ผมไปอยู่เชียงรายนาน และมาอยู่กรุงเทพฯ ประมาณปีกว่า ๆ วันนี้ ผมพบคนรุ่นใหม่ และหลากหลายรุ่น โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ถ้าคุณมีไฟ คิดเรื่องดี ๆ ผมยินดีคุยด้วยนะครับ ไม่จำเป็นต้ององค์กรเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องใครมาอยู่ได้ใคร เราคุยกันแบบเพื่อน แบบเท่าเทียมกัน คิดค้นร่วมกัน และผมชอบนะครับ ผู้นำผู้รับใช้ ผมใช้อีเมลว่า yourservant ข้าพเจ้าคือผู้รับใช้ อยากให้เป็นอีกก้าวหนึ่ง ที่ท้าทายจริง ๆ ถ้าท่านเป็นองค์กรธุรกิจ เอาองค์กรท่านมาเล่นร้อยเปอร์เซ็นต์ใหม่ ดูลืว่าจะเจ๊งหรือดีขึ้น

อีกอันหนึ่งที่ผมคิดว่าท้าทายและยังไม่มีการธุรกิจทำ เติบโตที่ศูนย์เปอร์เซ็นต์ เพื่อนผม สมเกียรติ อภิญาชน บริษัทเอพินา เขาคุยว่าเขาทำ เขาบอกว่าเขาไม่ต้องการเติบโต แล้วปรากฏว่าผลประกอบการธุรกิจดีขึ้น เพราะเขาคิดอะไรรอบครอบ และจริง ๆ แล้วเหลือเฟือ คนทำธุรกิจไม่รู้จะเอาเงินไปทำอะไร ก็เอาเงินมาบริจาค ทำเวทีแบบนี้ครับ

อดิศร: เป็นการจับหมุมที่ดีมากเลยนะครับ ขอขอบคุณพี่ใหญ่ อาจารย์วิศิษฐ์ วังวิญญู นะครับ สิ่งที่เราได้ ต้องเอากลับไปทำต่อนะครับ ไม่ใช่ฟังแล้วมีความสุข แล้วจบแค่นั้น ถ้าอยากจะสานเรื่องนี้ต่อ พี่ใหญ่อินดีที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานเรื่องนี้ จริง ๆ แล้วมีน้อง ๆ ที่เป็นทีมของพี่ใหญ่ เผื่ออยากจะเข้าโรงเรียนกระบวนกร จะเริ่มต้นอย่างไรได้บ้าง คิดว่าพวกเราได้พลังทางปัญญา พลังทางใจ และพลังร่วมที่พวกเราหลายคนช่วยกันสานต่อ ผมคิดว่าพลังเหล่านี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อนสังคมต่อไปในอนาคต ทางโครงการผู้นำแห่งอนาคตต้องขอขอบคุณ อาจารย์วิศิษฐ์ วังวิญญู เป็นอย่างสูง

.....

ผู้นำแห่งอนาคต
Leadership for the Future

เวทีเสวนาผู้นำแห่งอนาคต ครั้งที่ 3

คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ: รื้อสร้างผู้นำหลอมผู้นำ คอบใจยังสังคมดีจิดอล

วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2557

โดยโครงการผู้นำแห่งอนาคต ศูนย์จัดตั้งปริญญาศึกษา มหาวิทยาลัย

ผู้นำแห่งอนาคต

Leadership for the Future

Ethical • Collective • Transformative

เวทีเสวนาผู้นำแห่งอนาคต ครั้งที่ 3

กับการพัฒนาประเทศ: รื้อสร้างเป้าหมายผู้นำ ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล

วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2557

โดยโครงการทำาแห่งอนาคต สมัยจิตตปัญญาศึกษา ม.มหิดล

“คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ : รื้อสร้างเป้าหมายผู้นำ ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล”

ตอนที่ ๑

ผมมาใคร่ครวญทำการบ้านก่อนการนำเสนอความคิดในเวทีสาธารณะว่าด้วยเรื่องผู้นำอนาคต ด้วยหัวข้อนี้เลยครับ “คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ : รื้อสร้างเป้าหมายผู้นำ ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล”

เข้านี้ผมคิดใคร่ครวญหนึ่งประเด็น คือว่า คนรุ่นใหม่มันไม่ได้เรื่องอย่างที่คนรุ่นเก่าว่าจริง ๆ หรือ? หรือว่าคนรุ่นเก่ารุ่นไหน ๆ ก็จะต้องว่าคนรุ่นใหม่อย่างนี้ในทุก ๆ ยุคสมัย ในทุก ๆ ประเทศหรือทวีปในโลก? ถ้าเป็นอย่างนั้นก็ปล่อยให้เขาว่ากันไป เราก็ไม่ต้องไปคิดใคร่ครวญอะไรมากมาย ใช่ไหม?

แต่เข้านี้ผมมาคิดว่า “คน” นะ มันโอ เค แต่ยุคสมัยต่างหากที่ไม่โอเคเลย

หนึ่ง คนรุ่นนี้ น่าจะเป็นผลพวงสุด ๆ ผลพวงปลายทางที่สุด ของสังคมที่เป็นวัตถุนิยม

สอง กลไกทางสังคมทั้งปวง เช่น ระบบโรงเรียน ระบบการจัดการขององค์กรต่างๆ มันมาอยู่ที่สุดของปรัชญาแห่งวัตถุนิยมสุดๆ ด้วย เราเชื่อในคุณค่าภายนอกแบบสมบูรณแบบและความเป็นองค์กรอย่างที่เป็นอยู่ก็คือเครื่องจักรที่ไร้วิญญาณโดยสมบูรณแบบ

สาม การเลี้ยงดูที่ให้เกิดเด็กเจนวาย เจนแซดอะไรขึ้นมา มันถูกเลี้ยงมาอย่างไม่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์เอาเสียเลย คือ หนึ่ง เลี้ยงด้วยความคิดและเหตุผลโดยไม่สนใจอารมณ์ความรู้สึก สอง เลี้ยงด้วยสิ่งแวดล้อมที่ขาดจิตวิญญาณขาดอาหารที่จะหล่อเลี้ยงดวงวิญญาณ หรือ soul

แต่เมื่อหันมามองเรื่องคนอีกครั้ง เราจะเห็นว่า “คน” นะโอเค ผมเคยพิสูจน์ด้วยโอกาสที่ได้วิสาสะกับพวกเจนวายในเวิร์คช็อปของผม ด้วยภาษาและท่าทีของกระบวนทัศน์ใหม่ ด้วยโมเดลของสิ่งมีชีวิตไม่ใช่เครื่องจักร ด้วยท่าทีที่หล่อเลี้ยงดวงวิญญาณของเขา ไม่ใช่ลูกบิลเลียดที่วิ่งชนกันไปมา ทันทีทันใดนั้น เราได้เห็นความเติบโตงอกงามของดวงวิญญาณอันสวยงามมากๆ ของพวกเขาเหล่านั้น นั่นแสดงว่าปัญญาหมันไม่ได้อยู่ที่คน แต่อยู่ที่สิ่งแวดล้อม และอารยธรรมของยุคสมัยนี้ที่ได้เพียรกัดกันชีวิต อารมณ์ความรู้สึก ดวงวิญญาณออกไปจากวิถีในการดำรงอยู่ของพวกเขาทั้งหมด

ตอนที่ ๒ ว่าด้วย “เบ้าหลอม”

เวลาพูดถึงคำว่าเบ้าหลอม ผมจะนึกถึงอะไรบ้าง?

ตรงนี้ผมจะสเก็ตภาพใหญ่ก่อน จะยังไม่ลงรายละเอียด ซึ่งจะเอาไปพูดในงาน “คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ : รื้อสร้างเบ้าหลอมผู้นำ ตบโจทย์สังคมดิจิทัล” วันที่ ๗ ตุลาคม ๕๗

สรุปรวบยอดว่า บ้านและโรงเรียนล้มเหลวที่จะสร้างผู้นำ ออย่าว่าแต่ผู้นำเลย แม้แต่พลเมืองที่เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนก็ยังไม่ค่อยดีแล้ว สังคมและบ้านเมืองจึงยังวุ่นวายอยู่ในทุกวันนี้

ที่ทำงานในองค์กรต่าง ๆ เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ตอบโจทย์เบ้าหลอมเพื่อสร้างคนเช่นกัน

อะไรมันหายไป? สมุทัย เหตุแห่งทุกข์

ประการแรก ความเป็นองค์กรจัดการตัวเอง

ก็คือ บ้าน โรงเรียนและที่ทำงานไม่ได้สนับสนุนให้เกิดความเป็นองค์กรจัดการตัวเองของคนรุ่นใหม่หรือลูกหลานของเรา ดูได้จากที่พวกเขายังไม่มีเสียงของตัวเอง ดูได้จากความคับข้องใจและอาการขาดแรงบันดาลใจ อาการที่ตกอยู่ในนิเวศน์ห้าเกือบตลอดเวลา

นิเวศน์ห้า ก็คือ รูปแบบชีวิตแห่งการเสพติดอารมณ์ลบทั้งหลาย เช่น ความอยาก ความหงุดหงิดรำคาญ โกรธ เกลียด อากาไรไร้พลัง ความตื่นเต้นเกินเลย และความเหี่ยวเฉา การดำรงอยู่กับทางสองแพร่งที่จะต้องเลือกซ้ายหรือขวาตลอดเวลา อากาไรเหล่านี้กลายเป็นเครื่องบั่นทอนความเป็นปกติ สัมพันธภาพ ความสามารถในการจัดการ ตลอดจนปัญญาและความรัก

อีกรูปแบบของความเป็นองค์การจัดการตัวเองที่ครอบคลุมกาลเวลาที่ยาวนานก็คือ เส้นทางเดินของชีวิต พ่อแม่มักจะอยาก让孩子เลือกมาเดินเส้นทางของพ่อแม่ อะไรที่พ่อแม่ยังพร่องยังขาดทางจิตวิทยาก็อยากให้ลูกกลับมาเติมเต็มให้คือให้ลูกมาใช้ชีวิตในเส้นทางที่จะกลับมาตอบสนององอัตตาของตัวเอง แต่ที่จริงดวงวิญญาณแต่ละดวงเข้ามาในชีวิตนี้ด้วยเรื่องราวหรือเส้นทางเดินของเขาเองต่างหาก

ประการที่สอง จากความไร้รากของพุทธิปัญญาเชิงเดี่ยว ไปสู่การหลอมรวมปัญญา

การยึดเอาพุทธิปัญญา ซึ่งผมหมายถึง intellect หรือ ที่เราเรียกกันอีกอย่างว่า ไอคิว มาเป็นใหญ่ โดยขาดความโยงโย่ ขาดการหลอมรวมกับปัญญาด้านอื่น ๆ จึงเป็นปัญญาขาดวิน ปัญญาที่ไม่ใช่ปัญญา เพราะว่ามันยืนกระต่ายขาเดียว

พุทธิปัญญาที่เราเรียนกันในโรงเรียน หรือที่พ่อแม่พร่ำบ่นพร่ำสอนที่บ้าน มันเป็นอย่างไร มันเป็นพุทธิปัญญาที่จำกันมาพูดต่อ ขาดฐานรากของตัวประสบการณ์ตรง ปัญญาปฏิบัติ การบ่มเพาะ หรือการภาวนา หลายกรณีมันเป็นทุติยภูมิ ตติยภูมิเลยด้วยซ้ำ คือคัดลอกกันมาปาว ๆ ใน ชั้นที่สอง ชั้นที่สามแล้ว ไม่มี

ที่ไปที่ไป เช่นสอนให้ทำจิตต์คณิตศาสตร์ และกลศาสตร์ อย่างให้ท่องจำสูตร
อย่างไรอย่างนั้น

เมื่อพุทธปัญญาของสมองซีกซ้ายไม่หลอมรวมกับอารมณ์ความรู้สึกและ
ปัญญาปฏิบัติของสมองซีกขวา มันจึงเป็นความคิดล่องลอย เป็นศาลไม่มีเจ้า ไร้พลัง
ขาดความเชื่อมโยง ซึ่งเวลาเจอสถานการณ์จริง จึงไม่สามารถนำออกมาใช้ได้
ปรับประยุกต์ไม่เป็น จึงแข็งทื่อ หัวสึ่เหลี่ยม ไม่สามารถเชื่อมโยงกับบริบทใหม่
ไม่สามารถหรือสร้างใหม่ได้ในสถานการณ์ต่างๆ

การหลอมรวมสมองซีกซ้ายกับซีกขวาเป็นการหลอมรวมในแนวนอน
นอกจากนี้เรายังต้องหลอมรวมในแนวตั้งอีกจึงจะครบสูตรการหลอมรวม อันเป็น
หลักการของ brain integration

การหลอมรวมในแนวตั้งก็คือการหลอมรวม ความคิด อารมณ์ และปฏิบัติ
หรือการลงไม้ลงมือให้เชื่อมกันให้เป็นแกนเดียวกัน ส่งพลังถึงกัน หลอมรวมพลังให้
เป็นหนึ่งเดียวกัน

กล่าวคือความคิดที่ขาดฐานปฏิบัติก็ฟุ้งซ่าน ปฏิบัติที่ขาดความคิด ก็ไร้ทิศทาง
และหากหลอมรวมอารมณ์ความรู้สึกเข้ามาได้ เราก็จะสามารถกระทำการอย่างมีพลัง
อย่างประกอบด้วยแรงบันดาลใจ ดังจะเห็นได้ว่าอิทธิบาทสี่ หรือธรรมะเพื่อความ
สำเร็จนั้น ก็เริ่มต้นด้วยฉันทะหรือความรักความชอบพอ เป็นต้น

หากหลอมรวมทั้งแนวนอนและแนวตั้งได้ brain integration ก็จะทำให้สมบูรณ์
ครบถ้วนกระบวนการ

ประการที่สาม แนวคิดการพึ่งตัวเองผิดๆ

ปัจเจกนิยม ในเสรีประชาธิปไตยอันไร้ราก ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดกับคำว่า “ความเป็นตัวของตัวเอง” หรือ “การพึ่งตัวเอง” เรามีความคิดผิดๆ ที่ผลักดันให้ลูกหลาน หรือ เยาวชนของเราให้พึ่งตัวเองให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ มันเกิดอะไรขึ้นในเวลาที่เกิดๆ ยังต้องพึ่งพิงเรา ในด้านอารมณ์ความรู้สึก จิตวิทยาและจิตวิญญาณ แต่แล้ว เรากลับไปผลักดันให้เกิดการพึ่งตัวเองอย่างเทียมๆ fake independence ขึ้นมา มันไม่จริง มันก็เลยก่อให้เกิดปัญหามากมาย

ลำดับการเติบโตทางปัญญาและจิตวิญญาณของมนุษย์นั้น เป็นสามขั้นตอน คือ dependent, independent, and interdependent แปลไทยก็คือ พึ่งพา เป็นตัวของตัวเอง และต่างพึ่งพากันและกัน ขั้นที่สามนี้ทางพุทธก็คือ อิทัปปัจจยตา ซึ่งเป็นธรรมะหรือความเข้าใจขั้นสูง ที่เห็นสรรพสิ่งต่างอิงอาศัยกันดำรงอยู่ ก่อเกิด และเป็นไป

เพราะฉะนั้น แต่ละขั้นตอนก็สำคัญ การที่เราไปเน้น independent มากเกินไป โดยเราจะบทยาวพาดสารพึ่งพิงนั้นไปเลยนั้น ที่จริงแล้วเราก็ทำบายพาสไม่ได้หรอก หากที่แท้แล้วเรากำลังดันให้เด็กๆ ของเราให้ไปพึ่งพิงอะไรอย่างอื่นแทน คือให้พวกเขาไปพึ่งพิง peer group คือเขาให้ไปพึ่งพิงคนรุ่นเดียวกันเอง ที่ถูกยึดเยียดให้อยู่ด้วยกันอย่างผิดธรรมชาติ ในระบบโรงเรียนที่ถูกออกแบบมาอย่างขัดแย้งกับธรรมชาติแห่งการเติบโตทางปัญญาของมนุษย์ ในที่สุดพวกเขา ซึ่งไม่มีพ่อแม่อย่างที่จะพึ่งพิงได้ แต่เป็นพ่อแม่ที่ใช้เหตุผลแต่ไม่ยืนอยู่ข้างพวกเขา พวกเขาจึงว่าแห้วแล้วก็จะไป bonding กับ กลุ่มคนวัยเดียวกัน แล้วคนรุ่นเดียวกันนี้จะมีอะไรให้พึ่งได้

เล่า?? ในญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้การฆ่าตัวตายของเด็ก วัยนี้มีสูงขึ้นถึงสี่ถึงห้าเท่าตัว ซึ่งการเกิดจากการที่เพื่อนไม่ยอมให้เข้ากลุ่มเท่านั้นเอง สำหรับพวกเขาก็เป็นเหตุผลเพียงพอให้ฆ่าตัวตายแล้ว

ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ เรามองข้ามเรื่องความสัมพันธ์ไปมาก เราไปเน้นความสำเร็จแทนความสัมพันธ์ ซึ่งมันแทนกันไม่ได้เลย แต่จริงๆ มันจะต้องหลอมรวมต่างหาก เราจะไม่เลือกความสัมพันธ์หรือความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เราจะผสมผสานสองอย่างเข้าด้วยกันด้วยมิติอันสุขุมลุ่มลึกกว่า

มรรค

มรรคาหรือมรรค รวมทั้งปัจจัยเกื้อหนุน อันเป็นหนทางที่จะนำพาเยาวชนไปสู่ความสำเร็จ ในการก้าวออกไปสู่ความเป็นผู้นำ

องค์ประกอบที่ทำให้หลักสูตรจิตตปัญญาของหลาย ๆ สำนัก หลาย ๆ คุรุบาอาจารย์ประสบความสำเร็จในการเริ่มต้นให้เยาวชนได้ค้นพบหนทางก็คือ

หนึ่ง เห็นกำแพง

เห็นกำแพง หรือเห็นข้อจำกัดของตัวเอง เห็นว่าตัวเองถูกขังอยู่ในคุกที่สร้างขึ้นด้วยจิตใจของตัวเอง

คือกระบวนการหรือกิจกรรมที่นำพาให้เยาวชนได้เข้าไปเห็นข้อจำกัดของตัวเอง ในพื้นที่ของอัตโนมิติที่หลับไหล และในพื้นที่นั้น อันเต็มไปด้วยอาการปกป้องตัวเอง อยู่ในโหมดปกป้อง อยู่ในอารมณ์ลบ และในเครื่องเนียร์วังห้าประการ

คือ หนึ่ง การเสพติดทั้งหลาย สอง ความขุ่นเคือง ตั้งแต่แข็ง หงุดหงิด ไปถึงโกรธและเกลียด สาม ความเบื่อหน่ายไร้พลัง สี่ อาการฟูพ่าย คือการสูบฉีดของพลังที่ไม่เสมอต้นเสมอปลาย คือความไม่สม่ำเสมอของพลังงาน ห้า จิตหรือความคิดที่แตกแยกออกเป็นสองทาง ไม่สามารถตัดสินใจได้ ก่อคลื่นรบกวนอยู่ตลอดเวลากับการยืนอยู่ ณ ทางสองแพร่ง สภาพอย่างนี้ย่อมขังเราไว้ในข้อจำกัดแบบงูกินหางกัดกินพลังชีวิตของตัวเอง แบบอยู่ในวังวนที่ชีวิตไม่อาจจะดีขึ้นได้

เราต้องตื่นขึ้นมา และเริ่มมองเห็นกำแพงที่เราสร้างไว้ขังตัวเอง และเริ่มกำหนดเจตจำนงว่าฉันจะฝ่าข้ามไป

สอง กัลยาณมิตร

ขั้นตอนที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการเชื่อมสนามพลัง สนามความรัก อบอุ่นกับกัลยาณมิตร กับครูที่แท้ มนุษย์ที่แท้ สัตบุรุษ เราจะเรียกอะไรก็แล้วแต่ที่สำคัญคุณเหล่านี้ดำรงอยู่เพื่อเราอย่างไรเงื่อนไข เป็นความรักบริสุทธิ์ ถ้าเป็นพ่อแม่หรือครู คนเดิม ๆ แต่เติมความเข้าใจใหม่เข้าไป เรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนตัวเองอย่างแท้จริง อันนี้คนเดิม ๆ เหล่านั้นก็หวนกลับมาเป็นกัลยาณมิตรให้กับยุวชนของพวกเขาได้ ทำให้เกิดพื้นที่ปลอดภัย ทำให้ศรัทธาในมนุษยชาติรวมทั้งตัวเองกลับคืนมา อันนี้สำคัญมาก เหมือนลูกสัตว์เล็ก ๆ ที่ต้อง bonding กับพ่อแม่ของมัน

ในงานค่ายที่ผมจัดทุกวันนี้ เราจะเจอผู้ใหญ่ที่มีอาการป่วยเป็นโรคพร่องรักเต็มไปหมด เราจะต้องเยียวยาพวกเขา อาการพร่องรักนี้สำคัญยิ่งในทางเลวร้ายเป็นพิษต่อครอบครัวและสังคมตลอดเวลา การพัฒนาด้านอื่นหากจะให้เป็นไปได้

ได้ เราต้องเยียวยาเรื่องนี้เป็นอันดับแรกเลยทีเดียวนะ อันนี้ไม่ได้พูดจากทฤษฎี แต่หากพูดจากประสบการณ์และปัญญาปฏิบัติที่พบเหตุการณ์แบบนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า

สาม ข้ามขอบ เติบโตก้าวแกร่ง และการเยียวยา

บางทียูวชนของเราก็อาจสามารถก้าวออกมาจากขอบ หรือ mindset หรือ กล้อง หรือ กำแพงที่กักขังเอาไว้ ออกมาได้โดยไม่ยากนัก โดยเริ่มย่างก้าวออกไปสู่ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่เคยย่างกรายเข้าไป แต่กระนั้นบางครั้งพลังชีวิตของยูวชนก็อ่อนล้ามาก ปมและบาดแผลมันใหญ่เกินกว่าจะก้าวข้ามไปได้ และหลายต่อหลายกรณีเราต้องเริ่มจากการเยียวยา ก่อน (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวกได้)

สี่ เสี่ยงของตัวเอง การค้นพบเส้นทางเฉพาะของตัวเอง

เมื่อกัลยาณมิตรให้ความมั่นคงปลอดภัยระดับหนึ่งแล้ว เราก็จะค่อยๆ พบเสียงตัวเอง พบเส้นทางเดินของตัวเอง ตอนนี้อาจจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นศิลปิน เป็นนักออกแบบน้อยๆ กับชีวิตของเราเอง เข้าไปครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ที่เราออกแบบ สร้างและดำเนินการ

ถึงตรงนี้ ชีวิตของเราจะมีพลัง แรงบันดาลใจ สนุก ทำหาย สุขใจ มันจะมีความหอมหวานเข้ามาในชีวิตของเรา เราเริ่มมีเสน่ห์ สามารถดึงดูดผู้คนเข้ามา ร่วมก่อนการ ดึงดูดทรัพยากรต่างๆ ให้เอามาเล่นได้

ตัวชีวิตอันหนึ่งที่อาจจะนำมาใช้ได้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงจากการมีชีวิตปกติ หรือค่าตั้งต้นอันอยู่ที่โหมดปกป้อง หรือการมีทิศทางชีวิตหันเหไปทางการเป็น

ปฏิกิริยา ก็จะแปรเปลี่ยนไปสู่ชีวิตปกติที่อยู่ในโหมดปกติ หรือมีค่าตั้งต้นอยู่ที่การมีเสียงของตัวเอง มีชีวิตเป็นของตัวเอง

สามารถกลับมาค้นพบ “เสียงของตัวเอง” และเส้นทางชีวิตที่ตนเองรับผิดชอบ และเป็นผู้กุมบังเหียน กลับมารับผิดชอบกับสิ่งละอันพันละน้อยที่เข้ามาในชีวิต เป็นผู้กำกับและเลือกทุกอย่างที่เข้ามาในชีวิต โดยอาจจะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ กิจกรรมเล็ก ๆ พื้นที่เล็ก ๆ ในชีวิต แล้วค่อย ๆ กระจายออกจนรอบด้าน ทั้งด้านกว้าง และด้านลึก

ห้า ความเป็นเลิศ

เรียนรู้ที่จะแสวงหาความเป็นเลิศในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เพื่อนำความเคารพในตัวเองกลับคืนมา

ในด้านการกระทำ มันไม่ได้สักแต่ว่ากระทำการไปอย่างนั้น ๆ เอง แต่มันมีความตื่นตัวตื่นรู้ ทำให้มองเห็นมากกว่าเดิม สุขุมลุ่มลึกกว่าเดิม อะไรที่ซ้ำหรือมีแบบแผนคล้าย ๆ เดิม ย่อมได้รับการใคร่ครวญไตร่ตรอง เพิ่มความละเอียดเนียนกับทั้งการออกแบบและการลงมือกระทำการ อีกทั้งยังเพิ่มความเนียนในปัญญาปฏิบัติ หรือศิลปะในการสร้างผลงานนั้นออกมาอีกด้วย อันนี้รวมเรียกว่าความเป็นเลิศ

ความเป็นเลิศของการครองชีวิตก็คือการเคลื่อนย้ายออกจากชีวิตที่ดำรงอยู่กับความเป็นปฏิกิริยา การดำรงอยู่ในความเครียด อารมณ์ และโหมดปกป้องอย่างเรื่อรัง มาเป็นชีวิตที่แจ่มใสเบิกบาน อยู่ในโหมดปกติและอารมณ์บวกเป็นส่วนใหญ่ นี้เรียกว่าความเป็นเลิศในการครองชีวิต

ความเป็นเลิศในการครองชีวิต ยังรวมถึงการสร้างมณฑลแห่งพลัง โดยขยายพื้นที่ไปในกาลและเทศะต่าง ๆ จัดผังชีวิตให้ความตื่นรู้โดยแสวงหาความเป็นเลิศได้ครอบคลุมเข้าไปในปริมณฑลของชีวิตในกาลเวลาต่าง ๆ ในพื้นที่ต่าง ๆ จนกระทั่งชีวิตทั้งหมดทั้งมวลอยู่ในความดีเลิศ

เส้นทางสู่ความเป็นเลิศและการกระทำเพื่อบ่มเพาะให้เกิดความเป็นเลิศทั้งหลาย นั้นคือการกระตุ้นให้สมองส่วนหน้าทำงาน ตรงนี้เป็นกระบวนการทางปัญญาในพุทธศาสนาที่เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ”

ยิ่งเราใช้สมองส่วนหน้าเท่าไร วงจรสมองอัตโนมัติที่จะนำเราไปใช้สมองส่วนหน้าก็ยิ่งเข้มแข็งมากขึ้นเท่านั้น สมองส่วนหน้าเป็นสมองที่มีวิวัฒนาการล่าสุด คือเป็น The King of All Brains สามารถเขียนทับ เขียนใหม่ ได้ในทุก ๆ วงจรสมอง แปลว่าเราสามารถแปรเปลี่ยนอุปนิสัยทุกอย่างได้ หากแต่ถ้า จะต้องทำซ้ำ ทำบ่อย ๆ บ่มเพาะ พลังแห่งความตื่นรู้ พลังแห่งการใช้สติปัญญาก็จะกลายเป็นค่าตั้งต้นหรือเป็นปกติที่ยั่งยืนในชีวิตของเรา

ภาคผนวกที่หนึ่ง ยกระดับมรรคา

หนึ่ง ชุมชนหรือสังฆะคือสุดยอดของความเป็นกัลยาณมิตร

ความท้าทาย

เมื่อตัวเบาหลอม เดินไปสู่ขอบเขตของความเป็นเลิศ

ผมทิ้งในไดอะล็อกของโศกราตีสที่อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์แปลมา เมื่ออายุสิบสาม และเมื่ออายุสิบห้าผมทิ้งในงานปาฐกถาเรื่อง “ตัวกูของกู” ของท่านพุทธทาสที่แสดงให้คนที่จะเป็นผู้พิพากษา จากนั้นผมก็ตามหากัลยาณมิตรมาตลอด ได้เข้าใกล้ได้เรียนรู้ ชีวทัศน์บุคลิกภาพของท่านเหล่านั้น ต่อมาก็ค้นตัวเองมาเป็นกัลยาณมิตรให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไปบ้าง อันนี้จากมุมมองตัวต่อตัว คนต่อคน

อีกด้านหนึ่ง ผมก็ทิ้งกับการจัดองค์กรของพระพุทธองค์ อันนี้ได้จากการอ่านหนังสือพุทธธรรมฉบับแรกเล่มเล็กของพระพรหมคุณาภรณ์ คือ สังฆะ อันเป็นระบบสังคมทางเลือกที่อยู่เนื่องด้วยสังคมใหญ่ อาศัยปัจจัยเกื้อกูลจากสังคมใหญ่ แต่ก็เป็นสังคมทางเลือก มีระบบแตกต่างออกไป ผมชอบเมื่อคราวที่ท่านย้ายกับพระอานนท์ว่า กัลยาณมิตรเป็น “ทั้งหมด” ของพรหมจรรย์ กัลยาณมิตรจึงมีมิติที่เป็นทั้งตัวต่อตัว และมีความเป็นชุมชนขึ้นมา

ชีวิตผมทางใดทางหนึ่ง ได้เอาตัวเองเข้าไปมีส่วนก่อตั้งชุมชนทางเลือกรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งมาตลอดชีวิตการทำงาน จนกระทั่งทุกวันนี้ และก็เฝ้ามองชุมชนต่างๆ ที่มีอยู่ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบด้วย

แน่นอนแต่ละชุมชน เจ้าสำนักสำคัญมาก เป็นหัวใจของชุมชน มีอิทธิพล กำหนดความเป็นไปของชุมชนนั้น ๆ ไม่มากก็น้อย ส่วนชุมชนที่เป็นหมู่คณะจริงๆ ที่ผู้นำเป็นหมู่คณะมากกว่าระบบเจ้าสำนัก เท่าที่ผมรู้จัก ก็ยังไม่มีเกิดขึ้นมาในสังคมของเรา

ใคร่ครวญต่ออีกหน่อยว่า หากยังมีเจ้าสำนักอยู่ อย่างเช่นในชุมชนของผมเอง เป็นต้น เราจะหาความเป็นไปได้ที่เราจะมีความเป็นผู้นำแบบหมู่คณะด้วยพร้อมกันไปอย่างมีสัดส่วนที่สำคัญได้ไหม? เราต้องอาศัยอะไรบ้างที่จะทำให้เป็นไปเช่นนั้นได้?

ลองนำเสนอรูปแบบองค์กรในอนาคต

(อันนี้เป็นแบบฝึกหัดในชีวิตจริงของผมเอง ที่กำลังจะจัดตั้งองค์กรเช่นนี้ขึ้นมาจริงๆ ในสังคมไทย เป็นแบบฝึกหัดที่มีชีวิตคือกำลังก่อร่างขึ้นมาให้เป็นจริง)

Thai Organic Network Institute for HRD and OD

เบื้องต้นของความคิดที่แปรเปลี่ยนได้ด้วยการคิดร่วมกันของกลุ่มคนที่ปรารถนาจะสร้างองค์กรเช่นนี้ขึ้น

หนึ่ง องค์กรที่คิดร่วมกัน

สอง มีชั้น (ถ้าจะมี) ให้น้อยที่สุด แต่มีการแบ่งงานตามความถนัดได้

สาม องค์กรที่ผู้อาวุโส จะถ่ายทอดอนาคตตัวตน ฝึกฝนตัวเองในทางที่จะเป็นมนุษย์ที่แท้ หรือกัลยาณมิตรให้กับยุวชน ทำงานร่วมกันอย่างประสานกลมกลืนเพื่อให้เป็นแบบอย่างของวัฒนธรรมใหม่ที่จะสร้างให้ก่อเกิดในองค์กรแห่งนี้

สี่ ทุกคนเข้าร่วมตามกำลัง เวลา ความสามารถที่ตนมี ไม่ต้องอาศัยการทำงานเต็มเวลา หรือกรอบเวลาแบบอุตสาหกรรม

ห้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สังเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร แบบสายพันธุ์ไทยขึ้นมา ไม่เจตลิตลิตี หากมุ่งประสงค์เผยแพร่ให้เป็นประโยชน์กับคนไทยในวงกว้างให้มากที่สุด

(ร่างนี้เป็นความคิดของผมแต่ผู้เดียวยังไม่ผ่านการคิดร่วม สังเคราะห์ร่วม)

สอง การภาวนาว่าด้วยอนัตตา

Brain Integration วอยซีไดอะล๊อกกับอนัตตา

ความคิดเบื้องต้นบางประการในประเด็นนี้ ซึ่งจะผสมผสานหลายศิลปศาสตร์เข้าด้วยกัน

เป็นส่วนหนึ่งของ “การภาวนากับการเยียวยา” และเป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอเรื่อง “เบ้าหลอม”

ชาติภพหนึ่งในปัจจุสมุปบาท วงจรสั้น ๆ ที่เกิดในชีวิตนี้ ก็คือวงจรมองหนึ่ง ๆ วงจรมองหนึ่ง ๆ ก็ประกอบด้วยการเชื่อมโยงของเซลล์สมองจากสมองส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้น วงจรมองหนึ่ง ๆ จึงคล้ายกับคน ๆ หนึ่งที่สมบูรณ์แบบมีทั้งทัศนคติ ความคิด เจตจำนง อารมณ์ความรู้สึก

หลักการของวอยซ์ไดอะล็อกคือการตีความของผมเอง ที่เราจะไปหยิบฉวยตัวตนใดตัวคนหนึ่ง หรือจะก่อประกอบตัวตนใดตัวคนหนึ่งเข้ามานั้น มันเกิดจากความสิ้นไหวปั่นป่วนในวัยเด็ก ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง ทำให้เรา ตัวเรา ต้องไปหยิบฉวยตัวตนหนึ่งใดขึ้นมาและยึดเอาไว้ ก่อเป็นลักษณะต่าง ๆ ในพหุลักษณะ

การก่อเกิดของตัวตนหนึ่ง ๆ จึงประกอบด้วยเจดีย์สามชั้นขึ้นมา ชั้นที่หนึ่งคือ ความต้องการจากความเปราะบางที่ไม่ได้รับการตอบสนอง ชั้นที่สอง คือความสิ้นไหวปั่นป่วน หรือเซ่นปา ในภาษาทิเบต คือทุกข์ในพุทธศาสนานั้นเอง ซึ่งเป็นคล้ายปุ้มที่เมื่อถูกกดก็จะไปเชื้อเชิญ หรือสร้างปฏิกิริยา ให้ตัวตนหลักที่เข้มแข็งตัวหนึ่งเข้ามา ทำให้เราสามารถกลบเกลื่อนเซ่นปาคือความสิ้นไหวปั่นป่วนนั้นไปได้ ทำให้เราพลอยกลบเกลื่อนความต้องการที่แท้จริงไปด้วย อันนี้เป็นชั้นที่สาม

กระบวนการนี้ ทั้งหมดเกิดขึ้นอย่างเป็นอัตโนมัติที่หลับใหล คือไม่ตื่นรู้ ไม่รู้ตัว รวดเร็วมาก พอถึงขั้นที่ตัวตนหลักตัวหนึ่งออกมากระทำการแล้ว เราจะไม่รับรู้ความสิ้นไหว เราจะไม่รู้เลยว่า ชีวิตเราดำรงอยู่ในความพร่องในความขาดแคลน

นานวันเข้า ตัวตนหลักก็เข้าถึง เป็นองค์ลง อย่างไม่อาจถอนออกได้ กลายเป็นอัตตาตัวตนที่เรายึดมั่น คือเป็นอตวาหุปาทาน การยึดมั่นในอัตตาตัวตนอย่างถาวร ไม่อาจมองโลกอย่างอื่นไปได้ นอกจากจะมองโลกผ่านวงจรมองนี้เท่านั้น แม้วงจรมองนี้ไม่สามารถตอบโจทย์ชีวิตการงานได้ทุกโจทย์ ก็จะมียืนยันใช้วงจรมองนี้ ตัวตนนี้ องค์นี้ อยู่รำไป ก่อปัญหาเดือดร้อนซ้ำซ้อนในชีวิตอย่างไร ก็ไม่ยอมเรียนรู้อันนี้เป็นสภาพการยึดติดอย่างสิ้นเชิงแล้ว วนเวียนเป็นทุกข์อย่างน่าเวทนาในวงจรแห่งปัจจุสมุปบาท

อีกบทหนึ่งของประสบการณ์ส่วนตัวที่ทำงานกับอิตตาตัวเอง ลาก่อนอาณาจักร

ผมได้เขียนเรื่องราวการบอกลาอาณาจักรไว้ว่า เบาทบายตัวที่หลุดออกจากความตั้งใจเรื่องอาณาจักรเสียได้ ระดับใดระดับหนึ่ง (ใส่วลีนี้เอาไว้ เพื่อว่ายังวนเวียนกลับมาอาลัยอาวรณ์อีก) เมื่อก่อนเคยบอกว่า อยากสร้างอัครวินเจไดสักหนึ่งร้อยคน ก็ถูกเพื่อนตีความว่าพยายามก่อตั้งอาณาจักร อาจจริงก็ได้ เพราะชีวิตเมื่อสี่ห้าปีก่อน ผมยังไม่มีคุณสมบัติเพียงพอเท่าวันนี้ พี่ชพันธ์แห่งการสร้างอาณาจักรและความต้องการจะปกป้องรักษาอาณาจักรยังเหนียวแน่นอยู่ในกมลสันดาน

แต่วันนี้ได้เลือกที่จะฝึกฝนอีกแนวทางหนึ่ง โดยค่อยๆ ละ ค่อยๆ ถอนออกมาจากอาณาจักรโดยลำดับ เช่น ผมได้เข้าไปกอบกู้องค์กรสาธารณะแห่งหนึ่ง ต้องเอาตัวเข้าไปแลก เข้าไปเสี่ยง แต่แล้วด้วยอะไรก็ตามที่ องค์กรนั้นค่อยๆ พลิกฟื้นขึ้นมาได้ การเข้าไปในตอนนั้นน่าจะมีส่วนหนึ่งที่ทวนหาอาณาจักรอยู่เหมือนกัน แต่ว่า เมื่อมันดูเข้ารูปเข้ารอยระดับหนึ่งแล้ว ก็ค่อยๆ ปล่อยถ่ายให้กับคนทำงานและคนที่เป็นเจ้าของที่ หมายถึงคนท้องถิ่น ผนวกกับยอมให้เจ้าครองนครอีกท่านหนึ่งเข้ามาเป็นเจ้าของด้วย เดิมทีสัตยชาติญาณแห่งการเป็นเจ้าครองนครเหมือนจะไม่ชอบแผนการถอนตัวออกจากการครอบครองอาณาจักรนี้ พยายามจะมองไปในทางลบกับผู้คนต่างๆ แต่แล้วก็เหมือนมีสาส์นจากเทพเทวามาบอกเราว่า ไม่มีอะไรเลวร้ายหรือก ปล่อยไปได้เลย ปล่อยก็โล่ง และรู้สึกว่าการออกจากการสร้างอาณาจักรก็แจ่มชัด แจ่มใสขึ้นมา

เหมือนกับที่อยากจะสร้างโรงเรียนกระบวนกรเช่นกัน แต่แรกก็อยากสร้างอะไรอย่างใหญ่โต จะเอาไปเชื่อมประสานกับองค์กรใหญ่ๆ ในนามผู้คนใหญ่ๆ ที่เขาสร้างบารมีมาแล้ว และจะเชิญเพื่อนๆ กระบวนกรมาทั้งหมด อ่า... ใหญ่ (ชื่อเล่นของผม) ต้องสร้างอะไรใหญ่ๆ ไซ้ใหม่? มาอีกแล้ว การสร้างอาณาจักรกับความคิดที่อยากถ่ายเทสิ่งดีๆ ให้กับศิษย์ไม่กี่คนที่อาจจะทำได้ในชีวิตนี้ แล้วในที่สุดก็เลือกเดินทางเล็ก ๆ สายน้อยๆ กับการดูแลศิษย์ไม่กี่คนแทน

สามสี่ทศวรรษสุดท้ายของชีวิต

สาส์นจากคนอายุเจ็ดสิบขึ้นไปประมาณพันกว่าคน สรุปบทเรียนให้คนรุ่นหลังว่า ให้ใช้ร่างกายนี้ เหมือนกับจะอยู่ได้สักร้อยปี ตอนนี้ผมก็พยายามทำเช่นนั้นอยู่ แม้ว่าตอนหนุ่มๆ จะใช้แบบไม่ค่อยทะนุถนอมไปบ้างก็ตาม ก็อยากจะอยู่อีกสักสามทศวรรษเป็นอย่างน้อย

จากบทนำของหนังสือ แด่หนุ่มสาว ที่พจนาน จันทรสันติเขียนถึงผมไว้ ความตอนหนึ่ง ผมได้ยกคำของจอห์น โฮลท์ มาว่า “หากเราเลือกที่จะทำสิ่งที่เราไม่ชอบต่าง ๆ ในที่สุด ชีวิตของเราก็จะจบลงด้วยการต้องฝืนทำสิ่งที่ไม่ชอบต่าง ๆ เต็มไปหมด แต่หากว่าเราเลือกทำสิ่งที่เรารักต่าง ๆ เราก็จะจบลงด้วยการมีชีวิตที่ได้ทำสิ่งที่เรารัก และชื่นชอบทั้งหลาย” ความข้อนี้ ก็น่าจะเป็นข้อสรุปชีวิตของผมได้กระมัง สิ่งพิเศษสุดในชีวิตของผมก็คือ การค้นพบวิถีกระบวนกรนี้แหละ หรือการเป็นกัลยาณมิตรของยุคสมัยใหม่นี้ คือการคลี่บานและเยียวยาผู้คนอย่างเป็นกลุ่มก้อน หรืออย่างเป็นสมุหะไปเลย

ทางกลับคือการเดินทางต่อ

ผมได้กลับมาภาวนาอีกครั้งหนึ่งอย่างเป็นทางการ เป็นเรื่องเป็นราว ดังได้เขียนบันทึกไว้ในเช้าวันหนึ่งว่า

“ผมเองเวลาพูดคุย เอาตัวตนจริงจังเข้ามามากเกินไป บางทีจะเกร็งไหล่ พอเกร็งก็อาจจะเฝ้าระวังเพื่อที่จะไม่เกร็ง แต่ก็ยิ่งเกร็งมากขึ้นไหม? แต่พอนึกได้ดังนี้ก็ถอยออกไปดำรงอยู่ใน “สัมผัสแห่งความว่าง” จดจำสัมผัสนี้ได้จากปี ๒๕๑๘ ที่วัดผาลาด ได้หลอมรวมเป็นหนึ่งในเดียวกับหลวงปู่แห้ว ฮันท์ ในเวลานั้น ความทรงจำไร้สำนึก ได้จดจำสัมผัสเวลาทำนั่งตัวตรงอย่างผ่อนคลาย หลอมรวมสัมผัสนั้นกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ดำรงอยู่ในสัมผัสนั้น ปรากฏว่า หัวโปร่งโล่งดี อาการเกร็งหัวไหล่ก็ไม่เกิด นี่เป็นการค้นพบใหม่ที่ล้ำคณูอีกก้าวหนึ่ง”

การเยยวยา โดยการเชื่อมโยงความรู้เรื่องสมองเข้ามา

ทำไมคนไม่เปลี่ยน?

ในศิลปศาสตร์แห่งการฝึกอบรม เรามักจะตั้งเป้าหมายไว้ที่การเปลี่ยนคน เปลี่ยนพฤติกรรม เปลี่ยนนิสัยใจคอ เปลี่ยนมุมมองและกรอบความคิด แท้จริงเราเปลี่ยนคนได้หรือไม่ และจะเปลี่ยนอย่างไร?

เมื่อเราไม่รู้ว่าเราไม่สามารถ

แต่คนที่ทำงานฝึกอบรมจะพบว่า คนไม่เปลี่ยนเพราะ หนึ่ง เขา เข้าร่วมไม่เห็นว่าเป็นตัวเขาหรือเธอต้องเปลี่ยนอะไร เขาก็ดีอยู่แล้ว สิ่งที่มาอบรมพร่ำสอนเขาก็รู้อยู่แล้ว

แต่จริงๆ แล้ว เราพบว่า “เขาไม่รู้ ว่าเขาไม่รู้” หรือ “เขาไม่รู้ว่าเขาไม่สามารถ” (ซึ่งเป็นข้อแรกของกระบวนการชักจูงทางจิตนาการ ภาษาอังกฤษว่า unconsciously unskilled) ตัวอย่างเช่น ในกระบวนการไดอะลอค หรือสุนทรียสนทนา เรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง ก็คือการฟัง คนส่วนใหญ่ใช้ชีวิตมากหลายสิบปี ก็จะคิดว่า ตัวเองฟังเป็นแล้ว แต่มันไม่ได้ฟังในคุณภาพที่เพียงพอจะให้เกิดไดอะลอคได้ คุณภาพมันไม่ถึง จะทำอย่างไร เขาไม่รู้ตัวว่า การฟังของเขายังไม่ดีพอ เขาไม่รู้ตัวว่าเขาไม่สามารถในเรื่องนี้ เวลาให้ทำกิจกรรม ก็จะไม่ยอมทำ โดยเฉพาะผู้บริหาร หมอ ครู และพระ คนที่มีสถานภาพทางสังคมทั้งหลาย ก็คนพวกนี้แหละที่สมควรจะต้องศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติทักษะในการฟังใหม่ แต่กลับเป็นพวกที่ไม่ยอมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการนี้

ประเด็นที่สองที่คนไม่เปลี่ยน ก็สืบเนื่องด้วยอัตตาตัวตนคับ กล่าวอย่างนี้ อาจจะยังไม่สามารถมองเห็นภาพชัดได้ ผมอาจจะให้ภาพอัตตาตัวตน อีกรูปแบบหนึ่ง โดยอิงความรู้ความเข้าใจเรื่องการทำงานของผม

อัตโนมัตที่หลับใหล

ประการแรก ในชีวิตของเรา เราดำเนินชีวิตอยู่ในความเป็นอัตโนมัตที่หลับใหล มีตัวอย่างเยอะแยะที่จะทำให้เราตระหนักได้ถึงความเป็นอัตโนมัตที่หลับใหลนี้ เช่น หากเราถูกสอนให้แปร่งฟันวิธีใหม่ ผมอยากถามว่า มีกี่คนที่จะสามารถแปร่งฟัน

แบบใหม่ได้สำเร็จ อีกตัวอย่างง่าย ๆ คือเส้นทางการขับรถ หากเรากลับบ้าน เราจะไปถึงแยกหนึ่ง ที่ซ้ายมือไปบ้าน ขวาไปมินิมาร์ทที่เราจะไปซื้อของได้ แล้ววันหนึ่งที่เราต้องการไปซื้อของ ผมถามผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ว่า เมื่อถึงแยกนั้น พวกคุณ จะเลี้ยวซ้ายหรือเลี้ยวขวา พวกเขาจะตอบทันทีว่าเลี้ยวซ้าย ไปทางกลับบ้าน เพราะถึงตรงนั้น ความเป็นอัตโนมัติที่หลับไหลจะทำงาน

ที่เกี่ยวข้องกับ cerebellum และอารมณ์

ครับ อัตโนมัติที่หลับไหลนี้มันไปเกี่ยวข้องกับ cerebellum และอารมณ์ ความรู้สึกอีกด้วย มันเลยมหัศจรรย์พันลึก พันเข้าไปถึง ๆ จริง ๆ มันเลยอธิบายได้ว่า ทำไมผู้คนเลยเปลี่ยนไม่ได้ง่าย ๆ นะ

การทำงานของ cerebellum

cerebellum เป็นสมองในส่วนของสมองชั้นต้น คล้ายเป็นศูนย์ควบคุมการทำงานอย่างอัตโนมัติทั้งหลาย (อันนี้ ได้ข้อมูลมาจากหนังสือ Evolve Your Brain by Jo Dispenza) หากเทียบกับคอมพิวเตอร์ มันจะอยู่ระหว่างซอฟต์แวร์กับฮาร์ดแวร์ คือมันเป็น hard-wired คือวงจรที่ไม่ใช่จะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ แต่ที่จริงก็คือมันเปลี่ยนได้ เราสามารถสร้างวงจรขึ้นใหม่ใน cerebellum ได้ แต่กระบวนการสร้างวงจรใหม่จะเข้าไปเกี่ยวข้องอะไรบ้าง อันนี้ แหะละจิตตปัญญาศึกษา หรือการปฏิบัติธรรม จะเป็นเรื่องเดียวกัน หรือคล้ายกันหรือเปล่า?

กระบวนการเข้าไปเขียนบทใหม่ให้กับความเป็นอัตโนมัติ นั้นเป็นเรื่องที่ต้องกล่าวถึงต่างหากออกไปอีกหนึ่งเรื่อง แต่ในที่นี้จะบอกไว้ก่อนว่า มันไปเกี่ยวข้องกับ

สมองส่วนหน้า หรือ Frontal Lobe (ตาที่สาม) ที่สมองส่วนหน้าจะเข้ามาเป็นพระเอกในเรื่องนี้ แต่หากกล่าวโดยย่อ ก็อาจกล่าวได้ว่า สมองส่วนหน้าเป็นสมองแห่ง intention หรือความมุ่งมั่นตั้งใจ การโฟกัสพลังงานความคิด การตื่นรู้ที่เข้มข้นพิเศษ และผสมผสานกับการทำซ้ำ ครั้งแล้วครั้งเล่า ตรงนี้ จึงสามารถไป rewire วงจรสมองใน cerebellum ได้ เราจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติธรรม ก็คือการทำซ้ำ ๆ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนวงจรใหม่ เราจึงจะเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนได้ มีความพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนเสพยา ก็อาศัยการทำซ้ำนี้ แต่ในสายพฤติกรรมศาสตร์แบบดั้งเดิม จุดอ่อน ก็คือ ไม่ได้ปลุกวิญญาณของการอยากจะเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ตื่นเสียก่อน หรืออีกนัยหนึ่ง ไม่ได้ปลุกการทำงานของสมองส่วนหน้าขึ้นมา ผสมผสานร่วมกับการทำซ้ำ ด้วยเหตุนี้ สถานบำบัดต่าง ๆ ส่วนใหญ่แล้ว ก็จะประสบแต่ความล้มเหลว

อารมณ์กับความคิด

ปัญญาสามฐานไล่เรียงจากการกระทำหรือพฤติกรรม อารมณ์ความรู้สึก และความคิด เป็นสมองสามชั้นแห่งวิวัฒนาการที่ยังดำรงอยู่ในมนุษย์ เป็นสมองชั้นต้น หรือสมองสัตว์เลื้อยคลาน สมองชั้นกลาง หรือสมองสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และสมองชั้นนอก หรือสมองสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชั้นสูง ต่อมาสมองส่วนหน้ามนุษย์ ได้พัฒนาไปมากที่สุดกว่าสิ่งทั้งหลาย บางคนว่าสมองส่วนหน้าน่าจะเป็นอีกชั้นหนึ่งคือชั้นที่สี่

เมื่อมีสมองใหม่กว่า มันได้ข้ามพ้น หรือวิวัฒนาการปัญญาไปอีกชั้นหนึ่งในขณะเดียวกัน ก็รวมหรือรวบเอาสมองเดิมเอามาเป็นส่วนหนึ่ง มันไม่ได้ทิ้งสมองส่วนเดิมไป หากเทียบคอมพิวเตอร์อาจจะกล่าวได้ว่าสมองส่วนเดิมเป็น Operating

System และสมองส่วนใหม่เป็น Application Software ก็ได้ กล่าวคือ Application Software มันทำงานได้ดีกว่า มากกว่า แต่หากไม่มี Operating System มันก็ไม่อาจทำงานอะไรได้เลย อารมณืความรู้สึก ก็เป็น Operating System ให้ความคิด มันได้กลายมาเป็นตัว Organizer ให้ความคิด มันเป็นระบบแต่มีสี่สันให้การเก็บเข้าเพิ่มของความคิด คือความคิดทุกความคิด จะมีแต่มีสี่ของอารมณ์กำกับ อยู่ทั้งหมดทั้งสิ้น เพื่อให้ค้นหาและเชื่อมโยงความคิดต่างๆ ได้ง่าย ๆ

เคยมีคำถามที่คนศึกษาเรื่องนี้ถามขึ้นในที่ประชุมว่า เราคิดว่า วันหนึ่ง ๆ ของคนเรา เราจะคิดหรือว่ารู้สึกอันไหนมากกว่ากัน ก็พวกเราก็พากันตอบ พากันคิดว่าอะไรมากกว่าอะไร แต่คำตอบจริงๆ ก็คือ เราใช้ความรู้สึกมากกว่าความคิดมาก ๆ หลายเท่าตัวเลย หรือจริงๆ เรามีอารมณ์นำความคิด มากกว่า ความคิดนำอารมณ์ (ต่อเมื่อสมองส่วนหน้าเข้ามามีบทบาทอย่างเข้มข้นแล้วนั้นแหละ บางทีความคิดอาจจะนำอารมณ์ได้บ้าง) หลายครั้งที่เราคิดว่าเราคิด บางทีเราก็มีเพียงการเอาความคิดมาสนับสนุนอารมณ์ความรู้สึกนั่นเอง เราอยากได้อะไรบางอย่าง เราตัดสินใจใหญ่ ๆ บางอย่างในชีวิต เราคิดว่า เราคิด แต่จริงๆ กลับเป็นว่าอารมณ์ความรู้สึกนำ เพียงแต่ว่า ความคิดมาเคลือบน้ำตาลวนให้ดูดี เป็นแต่ว่า ความคิดเกิดขึ้นมาเพื่ออธิบายว่า ที่เลือกอย่างนั้น สมเหตุสมผลเพียงใด ฝรั่งเศสเรียกกระบวนการนี้ว่า rationalization คือเอาเหตุผลมาอธิบายการตัดสินใจที่เราก็ได้ตัดสินใจไปแล้วโดยไม่รู้ก่อนหน้านั้นแล้ว ก็อีกนั้นแหละครับ ทั้งหมดที่เกิดขึ้น มันเป็นไปอย่างเป็นอัตโนมัติที่หลับใหลอยู่หลายส่วน ยกที่เราจะตามทันได้

บทสนทนาอารมณ์กับความคิดสนทนากับสมพล ชัยศิริโรจน์

(บทสนทนา อาจจะมีบางประเด็นที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ยังไม่ได้อธิบาย ในที่นี้ และอาจจะเข้าใจได้ยากหน่อย สำหรับท่านที่ยังไม่พร้อม ก็อาจจะข้ามไป ส่วนท่านที่สนใจจริงๆ แนะนำให้อ่านหนังสือบางเล่มที่เกี่ยวข้องที่ผมได้เขียนขึ้น ก่อนหน้านี้ และผมไม่ต้องการเขียนซ้ำในเล่มนี้นะครับ)

somphol: เราแยกอารมณ์กับความคิดออกจากกันได้เหมือนที่คนมักจะพูดว่า อย่าพูด อย่าคิดโดยใช้อารมณ์ซะ ทำนองนั้น

wisit: ที่จริงมันปนเปกันมากกว่า ที่เราคิด

ที่จริงอารมณ์มันเป็นฝ่ายนำมากกว่าที่เราจะสัมผัสได้ เพราะทั้งหมด มันเกิดขึ้นโดยเราไม่ได้ตื่นรู้ หรือไม่ได้ตื่นขึ้นมาให้เห็นตลอดกระบวนการ

somphol: จำได้ว่า อ่านที่ไหนสักแห่งพูดถึงว่า เราคิดตามอารมณ์ที่เราเป็น เป็นตรงนี้อาจจะหมายความตรงกับที่ใหญ่เขียนว่า ไม่ได้ตื่นรู้

wisit: ใช่ๆ เคย มีคำถามที่คนศึกษาเรื่องนี้ถามขึ้นในที่ประชุมว่า เราคิดว่า วันหนึ่งๆ ของคนเรา เราจะคิดหรือว่ารู้สึกอันไหนมากกว่ากัน พวกเราก็พากันตอบ พากันใคร่ครวญว่าอะไรมากกว่าอะไร แต่คำตอบจริงๆ ก็คือ เราใช้ความรู้สึกมากกว่า ความคิดมากมายหลายเท่าตัวเลย หรือจริงๆ เรามีอารมณ์นำความคิด มากกว่า ความคิดนำอารมณ์ (ต่อเมื่อสมองส่วนหน้าเข้ามามีบทบาทอย่างเข้มข้นแล้วนั้นแหละ บางทีความคิดอาจจะนำอารมณ์ได้บ้าง) หลายครั้งที่เราคิดว่าเราคิด บางทีความคิด

ก็มาสนับสนุนอารมณ์ความรู้สึกนั่นเอง เราอยากได้อะไรบางอย่าง เราตัดสินใจเรื่องใหญ่ๆ บางอย่างในชีวิต เราคิดว่า เราคิด แต่จริงๆ กลับเป็นว่าอารมณ์ความรู้สึกนำ เพียงแต่ว่า ความคิดมาเคลือบ มาประดับให้ดูดีเท่านั้น แต่ที่จริงก็คือเราเอาความคิดมา เราหาความคิดมาเพื่ออธิบายว่า ที่เราเลือกอย่างนั้น เรามีความคิดที่สมเหตุสมผลเพียงใด

ฝรั่งเรียกกระบวนการนี้ว่า rationalization คือเอาเหตุผลมาอธิบายการตัดสินใจที่เราได้ตัดสินใจไปแล้วอะไรก็ไม่รู้ก่อนหน้านั้นแล้ว ก็อีกนั่นแหละครับ ทั้งหมดที่เกิดขึ้นมันเป็นไปอย่างเป็นอัตโนมัติที่หลับไหลอยู่หลายส่วน จึงเป็นการยากที่เราจะตามทันได้

somphol: ต่อเมื่อสมองส่วนหน้ามีบทบาทอย่างเข้มข้นแล้ว ความคิดจึงนำอารมณ์ สมองส่วนหน้าจะพาให้คิดไปข้างหน้า ขณะที่อารมณ์ยังพาเราประมวลเรื่องราวปฏิบัติอยู่กับข้างหลัง กักขังเราอยู่ในอดีต

visit: ชีวิตมีกระบวนการ homeostasis คือการกลับเข้าสู่สมดุลอย่างเดิมๆ อารมณ์คือ chemical environment ที่สำคัญในระดับเซลล์เลย เมื่อไฮโปไทมัลลัสสูบฉีด เปปไทด์ไปทั่วร่างกาย ส่งสัญญาณไปที่เซลล์ทุกเซลล์ เซลล์จะไปผลิตเคมีนั้นซ้ำเดิมในเซลล์อีก ร่างกายจะมีบรรยากาศของเคมีอย่างใดอย่างหนึ่ง ร่างกายจะจดจำ หมายถึงเซลล์จะจดจำ บรรยากาศนั้นๆ และอยากกลับไปอีก กลับไปอีกๆ เช่นนี้เกิดการทำอะไรบ้าง หรือเกิดอาการเสพติดอารมณ์ หรือจะเป็นหยินก็ได้ แล้วหยางก็คือ พลังที่จะทำให้เราหนีห่างสมดุล เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อพลังชีวิตด้านหนึ่งอยู่กับที่ พลังชีวิตอีกด้านหนึ่ง ก็คือการเปลี่ยนแปลง ใช่ไหม?

สมองส่วนหน้า เข้ามาทำงานในมนุษย์ ตัดสินอะไรสำคัญๆ และมุ่งมั่น ตั้งใจ ตื่นตัวที่จะฝึกและฝัน เพื่อนำมาไปสู่สมดุลใหม่ เมื่อทำซ้ำๆ ซ้ำๆ ด้วยอาการตื่นรู้ มันก็ไปสร้างวงจรสมองใหม่ สร้างความคุ้นชินให้เซลล์กับอารมณ์ความรู้สึกใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น จนกระทั่ง กลายเป็นปกติอย่างใหม่ เป็น homeostasis อย่างใหม่

วงจรสมองหนึ่ง (ตัวตนหนึ่งๆ ในวอยซ์ไดอะล็อก) จะไปผสมเหล่าเคมี เหล่าเปปไทด์สูตรหนึ่งๆ ในกระบอกผสม ที่เรียกว่า ไฮโปทาลามัส ในสมอง ผสม ได้ที่แล้ว ก็สูบฉีด เปปไทด์สูตรนั้นๆ ไปทั่วร่างกาย เปปไทด์เหมือนลูกกุญแจ ส่วนที่ผนังเซลล์นั้นจะมีแม่กุญแจอยู่ ลูกกุญแจก็เข้าไปเสียบ เมื่อเสียบแล้ว เซลล์ก็จะได้อารมณ์เดียวกันทั้งหมดในร่างกายของเรา

somphol: โอ เค นั่นตรงกับที่เข้าใจมาก่อน เพราะเคยคิดว่า หรืออ่านเจอว่า กิเลสหน้าตาท่าทางจะเหมือนสารเคมีที่นอนเนื่องอยู่กระตุ้นและถูกกระตุ้นให้เกิดอาการต่างๆ ในตัวเรา

wisit: ใช่เลย อาการติดเกม ก็คือการติดสารเคมี ที่เปปไทด์แห่งการเล่นเกม สร้างให้ รวมไปถึงติดยาเสพติด รวมไปถึงติดเซ็กซ์ ซึ่งหนุ่มสาวที่ไม่ได้รับการกระตุ้นให้ใช้สมองส่วนหน้าจะน่าสงสารมาก ชีวิตจะไม่มีพลังพอไปทำอะไรได้อันมีความหมายเลย นอกจากจะเสพติดสิ่งเหล่านี้

somphol: หากเปรียบเทียบ อาการเสพติดที่ว่าก็เป็นอาการครอบครองด้วยตัวตนด้านใน ตนใดตนหนึ่งในมุมมองจากวอยซ์ไดอะล็อก

wisit: ซ้ายเลย เรื่องเดียวกันเลย เป็นแบบแผนพลัง เป็นสูตรผสมเหล่าแห่งเคมี ที่ให้ความรู้สึก ให้อารมณ์แต่ละตัวตนต่างๆ กันไป

somphol: ดังนั้นการสามารถแยกแยะตัวตนต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการใช้ความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจของเรา ก็เปิดประตูให้เราเข้าไปดูแลอาการเสพติดที่ว่า อย่างน้อยคงมีช่องว่างให้เราถามตัวเราเองได้ว่า จะเสพต่อไปดีไหมหนอ

wisit: ใช่เลย

หนึ่ง ผมว่า มันเกิดการรู้เท่าทัน

สอง ผมว่า มันทำให้เราเห็นภาพรวม

ผมเคยเทียบ “ความคิด” หรือ ชีวิตระดับการให้ความหมาย ไว้ว่าเป็นแผนที่ อันนี้อาจจะได้มาจากซูมากเกอร์ ที่แกเขียนแผนที่คนทุกซีให้พวกเราดู เป็นหนังสือออกมา ผมคิดว่า พอเราเห็นภาพรวม เห็นแผนที่ เราก็ก็นึก “ทางเลือก” อันนี้สำคัญมาก เพราะชีวิตคนส่วนใหญ่ บางที พวกเขาไม่เห็นทางเลือก พวกเขาก็เลยไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง พวกเขาไม่เห็นความเป็นไปได้ของการที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง แล้วการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้อย่างไรเล่า มันก็เลยไม่มีทางเกิด

เราจะเห็นว่า ความคิด ซึ่งอยู่ในระดับสูงกว่าทางวิวัฒนาการ เข้ามามีบทบาทด้วย ในฐานะของแผนที่

ภาคผนวกที่สอง

การพัฒนาครูเพื่อสร้างยุวชนการพัฒนาครูแบบจิตตปัญญา ส่วนสำคัญที่สุดของการศึกษาสอนอย่างไร?

สอนด้วย being ของครู เมื่อผมเป็น ผอ.โรงเรียนปิตุศึกษา ที่เชียงใหม่ ปีแรกของการก่อตั้ง เราจะเห็นเด็ก ๆ ถ่ายบุคลิกภาพของครูมา ซึ่งตอนนั้นเป็นครูฝรั่ง เด็ก ๆ ก็จะเซ็ดหน้าซูดอก เดินตัวตรง มองหน้าผู้ใหญ่ตรง ๆ และพูดจาชัดถ้อยชัดคำ ครั้นเด็ก ๆ ก็จะถอดแบบของครูมาเลย เป๊ะ ๆ มันเป็นการก๊อปปี้เฉพาะภายนอกหรือเปล่า หรือเด็กจะได้ก๊อปปี้อะไรมากกว่านั้นด้วย

จิตตปัญญาคือการเรียนรู้ที่วิถีแห่งการดำรงอยู่ หรือ being

การเรียนรู้ที่เร็วและตรงที่สุดของจิตตปัญญา คือการได้อยู่กับครู ครูทางจิตวิญญาณ ที่มี being ที่ใสกระจ่าง being ที่หลุดจากอาการปกป้อง หลุดจากอาการที่เป็นปฏิกิริยาต่อโลก สามารถรักโลกและเป็นอิสระ ประสบการณ์ตรงของผมก็คือ การที่ผมได้มีโอกาสอยู่กับท่านดิช นัท ฮันท์เป็นเวลาสองสัปดาห์ที่ภูิวังน้อย ริมน้ำตก ที่วัดผาลาด เชียงดอยสุเทพ เหมือนกับเราได้ไปดำรงอยู่ในฉนวนชั้นต้น ต่อเนื่อง หลังจากนั้นมาได้สักสามเดือน เป็นการเข้าไปสัมผัสสภาวะจิตอันปลอดภัยไปร่องอย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นครั้งแรกในชีวิต และอารมณ์นั้นก็เป็นที่ร่องนำทาง เป็นเข็มทิศนำทางให้เราตลอดมา ในชีวิตของเรา คำไทยอีกคำหนึ่ง ที่จะอธิบายคำว่า being คือ วลีที่ว่า “เป็นให้ดู อยู่ให้เห็น”

จิตเดิมแท้และสิ่งที่มารบกวนหรือเป็นอุปสรรค

จิตเดิมแท้มีความใสกระจ่าง ประภัสสร สว่างงาม ทรงพลัง คล่องแคล่วในการทำงาน ยืดหยุ่น สร้างสรรค์ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะความรู้ในสมองของเราเท่านั้น แต่เป็นสนามที่ทอดผ่านโยงโยไปทั่วจักรวาล จิตเดิมแท้จึงเป็นจิตจักรวาลด้วย ปัญญาของปราชญ์ต่าง ๆ จึงเป็นปัญญาของเราด้วย

จิตเดิมแท้ยู่ลึกเข้าไปข้างในที่สุด แต่ก็เกี่ยวพันเชื่อมโยงกับจิตนอกที่สุด คือ จิตสำนึกประจำวันธรรมดา ที่อาร์โนลด์ มินเดลเรียกว่า CR หรือ Consensus Reality หรือโลกประจำวันแห่งจิตสำนึก หรือโลกที่เราสมมติมันขึ้นมา แล้วส่วนที่อยู่ลึกลงไปก็คือโลกในจิตไร้สำนึก คือ NCR หรือ Non-Consensus Reality

จิตนอกมันมีอะไรหลายอย่างที่จะไปครอบคลุมเคลือบแฝงทำให้ดับบังจิตใน ทำให้จิตในหม่นหมอง ไม่สามารถสำแดงตัวตนออกมาได้ สิ่งที่มาเคลือบแฝงมันจะเกิดในวัยเด็ก วัยที่เรายังไม่เข้มแข็ง ไม่มีพลังเพียงพอจะปกป้องตัวเอง จะยืนยันตัวเอง เราต้องอาศัยคนอื่น การถูกทำร้ายทางจิต (บางทีอาจจะทางกายด้วย) ทำให้เกิดบาดแผล ทำให้เกิดปม ทำให้เกิดเปลือกนอก ไปห่อหุ้มความใสกระจ่างแห่งจิตใน จิตเดิมแท้ ทำให้จิตนั้นไม่สามารถสำแดงตัวออกมาได้ การจะให้กลับคืนมาเป็นปกติ เราจะต้องเยียวยา การเยียวยากับการคลี่ออกต้องไปด้วยกัน การคลี่ออกช่วยให้เกิดการเยียวยา และการเยียวยาก็ช่วยให้เกิดการคลี่ออก เสริมกันและกันอย่างนี้เอง หรือที่จริงก็เป็นการเสริมกันของปัญญาและความรัก

ทุกวันนี้ คนก็ป่วย สังคมก็ป่วย

การป่วยทางจิตนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะปัจเจกบุคคล แต่มันโยงใยกันไปทั่ว และมันก็ป่วยกันทั้งสังคม สังคมมนุษย์โลกกำลังป่วยอยู่ มันเป็นสมุหะพีชะ หรือเป็นพีชพันธุ์แห่งความป่วยไข้ในระดับสังคมมนุษย์ เพราะฉะนั้นบางที่เราไปที่กักตักเอาว่าอาการที่เราเป็นกันอยู่นั้นว่าเป็นปกติ แต่มันไม่ปกติ มันป่วยอยู่ พอไปคิดว่าปกติ มันก็พากันเป็นไปอย่างนั้น เป็นไปอย่างที่ป่วยๆ กันอยู่ โดยไม่คิดจะรักษาเยียวยาจิตเดิมแท้ จิตประภัสสรจึงสำแดงออกมาไม่ได้

มันมาให้เหตุผลว่า ทำไมคนมาเรียนรู้เพื่อจะคลี่จิตเดิมแท้ออกมา มันจึงไม่ยั่งยืน มันจึงกลับสภาพไปป่วยทางจิตอีก

สูตรยั่งยืนของพาล์มเมอร์

พาร์คเกอร์ เจ พาล์มเมอร์บอกว่า เขาต้องใช้เวลาให้ครูไปหลีกเร้นใคร่ครวญแบบของเขาสามวัน แปรครึ่งในรอบสองปี เขาจึงคิดว่า จะ “มีโอกาส” ได้เข้าถึงความยั่งยืน ส่วนหนึ่งผมก็จะเอาหลักสูตรกล้าสอนของพาล์มเมอร์เข้ามาในงานจิตตปัญญาสู่ความยั่งยืนครั้งนี้ด้วย แต่ผมอาจจะอินทรีย์อ่อนกว่า ประมาจารย์ที่เรียนรู้มาก่อนอย่างของพาล์มเมอร์ ผมอาจจะต้องขอสามปีต่อเนื่อง

เพราะฉะนั้น พุดให้ชัด ความยั่งยืนของโครงการนี้ จะต้องไปอยู่ที่ตัวครู ครูจะได้รับการเอื้อเฟื้อบรรยากาศ กระบวนการแวดล้อมให้ครูได้คลี่ออกและเยียวยาตัวเองอย่างไร ให้ได้เข้าไปสัมผัส ได้ดำรงอยู่กับจิตเดิมแท้อย่างเด่นชัด ทำความรู้อีกให้ชัด กลับไปได้อีกครั้งแล้วครั้งเล่า ฝึกฝนที่จะดำรงอยู่กับจิตเดิมแท้อย่างต่อเนื่อง

ในทุก ๆ สภาวะ ในทุก ๆ โอกาส จนเป็นสายต่อเนื่องไม่ขาดตอน ความยั่งยืนก็ค่อย ๆ ปรากฏ และดำรงอยู่ได้

การเรียนรู้โดยการก๊อปปี้ นั้นไม่ใช่เป็นการก๊อปปี้ตัวตนในขอบเขตจำกัด แต่เป็นการก๊อปปี้พลังงานบริสุทธิ์ เป็นการก๊อปปี้ไปพันตัวตน เข้าถึงจิตเดิมแท้ที่ดำรงอยู่ภายในด้วย อันนี้ เมื่อครูได้ ครูก็จะส่งผ่านปัญญาปฏิบัติ และองค์ความรู้ เช่นนี้ไป โดยผ่านการก๊อปปี้ คือให้เด็กก๊อปปี้ครูนั่นเอง

ดังจะเห็นได้ว่า ในการศึกษาแบบवलลด์อฟ ครูชั้นประถมจะอยู่กับเด็กต่อเนื่องไปแปดปี ตามเด็กขึ้นไปในแต่ละชั้นเรียน ซึ่ง แสดงให้เห็นว่า การ “เป็นให้ดู อยู่ให้เห็น” นั้นสำคัญมาก

ความยั่งยืนของโครงการขอบฟ้ากว้างคือความยั่งยืนของครู ครูยั่งยืนห้องเรียนก็อยู่ได้ ครูจะยั่งยืนต้องเป็นจิตตปัญญาศึกษาที่แท้ ซึ่งก็ได้แก่การพัฒนาภายใน ต่อเนื่องตลอดเวลา การเยียวยาต้องทำต่อเนื่อง ต้องปลดปล่อยหัวหอมลงไปหลายชั้น จึงจะคลี่ออกได้อย่างแท้จริง

และอีกประการหนึ่ง ครูที่มาพัฒนาในแนวทางนี้ ครูจะได้มากกว่าการสอนเด็ก เพราะการคลี่ออกเยียวยาจะไปครอบคลุมชีวิตในทุก ๆ ทาง ทุก ๆ ด้าน ชีวิตโดยรวมชีวิตก็จะมีความสุขและมีพลังให้กับการเรียนการสอนในห้องเรียนมากขึ้นอีกด้วย

การบริหารจัดการก็เช่นกัน ผู้บริหารก็เป็นผู้บริหารแบบจิตตปัญญาด้วย จึงจะบริหารอย่างสร้างสรรค์ บริหารอย่างไปพันอัตตาตัวตนอันคับแคบ ไปสู่การบริหารด้วยจิตเดิมแท้

โจทย์ที่แก้ทำอย่างไรให้ครูยั่งยืนอยู่ในจิตตปัญญา คือการเข้าสู่กระแสแบบไม่ไหลเวียนกลับ เสพติดรสชาติของการหลุดพ้นจนไม่อาจมีชีวิตเป็นอย่างอื่นไปได้อีก

ปัจจัยที่จะช่วยให้สำเร็จและยั่งยืน

ต้องยอมรับก่อนว่า ประเด็นความยั่งยืนนี้ยากมาก ๆ เราต้องช่วยกันหลาย ๆ ฝ่ายจริง ๆ มิฉะนั้นโครงการก็อาจเป็นหมัน หากดูโปรแกรมของพาร์คเกอร์ เจ. พาล์มเมอร์เป็นครู เราจะเห็นว่า โปรแกรมกล้าสอนของเขานั้น ทำสองปีต่อเนื่อง โดยจัดครั้งละสามสัปดาห์ เป็นปริทัศน์ คือหลักเรียนออกมาให้ครูได้มีเวลา ได้ซักถาม และในบรรยากาศแห่งมวลมิตรได้ใคร่ครวญ สองปีนี่เขาจัดแปดครั้ง ผมทำให้เทศบาลนครขอนแก่นก็คล้ายกัน เขาจับเซ็นสัญญาสามปี ทุกสามเดือนก็กลับมาเจอกัน เรื่องห้องเรียนขอบฟ้ากว้างก็ปีแรกก่อตั้ง สร้างทีม ก็ทุ่มเทกันมากนะครับ ติดตามกันใกล้ชิดกว่าแค่จัดเวิร์คชอป ทำมากกว่านั้น พวกเรากับครูมาคบหากันดูตั้งญาติสนิทเลย มิฉะนั้น มันก็อาจจะไม่เกิดก็ได้

และอีกอย่างหนึ่งที่ต้องพูดถึงด้วย ก็คือหลักสูตรหนึ่งที่ทำให้ครูรุ่นแรก ๆ ที่จะมาเป็นครูห้องขอบฟ้ากว้าง เราเรียกว่า โครงการชุบตัว คือพระสังข์ต้องลงไปชุบตัวในบ่อทองไซ้ไหม เราทำแบบเดียวกันกับครูขอบฟ้ากว้างรุ่นบุกเบิก คือให้มาอยู่กับผม กับชุมชนของผมที่เชียงรายเลย คนละหนึ่งเดือน หนึ่งเดือนก็ไม่ใช่จัดห้องเรียน เรียนหนังสือนะครับ คือให้มาอยู่มาดูว่าผมดูแลสมาชิกในอาศรมหิงห้อยอย่างไร มาดูของจริงว่าผมดูแลผู้คนที่มาอยู่มาเรียนกับผมอย่างไร มันเห็นหมดเลยครับ หน้าฉากหลังจาก อันนี้มีประโยชน์มาก ๆ ครูหลายคนก็สะท้อนว่า มาเข้าใจขอบฟ้ากว้างจริง ๆ ก็ด้วยโปรแกรมนี้

ประสบการณ์อาศรมหิงห้อย

ที่เชียงราย พวกเราที่ทำงานด้วยกัน งาน ชีวิต การเรียนรู้จะถูกชักทอให้เป็นเรื่องเดียวกัน เราเรียกองค์กรจัดการเรียนรู้ของเราว่า อาศรมหิงห้อย เราชอบชื่อนี้มากกว่า หลาย ๆ ชื่อที่เราเคยมี เพราะอาศรมหิงห้อยได้กลายมาเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชุมชน

แน่นอน ชีวิตของคนที่นี่ ก็มีเรื่องการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนด้วย ก็อยากจะใคร่ครวญถึงมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อการเรียนรู้ การใช้ชีวิต รวมไปถึงการทำงานด้วย อย่างสามารถอยู่กับการตื่นรู้ สามารถเคลื่อนย้ายกระบวนทัศน์ได้จริง สามารถทำได้ อย่างที่คิดและพูดจริง ๆ มากบ้างน้อยบ้าง เข้มข้นอ่อนแอกันไม่เท่ากันตามกำลังบารมี

Activate สมองส่วนหน้า

อันนี้เราพูดเป็นคำพันธุทาง คืออังกฤษผสมไทย ผมว่ามันคือการเชื่อเชิญ โยนิโสมนสิการเข้ามาในวิถีชีวิต แต่เราใช้ภาษาให้เข้ากับยุคสมัยหน่อย และเชื่อมโยงคำไปกับงานวิจัยทางสมองด้วย

สมองที่มีวิวัฒนาการหลัง ๆ จะอยู่ด้านหน้า ส่วนสมองเก่า ๆ จะอยู่ด้านหลัง สมองส่วนหน้าสุดคือวิวัฒนาการขั้นหลังสุด ในหนังสือ Evolve Your Brain ของโจ ดีส เปนซ่า เขาเขียนไว้ว่า เมื่อสมองส่วนหน้าทำงาน สมองส่วนหน้าสามารถเจียบเสียงสมองส่วนอื่น ๆ ได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็สมองขั้นต้นซึ่งรับสัญญาณจากประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทั้งภายนอก และภายในร่างกายของเรา แม้ความหิว เราก็สามารถผ่านมันไปได้ คือลืมหิวไปเลย สามารถเจียบเสียงสมองส่วนกลางคืออารมณ์ความรู้สึก ณ ขณะนั้นเราจะอยู่กับปัจจุบันขณะของการทำงานของสมองส่วนหน้า

อีกประการหนึ่ง ดิสเพนซาบอกว่า เมื่อสมองส่วนหน้าทำงาน มันจะเจียบเสียงสมองชั้นกลางที่เรียกว่าอมิกดาลา สมองส่วนนี้ เป็นหนึ่งในสามประสานของการเข้าไปสู่โหมดปกป้องของมนุษย์ หรือเข้าไปสู่ความไม่ปกติ ที่จริงเป็นกลไกที่มีประโยชน์ แต่มนุษย์มีจินตนาการ และสามารถจินตนาการด้านลบได้ด้วย ประโยชน์จึงกลายเป็นโทษไป ดังนั้น เมื่อเจียบเสียงอมิกดาลาลงไปได้ เราก็ปลอดภัยจากอาการปกป้อง ความไม่ปกติ เราสามารถนั่งสงบ มีความเป็นกลางที่จะมองดูเรื่องราวต่าง ๆ อย่างปลอดภัยจากอาการเข้าข้างตัวเอง ปลอดภัยจากอคติต่าง ๆ ตรงนี้จึงเห็นว่า การ Activate สมองส่วนหน้า จึงเป็นโยนิโสมนสิการนั่นเอง

คลี้ออก เยียวยา

อันนี้มาจากคำของดิช นัท ฮันท์ ภาษาอังกฤษก็คือ Reveal and Heal คลี้ออกและเยียวยาก็แปลงอย่างตรงไปตรงมานั่นเอง ระยะเวลาที่ผ่านมา ผมมาทำงานกับการเยียวยามากขึ้น ประชา หุตานุวัตร เพื่อนรักคนหนึ่งที่เกิดอุกกันตลอดมา ให้กำลังใจกันตลอดมา ได้สนับสนุนผมเรื่อยมาในทางนี้ ประชาว่า ผมเป็น healer หรือเป็นผู้เยียวยาโดยกำเนิด คือมีติดตัวมา เป็นผู้เยียวยาอย่างเป็นทางการเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของผม แม้ในวัยหนุ่มสาว เพื่อน ๆ ที่ทุกขร้อน เมื่อได้มาอยู่กับผม ทุกข์ความสับสน ความรู้สึกไร้ค่า ด้อยค่าก็จะจางคลายไปได้ อย่างไม่รู้ว่ามีเกิดขึ้นอย่างไร แต่มันก็หายไปเช่นนั้น ผมก็อาศัยการสนับสนุนของเพื่อน ๆ เช่นนี้ โดยมีประชาเป็นตัวอย่างหนึ่ง กลับมาทำงานเยียวยาอีก โดยเฉพาะเมื่อได้มาศึกษางานของอาร์โนลด์ มินเดล ผมว่ามินเดลได้ปลดปล่อยงานด้านจิตวิทยา โดยเอามาเชื่อมโยงกับงานพอมดมอผีจากทั่วโลก เขาเข้าไปศึกษาโดยเข้าไปเป็นศิษย์ของ

พอมดหมอผีจากทวีปต่างๆ น่าสนใจมาก และเขาเอามาเชื่อมโยงกับควอมตัม ฟิสิกส์ เขียนหนังสือชื่อ Quantum Mind ที่เมธาวิ เลิศรัตนา กำลังย่อยเป็นตอนๆ ลงในเว็บบอร์ดของวงน้ำชา ที่ www.wongnamcha.com

เอมี มินเดลภรรยาของเขา ก็เขียนหนังสือชื่อ Alternative to Therapy ผมว่า ชื่อหนังสือใหญ่โตมาก ๆ เลย และผมก็ได้อ่าน ผมว่าเป็นหนังสือดีมากที่สุดเล่มหนึ่งในโลกที่ผมได้อ่านมา ที่ว่าชื่อใหญ่ก็คือนำเสนอทางเลือกในการเยียวยาผู้คนที่ป่วยทางจิต น่าสนใจมาก ๆ และเราก็อาจจะทราบว่ ในเมืองไทยนี้ จิตแพทย์ไม่ค่อยทำการบำบัด อย่ว่าแต่จะไปหาทางเลือกของการบำบัดแต่อย่างใดเลย เสียหายที่เราขังตัวเองอยู่ในจิตวิทยากระบวนทัศน์เก่า แม้ที่ก้าวหน้าที่สุดก็ยังไม่ก้าวมาก เราไม่เปิดตัวออกศึกษาอะไรที่กว้างออกไป เราไม่กล้าแสวงหาปัญญาปฏิบัติของไทยเราเองเลย ที่สำคัญเราไม่เคยเชื่อมโยงกับพอมดหมอผีในบ้านของเรา งานด้านนี้ที่เห็นก้าวหน้าอยู่บ้าง ก็คืองานของหมอโกมาตร ที่ไปศึกษาการรำผีฟ้า แถวๆ อีสานได้กระมัง

unschooling

คำๆ นี้มาจาก John Holt นักคิดทางการศึกษาคนหนึ่งของสหรัฐอเมริกา เป็นคนหนึ่งที่เป็ต้นธารของ homeschool หรือการกลับมาเรียนที่บ้าน แต่จอห์น โฮลท์เป็นนักคิดแบบถอนราก คือคิดจนลึกสุด และเห็นว่า ระบบโรงเรียนออกแบบมาผิด ผิดที่พื้นฐานเลย เลยต้อง unschool คือต้องถอดถอนความเป็นโรงเรียนออกไป การศึกษาจึงจะเกิดขึ้นมาได้จริง

ผมเองชอบตัวอยู่กับ mailing list ของพวก unschool ในสหรัฐ unschool น่าจะแปลง่าย ๆ ว่า ไม่เอาระบบโรงเรียน คือไม่ใช่กลับมาตั้งโรงเรียนไว้ในบ้าน แต่ล้างระบบโรงเรียนออกไปเลย และมาจัดการศึกษาแบบที่ไม่ใช่ระบบโรงเรียน ชอบตัวใน mailing list ก็คือว่า ในสหรัฐเขามีกลุ่มคนที่เขียนอีเมลล์หากัน ตั้งกลุ่มไว้ในระบบหนึ่งซึ่งเวลาเราเขียนอีเมลล์ มันจะส่งไปถึงทุกคนในกลุ่ม และแต่ละคนที่เป็นสมาชิกก็สามารถเขียนถึงกลุ่มได้ ซึ่งก็จะถึงทุกคน mailing list ของชาวไม่เอาโรงเรียนนี้แข็งขันมาก วันหนึ่งได้อ่านว่าลิบจับ และพวกเขาเขียนอย่างเป็นต้นฉบับ คือมีความคิดของตัวเอง มีเสียงของตัวเอง มีปัญญาปฏิบัติ ปัญญาปฏิบัติกับศิลปะนี้มันอันเดียวกันนะ ศิลปะในความหมายที่กว้างหน่อย คือมันมีความสุข ความงาม จากการได้ทำสิ่งที่ตัวเองอยากจะทำด้วย ที่จริงสามารถเล่าเรื่องของพวกเขาได้อีกมากมาย แต่ตรงนี้เล่าเท่านี้ก่อน ตามควรแก่งานเฉพาะตรงนี้

ผมก็มีลูกหลานที่ผม unschool อยู่จำนวนหนึ่ง คือ ยิงลูกชายของตัวเอง น้ำและแก่นเป็นลูกสาวของมนตรี ทองเพียร เพื่อนสนิทที่ทำงานอยู่ด้วยกันมาเกือบตลอดยี่สิบกว่าปี ตอนแรกที่คิดเรื่อง “ห้องเรียนขอบฟ้ากว้าง” ก็ไม่ได้คิดเรื่องนี้หรอกครับ แต่ไปเจอปัญหาเด็กไม่เรียนหนังสือ ที่มีอยู่ในแต่ละห้อง หรือบางทีก็ถูกตัดไปอยู่รวมกันเป็นห้องบัววย ผมไปเป็นที่ปรึกษาให้แก่โรงเรียนเทศบาลนครขอนแก่นสองโรง ผมก็ไปเจอสามทับแปด หรือ ม.สาม ห้องที่แปดซึ่งเป็นเด็กห้องบัววย เป็นเด็กที่มีปัญหาการเรียน อ่านและคิดเลขไม่เป็น แต่อยู่ ม.สามแล้ว เรียนตามเพื่อนไม่ทัน เขาเอามาไล่ไว้ห้องเดียวกัน ไม่รู้จะทำอย่างไรแล้ว ปกติเด็กก็จะเดินออกนอกห้อง ไปโน่นนี่ ต้องไปตาม ไปเรียกกลับมา ยุ่งยากมาก ผมก็คิดนอกรอขอเอาเด็กของเรา เด็กอันสกุลไปอยู่กับเด็กพวกนี้ ไปทดลองอยู่กับเด็กพวกนี้

แล้วมันก็เกิดปาฏิหาริย์ เด็กพวกนี้ก็เปลี่ยนพฤติกรรม ค่อยๆ เปลี่ยนนะครับ ครูของพวกเขาตอนแรกๆ กิ่งง แล้วก็มีครูสองสามคนที่มีวิญญานรักเด็ก ก็เข้ามาดูปาฏิหาริย์อันนี้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น แล้วครูเหล่านี้มีวิญญานนักการศึกษาที่แท้จริง ก็ให้โอกาสให้ความเคารพต่อเด็กอันสกูลที่เราส่งเข้าไปด้วย พวกเขาสนับสนุน เชื่อมั่นวางใจในเด็กอันสกูลของพวกเรา อ้าว! ลองทำกันดูซิ ครูเหล่านี้ก็สนับสนุนเต็มที่ ผลงานออกมาดีมาก ครูเข้าใจอะไรขึ้นมา มันเป็นความเชื่อของครูเหล่านี้ลึกๆ อยู่แล้ว แต่ว่าไม่กล้าทำออกมา มันแปลกไป มันเหมือนอยู่คนละโลก แต่แล้วมันก็เกิดขึ้นมาได้ แล้วแนวคิดเรื่อง “ห้องเรียนขอบฟ้ากว้าง” ก็ค่อยๆ เกิดขึ้น นำเข้ามาจากสหรัฐอเมริกา เพราะว่า บิลล์เกตต์เขาสนับสนุน เห็นว่าเท่ เห็นว่าโฆษณาชวนเชื่อได้ง่ายกว่าบอกว่า unschool ก็เอามาใช้ปะหน้า แต่ก็ได้เอาความคิดดี ๆ ของ Big Picture School เข้ามาใช้ด้วย ของพวกเขาเขียนเป็น manual เรียบร้อยเลย ด้วยภาษาง่าย ๆ ของเราก็เอามาอ่านกันในหมู่ครู แล้วนำพามาสู่การปฏิบัติ รวมๆ กับความคิดเรื่อง unschool อันเกิดจากญาณทัศนะของเด็กๆ ที่ผ่านอันสกูลมาแล้ว

เริ่มต้นเยียวยา

ช่วงหลังมานี้งานเวิร์คชอปของเราจะเน้นหนักไปที่การเยียวยา การคลี่ออกทางปัญญาไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากไม่มีการเยียวยา ผมนึกถึงคำของครูตุ๊กแห่งโรงเรียนบ้านโนนทัน เมื่อเราได้ทำงานร่วมกันผ่านไปเกือบหนึ่งปี คำของครูตุ๊กในการรวมตัวกันครั้งหนึ่งของครูทีมขอบฟ้ากว้างโรงเรียนวัดกลางและโรงเรียนบ้านโนนทัน (รวมทั้งจากโรงเรียนใหม่ๆ อีกสองสามโรงเรียน) ได้สะท้อนให้เห็นเป็นอย่างดีว่า เราจะเริ่มทำงานกับเด็กๆ เหล่านี้ เด็กๆ ที่ถูกกระทำ และได้สูญเสียสมรรถนะแห่งการเรียนรู้ไปแล้วได้อย่างไร

ครูคิดว่า ที่สำคัญต้องให้เด็กได้ค้นพบ “เสียงของตัวเอง” และเด็กจะค้นพบเสียงของตัวเองได้ เด็กจะต้องรู้สึกปลอดภัยก่อน โดยครูจะบอกรับฟังกับเด็ก การบอกรับฟังกับเด็กนี้ คือการทอดสะพานแห่งมิตรไมตรี ความเป็นกันเอง ความเท่าเทียมกันให้เด็ก พร้อม ๆ ไปด้วยการให้พื้นที่ ความรักหากไม่ให้พื้นที่ ก็คือรักแบบครอบครอง รักแบบพันธนาการ รักเช่นนี้ไม่มีพื้นที่ให้เด็ก ๆ ครูคิดว่าตัวเองเป็นนางฟ้า แต่ที่จริงอาจจะเป็นปีศาจโดยไม่รู้ตัวหรือเปล่า รักที่แท้คือการให้พื้นที่ ให้ความเป็นองค์กรจัดการตัวเองของเด็กปรากฏออกมา ให้เด็กได้กระทำการ เชื่อมโยง หาความหมายกับโลก โดยผ่านประสบการณ์อันเกิดมาจากความเป็นองค์กรจัดการตัวเองของเขา การบอกรับฟัง พื้นที่ปลอดภัย การเป็นองค์กรจัดการตัวเอง เป็นปฐมบทแห่งการที่เด็กจะเริ่มมี “เสียงของตัวเอง” อันนี้สำคัญมาก เมื่อเด็กมีเสียงของตัวเองแล้ว ปาฏิหาริย์แห่งการเรียนรู้ก็จะเกิดตามมา

เมื่อธรรมชาติภายในระเบิดออกมา

แนวทางการศึกษากระบวนทัศน์ใหม่ หรือที่เรียกว่าจิตตปัญญาศึกษาเชื่อในศักยภาพของโลกภายใน จิตไร้สำนึก จิตเดิมแท้ หรือจะเรียกว่าอะไรอีกก็ตาม จิตนั้นไม่จำกัดที่ทาง แต่ก็คือทั้งหมด คือจิตจักรวาล ศักยภาพจึงไม่มีที่สิ้นสุด ธรรมชาติของจิต และธรรมชาติของการเรียนรู้จึงไม่เป็นอะไรที่ขาดเป็นห่วง ๆ หรือเป็นอะไรที่แยกขาดออกจากกัน การเรียนรู้จึงไม่ใช่ปริมาณที่แยกขาดเป็นห่วง ๆ

ในกระบวนทัศน์เก่า ความรู้แบ่งออกเป็นก้อน ๆ เป็นชิ้น ๆ ที่ตัดขาดออกจากกันได้ การศึกษาจึงเป็นการป้อนความรู้เป็นชิ้น ๆ ก้อน ๆ อย่างในระบบอุตสาหกรรม ห่วงเวลาที่ถูกตัดออกเป็นหน่วย ๆ ที่ป้อนความรู้เป็นก้อน ๆ การเรียนรู้

จึงเป็นการสะสมปริมาณที่เพิ่มขึ้นเป็นกราฟเส้นตรง ในกระบวนทัศน์ใหม่ กระบวนการ และเนื้อหาเชื่อมร้อยต่อเนื่องเป็นหนึ่งเดียว ปริมาณกับคุณภาพแยกออกไม่ได้ หากร้อยเชื่อมกันไปเช่นกัน ความรู้ไม่สามารถตัดเป็นชิ้นๆ กระบวนการ เวลา ไม่สามารถตัดเป็นห้วงๆ การพัฒนาการเรียนรู้ไม่ใช่เพิ่มขึ้นในปริมาณที่เท่ากันเสมอ แต่จะเชื่อมต่อ ซึ่งบางครั้งก็เป็นปฏิกิริยาลูกโซ่ เช่นเดียวกับระเบิดนิวเคลียร์ การปะทุ ของการเรียนรู้เล็กๆ กลับทำให้นั่นได้เชื่อมร้อยการเรียนรู้ออกไปอย่างกว้างใหญ่ ไพศาลและลุ่มลึกดุจห้วงมหาสมุทรไปได้ด้วยในขณะเดียวกัน ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า เมื่อไร ละ อย่างไรมากกว่า การศึกษาจึงไม่อาจจัดแบบอุตสาหกรรมได้ แต่เป็นแบบแผน ของระบบชีวิต ระบบนิเวศมากกว่า วันรุ่งขึ้น เราอาจเห็นจอกแหนอยู่เต็มบึง ทั้งที่ เมื่อวานยังบางตา เป็นต้น เด็กที่ไม่เคยอ่านหนังสือมาเลย เมื่อค้นพบแรงบันดาลใจ ความหมายของการอ่าน และสามารถอ่านได้เพียงน้อยนิด ภายในไม่กี่เดือนสามารถ อ่านได้เทียบเท่ากับที่เด็กในระบบอ่านมาหลายปี และอาจเป็นไปได้ที่คุณภาพ การอ่านก็สูงเยี่ยงมากกว่ามาก

ต้นฉบับของชุมชนต้นแบบ

หัวใจอยู่ที่ครู และbeing ของครู คำว่า being ภาษาไทยน่าจะเป็น “วิถี” หรือ เป็น “วิถีแห่งการดำรงอยู่” นี้ก็ถึงคำ meta-skills ของเอมี มินเดล หรือเธอใช้อีก คำหนึ่งว่า feeling attitudes คือเป็นทัศนคติที่ออกมาจากหัวใจ คือไม่ใช่เพียงคิดเอา หากดำรงอยู่ในวิถีในทุกอณูของชีวิต คือต้องรู้สึกด้วย เวลาการศึกษาเสื่อม คนเราก็ จะสนใจแต่เปลือกนอก เนื้อในมันไม่ได้อย่างที่คุยไม้ เวลาเราเทศน์ นั้นยอมแสดงว่า ศีลธรรมมันไม่มี เราไม่ได้ดำรงอยู่ในศีล

ความสำเร็จของสถาบันขวัญเมือง มูลนิธิสังคมวิวัฒน์ นั่นก็คือเราสามารถเป็นต้นแบบให้กับสิ่งที่เรานำไปให้คำปรึกษากับผู้อื่นได้ เราไม่ชนกคิดซึ่งปราศจากซึ่งการปฏิบัติ ช่วงเวลาหนึ่งของการทำเวิร์คชอปที่ดีก็คือการเล่าเรื่องความเป็นไปของชุมชนของเรา โดยให้สมาชิกทั้งที่อยู่มาหลายปีและที่อยู่ไม่กี่เดือนออกไปเล่าเรื่องราวของการเรียนรู้ของตน มันเผยออกมาว่า พวกเขาได้คลี่ออกและเยียวยาอย่างไรกับการอยู่ในชุมชนต้นแบบของเรา

ผมเองก็ซึมซับความเข้มแข็งของผู้ใหญ่รุ่นก่อน เหมือนที่ไอน์สไตน์บอกว่าตนเองยืนอยู่บนไหล่ของยักษ์ใหญ่ คือนิวตันอย่างไร จึงสามารถค้นพบอะไรใหม่ ๆ ทางฟิสิกส์ได้ ครูที่สำคัญที่สุดของผมคือ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ผมจะพูดเล่นแต่เป็นจริงว่า หากไม่มีสุลักษณ์ ก็ไม่มีวิศิษฐ์ ผมว่าอันนี้จริงยิ่งนักแล แต่กระนั้นผมก็ต้องเรียนจากความล้มเหลวในบางเรื่องของท่านด้วย เพื่อผ่านพ้น มิฉะนั้นวิวัฒนาการของรุ่นคนหลังก็จะไม่เกิด วิวัฒนาการทางปัญญาของมนุษย์โดยรวมก็ไม่อาจเป็นไปได้ อย่างที่ผมก็หวังเช่นกันว่า คนรุ่นลูกผมจะสามารถไปได้ไกลกว่าผม

เอาเรื่องง่าย ๆ ก่อนเลย การสนทนาหรือไดอะล็อก เวลาคุยกันในชุมชนแห่งการเรียนรู้ เราสามารถฟังศิษย์ของเราอย่างลึกซึ้งใหม่ ฟังเข้าไปถึงกันบึ้งของจิตใจของพวกเขาหรือไม่ เราพูดมากกว่าฟังหรือไม่ ในการคุณภาพเข้าของอาศรมหึ่งห้อย (อันนี้เป็นชื่อของสำนักเรียนของเรา) ผมเองจะต้องฟังมากกว่าพูด เป็นต้น คือฟังจริง ๆ และส่วนที่ผมพูดจะกินเวลาของทั้งหมดไม่เกินยี่สิบเปอร์เซ็นต์ หรือพยายามให้ลดน้อยกว่านั้นลงไปอีกเรื่อย ๆ

มีสมมติระหว่าง การเรียนรู้ร่วมกันไปเป็นหมู่คณะ พร้อมๆ ไปด้วยกับการเรียน เป็นรายบุคคลด้วย วาระของแต่ละคน กับวาระของส่วนรวมจึงเรียงร้อยกันไปได้อย่างเนียนๆ ครูต้องเป็นกระบวนกรที่รับวาระร่วมและวาระของแต่ละคนที่ร่วมกันอยู่พร้อมๆ กันไป เราต้องฟัง “สิ่งเข้่ายวน” คำนี้ง่าย ๆ แต่ก็ต้องเรียนกัน เพราะมันเชื่อมจิตสำนึกกับจิตไร้สำนึก เชื่อมตัวเราเข้ากับความเป็นไปของวง เชื่อมความคิดอ่านของพุทธปัญญาเข้ากับปัญญาแห่งความไม่รู้ สายธารแห่งความไม่รู้ การดำรงอยู่ในความว่าง การดำรงตนเป็นพื้นที่เป็นภาชนะยอมเปิดออกให้ปัญญาญาณก่อเกิด การคล้อยตามไปกับสายธารแห่งความไม่รู้ วาระอันยิ่งใหญ่จะบอกเราผ่าน “สิ่งเข้่ายวน” เพื่อนำเราไปสู่ญาณทัศนะ หรือเบาะแสว่าจะทำอะไรจะพูดอะไรต่อไป

การศึกษาที่แท้ก็คือ การค้นหาสายขนวนที่จะจุดระเบิด เพื่อระเบิดการเรียนรู้ การจุดสายขนวนอาจจะเกิดจากคำถาม ที่เรียกว่าตัวถวน โกอาณ หรือปริศนารวม การฝึกเข้าไปดำรงอยู่ในกายฝัน dream body ของมินเดล ก็คือการเชื่อมกายจิต รูปนามเข้าด้วยกัน นำธรรมแห่งอารยะมาพบกับ “สิ่งเข้่ายวน” แห่งวิถีของบรรพชน ของชนเผ่า ปัญญาแห่งบรรพกาล ทั้งหมดก็เพราะเราเชื่อว่า จิตเดิมแท้ แสงใสกระจ่าง ครุภายในของครูแต่ละคน เด็กแต่ละคน เป็นองค์กรจัดการตัวเอง เป็นปัญญาอันยิ่งใหญ่ มหัศจรรย์ เราไม่สอน ไม่เทศน์ หากเอื้อเฟื้อ ให้ความเป็นเพื่อน ให้โอกาส แห่งการเยียวยาตัวเอง เมื่อเยียวยาแล้วก็จะค้นพบศักยภาพภายใน ค้นพบ กระบวนการเรียนรู้จากภายในของตัวเอง จากจุดนั้น หากเริ่มได้ หน้าทีของครูก็คือ หล่อเลี้ยงให้มันยั่งยืน ให้มันคงอยู่ เข้มแข็งขึ้นตามกาลเวลา

ภาคผนวกที่สาม

ผนวกรวมศิลปศาสตร์แห่งการเยียวยาพุทธธรรม กับจิตวิทยาสายคาร์ล ยุง

บางตอนของบทสนทนาระหว่างประชากับวิศิษฐ์

Wisit: ผมสนใจประเด็นหนึ่ง สองสายนี้มาพบกัน คือทั้งสองสายเน้นกระบวนการที่ทำให้จิตดิ่งลงไป อันนี้พูดภาษาเรียบ ๆ สื่อง่าย ๆ ก่อนนะครับ ให้จิตดิ่งลงไป ในทางสาย คาร์ล ยุง อาจจะเรียกว่า Altered State สายภาวนาก็ให้จิตเป็นสมาธิและเข้าใกล้ภวังค์ อันนี้ ประชาชน่าจะใช้ภาษาได้ดีกว่าผมนะครับ และก็ไม่ได้ไปทำอะไรกับตัวปม พุทธศาสนาจะเรียกต่างกันออกไป งานจิตวิทยามันเป็นปมและเราก็ไม่ได้เป็นคนเข้าไปคลี่ปม แต่จิตไร้สำนึกก็มีความเป็นองค์การจัดการตัวเองมีความเกื้อกูล และก็คลี่ปมให้

ในทางปฏิบัติธรรมที่ผมฟังในสายของท่าน ดิข นัท ฮันท์ เมื่อเราเอาสติสมาธิมาโอบกอดความเจ็บปวดหรือทุกข์ สติ และสมาธิก็จะเข้าไปแปรสภาพทุกข์นั้น ๆ และในเรื่องเดียวกันนี้ ปัญญามันเกิดขึ้นเอง มันไม่ได้เกิดจากการคิดของเรา พุทธศาสนาเห็นว่า ปัญญาไม่ได้เกิดจากการคิด และผมเห็นว่ามันเป็นเรื่องเดียวกัน

ขอแก้ไขอีกว่าหาคำหนึ่ง ผมว่าการปฏิบัติธรรมก็เหมือนกัน มันไม่สามารถเร็วได้ต้องใช้เวลา การปฏิบัติธรรมก็ต้องไปบ่อย ๆ และมันก็มีวิถีปฏิบัติเหมือนกันนะครับ วิถีปฏิบัติเหมือนกันที่ เสร็จจาก workshop ก็ดี เสร็จจากการปฏิบัติธรรมก็ดี มันต้องมีวิธีทำงานกับตัวเองต่อถึงจะเกิดความยั่งยืน ถึงจะเกิดผล ตอนนั้นผมเองก็

ศึกษา มันไม่ใช่สายคาร์ล จุง อย่างเดียว ผมก็ศึกษาศาสตร์เรื่อง Nuero Science เรื่องราวทางสมองด้วย โดยเฉพาะตอนนี้ ศึกษาสำนัก Interpersonal nuerobiology และอันนี้ เขาเชื่อมโยงกับเรื่องปม เรื่อง ทอมา ให้เห็นว่าปัญหาในเรื่องสมองกับวิถีจิตของมนุษย์มันสัมพันธ์กัน เขาพูดสามเฒ่า จิต สมอง ความสัมพันธ์ สายนี้ก็ไม่ใช่วิทยาศาสตร์แบบ Hard Science ปฏิเสธจิต ก็มีจิต สมองและความสัมพันธ์ เขาบอกว่าจิต คือหมายถึงว่าเราทำงานกับตัวเอง ที่จริง Interpersonal nuerobiology เอาการปฏิบัติธรรมเข้ามาเลย เอา Meditation เข้ามา เอา Mindfulness เข้ามา เอามาใช้ใน Therapy

เมื่อบริหารจิตโดยการปฏิบัติธรรม สมองก็จะเปลี่ยนโครงสร้าง และถ้าทำงานกับความสัมพันธ์ สมองก็จะเปลี่ยนโครงสร้างและถ้าทำงานกับความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ก็จะเปลี่ยนจิต ทำงานกับจิต จิตก็จะเปลี่ยนความสัมพันธ์ และก็จะเปลี่ยนสมองเป็นสามเฒ่าอย่างนี้ พอความรู้แบบนี้เกิดขึ้นมันก็ทำให้เราสามารถทำงานจากหลาย ๆ จุดได้เพิ่มเติม และสมองวัยเด็กซึ่งมีการปฏิบัติด้วยความไม่เข้าใจของพ่อแม่ เกิดภาวะไม่เชื่อมต่อ สมองมนุษย์มันซับซ้อน ถ้าพูดให้ง่ายมันมีสามชั้น และสองซีก คือสมองชั้นต้น เป็นสมองสัตว์เลื้อยคลาน สมองสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเป็นสมองชั้นกลาง และสมองชั้นนอกเป็นสมองสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชั้นสูง ซึ่งรวมทั้งมนุษย์และลิงเข้าไว้ ทีนี้ สมองจะต้องทำงานร่วมกัน ถ้ามันขาดอันใดอันหนึ่งไป มันก็เกิดช่องว่างซึ่งทำให้มีปัญหา เมื่อมีปม อันนี้ ผมไม่ลงรายละเอียดลึกมาก แต่อาจจะลึกไปตามเนื้อหาที่คุยกัน เมื่อมันไม่เชื่อมต่อ Function มันไม่สมบูรณ์

ยกตัวอย่างง่าย ๆ ที่มันจะเข้าใจง่าย ๆ ขึ้น ผมว่าตอนนี้เมืองไทยก็รับอิทธิพลจากตะวันตก ตะวันตกก็มีที่ไปที่ไป ปฏิเสธอารมณ์ความรู้สึก เอาความคิดเป็นหลัก

เพราะคิดว่าอารมณ์ความรู้สึกไม่สำคัญ แต่แล้วมาถึงตอนนี้ฝรั่งก็เริ่มเปลี่ยนนะ ในยุคหนึ่งปฏิเสธอารมณ์ความรู้สึก เวลาเราเข้าไปในที่ทำงาน วิธี organization วิธีทำงานของฝรั่งทั้งหมด ซึ่งต่อไป เมืองไทยก็ไปเอาตาม ไม่เอาเรื่องอารมณ์ความรู้สึก แต่เอาเรื่องเหตุผล และบทบาทหน้าที่ ทั้งที่ในเรื่องสมอง ความคิด อารมณ์ และความรู้สึกมันผูกพันกันแยกกันไม่ได้ เมื่อเราไม่เอาอารมณ์ความรู้สึกก็เกิดปัญหา แสดงให้เห็นว่ามันมีช่องว่างไป ๆ มา ๆ เราก็คิดเชิงนามธรรมโดยไม่เชื่อมโยงกับความ เป็นจริง เพราะขาดตัวเชื่อมคืออารมณ์และความรู้สึก

ยกตัวอย่างนะครับเพื่อความเข้าใจง่าย เด็กเล็กถ้าไม่ได้รับการดูแลเรื่อง อารมณ์ความรู้สึก เมื่อเขา disown อารมณ์ความรู้สึก เด็กพวกนี้จะทำอะไรไม่ได้ พ่อแม่ที่เลี้ยงลูกโดยไม่ปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์นะ เด็กโตขึ้นเป็นฐานคิดขาดความรู้สึก และจำชีวิตวัยเด็กไม่ได้อันนี้เคยมาแล้วในแง่การวิจัย และในประสบการณ์จริงที่เกิดจาก workshop มันไปไปเลย และพวกนี้จะคิดเชิงนามธรรมและไม่เชื่อมโยงกับ รูปธรรม ก็จะมีปัญหาขึ้น ปัญญาชนเมืองไทยเป็นอย่างนี้เยอะ มันทำให้สมอง ขาดช่วงตอน และทำงานไม่ปกติ จิตก็ทำงานอย่างไม่ปกติด้วย

ใน Interpersonal Neurobiology วิธีจะทำงานให้กลับมาให้ปกติก็ต้องมา เชื่อมต่อสมองที่มันไม่เชื่อมต่อกัน เขาใช้คำว่า brain integration จะต้อง integrate brain ในส่วนต่างๆ เข้ามาหากัน และด้วยการฝึกจิต ตอนนั้นเขาเอาจิตเข้ามาแล้ว ด้วยการ ฝึกจิตมันจะเป็น integration ก็เกิดเป็นจิตวิทยาสมัยใหม่ยุคใหม่ บางที ฐานคิด ฐาน อารมณ์ความรู้สึก จะหลอมรวมได้ ต้องเอา Art เอาศิลปะกลับเข้ามา แต่มันมีแบบฝึกหัด หลากอย่าง มันไม่ใช่ art อย่างเดียว มันฝึก พวกที่ไม่มีอารมณ์ความรู้สึก พวกนี้ สีหน้าคนก็อ่านไม่ออก เป็นพวกฐานคิดอย่างเดียว เขาแยกอารมณ์ไม่ได้ เขาก็จะ

ไม่รับรู้ความรู้สึกรู้สึกของคนอื่น เขาจะเอาเหตุและผลอย่างเดียว เองงาน เอาเหตุและผล ใครไม่ทำตามนี้ถือว่าล้มเหลว อันนี้ก็เป็นเรื่องของ brain integration และสำนักนี้ก็เอาจิตบำบัดมาเชื่อมโยงกับพุทธธรรม เอามาเชื่อมโยงกับการเจริญสติ ทำเป็นเรื่องเป็นราว สอนเป็นเรื่องเป็นราวและใช้ในการบำบัด assign ให้เด็กหนุ่มในอเมริกา ซึ่งเป็นไบโพลาร์ คือควบคุมอารมณ์ไม่ได้ เขาให้ไปฝึกสติ สมาธิแค่ 5 นาที และก็เพิ่มอย่างมาก 10 นาทีต่อวัน เปลี่ยน เปลี่ยนเลย ไม่รู้นะ ฝรั่งเศสทำจริงจังหรือเปล่า พอฝึกสอน เด็กคนนั้นก็ทำอย่างจริงจัง นี่เริ่มแค่นี้ก่อนนะครับ...

ประชา: เอาอาใหญ่เป็นหลักก่อน

วิศิษฐ์: เอาผมเป็นหลักก่อน หมายถึงคนที่เข้าคอร์สโดยเฉลี่ย คนที่เข้าคอร์สผมเนี่ย ก็คือ

ประชา: เอาๆ พูดอย่างนี้ว่าใหญ่ดูแลตัวเองยังไง

วิศิษฐ์: อ่า อ้อ โอเค

ประชา: เพื่อที่จะคลายปม เพื่อที่จะออกจากร่อง เพื่อจะเป็นอิสระ

วิศิษฐ์: เดียวผมจะพูดโดย พูดอย่างนี้แล้วกัน ก็อธิบายได้หลายอย่างอธิบายอย่างนี้นะ

หนึ่ง ชีวิตที่ตื่นรู้ ตื่นตัว ตื่นขึ้นมาจนกระทั่งถึงก่อนนอนกับความฝันที่ยังไม่ลงไปทำ แต่ก็พยายามนิดหน่อยแล้วในความฝันนั้นนะ แต่อย่างน้อย ก็มาดูแลตัวเอง ช่วงที่ตื่นนอนแล้ว ว่าในเวลาตื่นขึ้นมาทำอะไรบ้าง หนึ่ง แยกแยะระหว่างความ

เป็นปกติที่ผมเรียกว่าโหมดปกติกับโหมดปกป้อง ภาวะที่จิตไม่ถูกผลักดันโดยที่ผมเรียกว่าอัตโนมัติที่หลับไหล อันนี้ผมฟัง เพมา ไซดอน ทางธิเบตใช้คำว่า เซนปา ซึ่งภาษาอังกฤษแปลว่า attachment และเพมา ไซดอน แปลว่า ตะขอเกี่ยว เขาบอกว่า เพื่อให้เป็นรูปธรรม ตอนนั้นผมก็คิดว่ามันมีเซนปาเข้ามา ช่วงไหนที่เซนปามันเข้ามา ที่นี้เซนปาก็ดูอย่างนี้ ดูว่าเมื่อเซนปาเข้ามา เราสูญเสียตัวเองไปหมดเลยหรือเปล่า หรือเราสูญเสียตัวเองบางส่วน หรือเราไม่ได้สูญเสียตัวเอง แต่ เซนปา ก็ยังดำรงอยู่ในระดับหนึ่ง เซนปานี้แสดงออกทางด้านบวกเรารู้สึกเราก็ต้องอยากได้นั้นอยากได้นี้ ในทางลบ เราก็หงุดหงิดโกรธ ปฏิเสธ อันนี้ให้เห็นว่าเซนปาทำงานทั้งสองด้านไม่ใช่ด้านเดียว ตอนนี่ที่ผมทำก็คือ ตื่นขึ้นมา ดูความเข้มข้นของเซนปาจนกระทั่งมันหมดอิทธิพล ดูไปจนกระทั่งมันหมดอิทธิพล ดูไปให้เห็นตลอดสายที่เซนปาเข้ามาจนกระทั่งหมดอิทธิพลแล้วก็ดูไปเรื่อยๆ ดูไปเรื่อยๆ แต่ละวันแต่ละวันก็ดูไปเรื่อยๆ อันนี้ผลจากการดูทุกๆ ไป อย่างเซนปาเขาจะมีอำนาจและอิทธิพลกับเราน้อยลงไปเรื่อยๆ

สอง อันนี้ก็ใช้ Nuero Science เหมือนกันคือการเก็บเกี่ยว ถ้าจะพูดแบบง่าย ๆ ลงก็คือ เก็บเกี่ยวสภาวะจิตที่มีพลังโดยระลึกถึงสภาวะดี ๆ ที่จิตเข้มแข็ง เช่นการระลึกถึงสิ่งดี ๆ ที่เราได้ทำ หรือสิ่งที่เป็นแรงบันดาลใจให้เราและดำรงอยู่กับสิ่งดี ๆ เหล่านั้น เช่นทำ workshop อันนี้ สมมุติว่าผมได้มีโอกาส facilitate ใครแล้วเค้าค้นพบการคลี่คลายของชีวิต ผมก็จะให้ความรู้สึกดี ๆ เหล่านี้เข้ามาในใจ เข้าไปแช่ในอารมณ์ดี ๆ เหล่านี้

เมื่อนึกขึ้นมาได้ก็เอาตัวเองเข้าไปแช่ ถ้าจะพูดเทียบเคียงกับพุทธก็เอาตัวเองเข้าไปแช่ในกุศลกรรม สิ่งที่ทำดีหรือผลพวงดี ๆ ที่เราทำและสะท้อนกลับเข้ามา ในทาง

Nuero Science เขาบอกว่าเวลาคุณแช่ และแช่แบบสมองซีกขวาด้วย มันจะต่างจาก สมองซีกซ้าย เพราะซีกซ้ายไม่มีรายละเอียดไม่มี detail สมองซีกซ้ายมันก็จะ เป็นนามธรรม และมันแช่ไม่ได้ สมองซีกซ้ายแช่ไม่ได้ ต้องแช่ด้วยสมองซีกขวา การทดลอง ของวิทยาศาสตร์ก็คือว่า ผมเล่าการทดลองให้ฟัง สมมุติว่า เอาจุฬาพลสวย ๆ มาให้ดู เช่นเด็กทารกยิ้ม ธรรมชาติ คนโดยอัตโนมัติ มันจะมีความสุข มันมีคนอยู่ 2 พวก คนพวกหนึ่งพอเอาภาพออก อันนี้เขาวัดสมอง เอาภาพออก ความสุขจะดับเลย คนประเภทที่ 2 เอาภาพออก ความสุขยังต่อเนื่องทั้ง ๆ ที่ไม่มีภาพและเขาก็ดู พฤติกรรมของคนทั้งสองพวกนี้ ก็คนพวกหลังนี้ เวลาเกิดอะไรขึ้นจะเข้าสู่ความเป็น ปกติได้เร็วกว่าก็คือ resilient จะมาได้เร็วกว่า ถ้ามีเซนปา เซนปาก็มีอิทธิพลน้อยกว่า เซนปาจะสิ้นสุดได้เร็วกว่า อันนี้ผมก็หล่อเลี้ยงความรู้สึกดี ๆ พยายามให้เป็นปกติ ของชีวิต กิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยเสริมข้อนี้ก็คือเขียนความสุขสามอย่างด้วยสมองซีก ขวาทุกวัน ๆ จะทำให้จิตด้านบวกเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ

สาม มันก็มาใน Process Psychology อาจจะเป็น Voice Dialogue ด้วย สามเวลา มีเรื่องลบเข้ามา เขาบอกว่าไอ้ลบเข้ามามันเป็น x เราเป็น u อันนี้แบบ Mindel ไอ้ที่ เข้ามาเป็น x และ x เนี่ย มันคืออะไรที่ไม่ใช่เรา หรือมันเป็นอะไรที่อยู่นอกเหนือ จากเราในเวลานี้ ในทางทฤษฎี สรุปรวบรวมก็คือให้ integrate x เข้ามา ให้หลอมรวม x เข้ามา สมมุติเราหมั่นได้คน ๆ นี้เพราะคน ๆ นี้มีอะไรบางอย่างที่เราไม่มี เช่น คนจริงจังก็จะหมั่นได้คนอ่อนคลาย พวกอ่อนคลายมากก็อาจจะหมั่นได้พวกจริงจัง เป็นต้น อันนี้ผมก็ทำงานกับตัวเองและที่ผ่านมาจากกระทั่งถึงปัจจุบัน และก็จะทำ ต่อ ๆ ไปก็คือว่า หงุดหงิดคนน้อยลงไปมากและก็มีแนวโน้มจะเข้าใจคนได้ง่าย มากกว่าเดิมและไม่เห็นคนเป็นปฏิปักษ์ ที่จะต้องทำก็คือให้หลอมรวม x เข้ามา คนจริงจังก็ให้หลอมรวมความอ่อนคลายเข้ามา เป็นต้น

สี่ อันนี้ในทางจิตวิทยา ผมเห็นคุณค่าในความเปราะบาง หรือที่เราเรียกว่า vulnerability ผมเห็นอย่างนั้นะ ในสภาวะจิตเวลาคนเผชิญอะไร ก่อนที่มันจะโกรธ ก่อนจะทำเกิดชาติภพในทางพุทธศาสนา ก่อนที่มันจะเบี่ยงเบนไปสู่ การเสพติดที่เรียกว่า การกลบเกลื่อน มันมี vulnerability เกิดขึ้น คือ Dr.Stone ให้ความสำคัญกับเด็กน้อย vulnerable child มากเป็น disowned self ตัวแรกที่ถูก disown ออกไปและคนส่วนใหญ่ที่ไม่ยอมเรียนรู้เรื่องพวกนี้ จะไม่ยอม vulnerable เลยเพราะเห็นว่ามันเป็นความอ่อนแอ แต่เมื่อเรียนในทางนี้มากขึ้น เราจะเห็นว่า vulnerable เป็นความเข้มแข็ง เป็นความกล้าหาญ คนที่ vulnerable จะต้องเป็นคนกล้าหาญ เพราะฉะนั้นใครร้องให้ต้องการได้รับการชื่นชม แต่ไม่ได้รับร้องให้พุ่มพวย คนละประเด็น ร้องให้พุ่มพวยต้องตีประเด็นให้ชัดเดี่ยวจะต้องแยก มันต้องควบคู่ไปกับการฝึกจิต หรือฝึกแบบนี้ จิตจะละเอียดขึ้นด้วย ก่อนที่เราจะตัดสินคนอื่น ก่อนที่เราจะโกรธ ถ้าเราทันเราจะเห็นความเปราะบางของเรา และแทนที่เราจะกระโดดเข้าไปสู่ความโกรธ แทนที่เราจะกระโดดไปสู่การเสพติดเพราะการเสพติดคือการกลบเกลื่อน เราสามารถดำรงอยู่ใน vulnerability ปัญญาจะเกิดและจะมีตัวเลือกซึ่งไม่ไปในเส้นทางเดิม

ถ้าเรายอม vulnerability ยอมเปราะบาง พร้อมกับมี awareness หรือความตื่นรู้ แต่จริงๆ ถ้าไม่ aware ไม่ตื่นรู้ มันก็ไม่สามารถบอบบางได้ เพราะมันจะไปโกรธเลย หรือมันก็หาทางไปของมันเรื่อยเปื่อย ไปในทางเสพบ้าง อะไรบ้าง เช่น มันก็จะไปดูหนัง มันก็จะไปทางเซ็กซ์ ทาง shopping เพราะมันไม่เท่าทันตัวเอง ไปสูบบุหรี่ กินเหล้า อันนี้ ผมทำงานจริงจังมากที่จะเคลื่อนย้ายออกจากการใช้อำนาจ ไม่สมบูรณนะ ในชุมชน ผมด้านนี้ ผมอยากจะทำตัวนี้ ไม่ให้ใช้อำนาจใน

ชุมชน ไม่ใช่อำนาจในสำนัก ยังไม่สมบูรณ์ อันนี้ทำงานยากที่สุด แต่ผมเชื่อว่า ศิษยานุศิษย์อาจจะเป็นประจักษ์พยาน ไม่จำเป็นต้องเข้าข้างกันเกินไปนะเข้าข้างนิดหน่อยก็พอ เมื่อก่อน เราจะใช้อำนาจ เขาก็เกรงใจเรา ตอนนั้นก็หลงเหลืออยู่บ้าง แต่สิ่งที่พยายามทำก็คือ ถ้าจะอยากได้อะไรจากเขาก็จะหลุดจากความประะบางมากกว่าที่จะสั่ง ตอนนี้อะไรที่รู้ทั้งหมดก็คือ ทุกสายกลับเข้ามาที่ “การดำรงอยู่ในปัจจุบัน” กลับเข้ามาทุกสาย

ห้า ในทางสิ่งแวดล้อม ก็คือการจัดสิ่งแวดล้อม ตอนนี่ผมก็ ยกตัวอย่างในช่วงการเมืองใน facebook เนี่ย ช่วงแรก เช่นป่า มาแรงมาก นอนดิ๊ก มั่นมันส์ มั่นมันส์ take side ผมก็ดูว่าเช่นป่ามันเกิน ผมก็จัดสิ่งแวดล้อมก็คือว่า และอันนี้คือสิ่งที่ผมทำได้ ทำมาในชีวิต ทำมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีกำลังแรงพอสมควร ก็คือกำหนดตัวเองเลยว่าครึ่งชั่วโมงจบ ตอนไหนดี ผมพยายามไม่เอาก่อนนอน เพราะก่อนนอนมันจะกวนการนอน ครึ่งชั่วโมงจบไม่มากไปกว่านี้ แต่ก็มียากกว่านี้บ้างนะทำได้บ้าง ทำไม่ได้ทุกครั้ง ประการหนึ่ง

สอง ตอนนี่ผมกำหนดเลยว่าฟังธรรมะตอนนี้มันมี audio books หรือหนังสือเสียง ก็ฟังธรรมะให้น้ำหนักใกล้เคียงกับการเรียนรู้ด้านอื่น แล้วการเรียนรู้ด้านอื่นทั้งหมดเลยนะ มันก็เป็นธรรมะเหมือนกัน คือ interpersonal neurobiology มันก็ธรรมะนะ interpersonal neurobiology และอีกด้านหนึ่ง ผมก็หล่อเลี้ยงชีวิตผมในเจตสิกของความสุขแต่ไม่ใช่ความอยากหมายถึงความสุขที่อ้อมอยู่ในตัวของมันเอง

แล้วก็จัดสิ่งแวดล้อม จัดการพบปะผู้คน ตอนนี่ผมเปิดบ้านที่บางมด ผมเปิดบ้านเวลาผมไม่ทำ workshop ผมเปิดบ้านก็มีแขกมาเยือนคุยกัน เหมือน dialogue

ที่จะมีสมมติว่า 10 วัน ที่ไม่ทำ workshop จะมี dialogue สักครึ่งหนึ่ง 5 วันที่จะมีเพื่อนต่างๆ มานั่งคุยกัน และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเรามีการเรียนรู้ตลอด ในช่วง workshop เราก็มี dialogue ทุกวัน การชูปัตวอยู่ใน dialogue แบบนี้ มันก็ตื่นและฝึก dialogue ของผมเนี่ย วินัยอันหนึ่งของผมก็คือ ผมจะฟังมาก หนึ่งฟังมากกว่าพูด สองถ้าปรึกษาหารือ ผมจะพูดเป็นคนสุดท้าย ให้คนอื่นพูดหมดก่อนผมพูดเป็นคนสุดท้าย เรามักถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ เริ่มจากสามเณรพูดก่อน พระเถระพูดทีหลังสุด ไล่ตามอาวุโสน้อยสุดพูดก่อน มิฉะนั้นเขาจะไม่กล้าพูดและทุกคนได้ฝึกพูด และผมก็ฝึก ผมก็ขบคิดวิธีการที่จะฝึกให้ทีมงานผมตื่นรู้ หลุดออกจากเซนป่า หลุดออกจากการกลบเกลื่อน คิดค้นพวกนี้ ผมรู้สึกเป็นความสุขทางปัญญา คิดค้นเรื่องพวกนี้ รว intuition หรือญาณทัศนะ ทั้งรว intuition ทั้งค้นคว้า งานหลักของผมคืองานดูแลคนเหล่านี้ให้เติบโต คืองานที่ทำทุกวัน สม่่าเสมอ คือ จัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการตื่นรู้ ดำรงอยู่อย่างมีความสุข ทำเซนป่าให้เบาบาง และก็เคลื่อนย้ายด้วย ผมจะใช้คำว่าเคลื่อนย้ายตัวตนให้เห็น energy สลับไขว้สลับตัวตนในทาง Voice Dialogue มันเป็นปาทหารีย์เลยนะ ผมรู้สึกเป็นคุณูปการมากเลยในการไขว้สลับตัวตน เพราะบางทีเราไปอยู่ตัวนี้ เรามีปัญหามากเลย เราจะเอาให้ได้ พอเปลี่ยนตัวตนได้ปุ๊บไอ้ตัวนี้กลายเป็นเรื่องตลกไปเลยมันไม่จำเป็นต้องเอาให้ได้ ตอนนี่เริ่มฝึกการเคลื่อนย้ายตัวตน ทำไม่ได้ทุกครั้งนะ แต่ทำได้มากขึ้นเรื่อยๆ ครับจบบครับ

.....

ผู้นำแห่งอนาคต

Leadership for the Future

Ethical • Collaborative • Transformative

เวทีเสวนาผู้นำแห่งอนาคต ครั้งที่ 3

คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ: รื้อสร้างเป้าหมายผู้นำ ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล

วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2557

โดยโครงการผู้นำแห่งอนาคต ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา ม.มหิดล

ยุทธศาสตร์สร้างเป้าหมายผู้นำรุ่นใหม่

ข้อเขียนนี้ เขียนขึ้นเพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์สร้างเป้าหมายผู้นำรุ่นใหม่
ขอเริ่มต้นด้วยปัญหาและข้อจำกัด

สังคมเรามีปัญหาใหญ่ๆ ดังนี้

หนึ่ง เราไม่ได้ฝึกคนให้จับประเด็น อันนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความคิดด้าน
ยุทธศาสตร์ เราเลยมักไม่ค่อยได้สร้างผู้นำที่เป็นนักยุทธศาสตร์

สอง การเรียนรู้ศิลปศาสตร์แขนงต่างๆ ของเราขาดความลุ่มลึกเพียงพอ
งานวิชาการของเราส่วนใหญ่จะเป็นงานก๊อปปี้ฝรั่ง อย่างเป็นขั้นที่สองที่สามแล้ว
ไม่ค่อยมีงานต้นฉบับ

สาม และเราก็ขาดปัญญาปฏิบัติด้วย ที่จะทำให้ความรู้ก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล
ทางการปฏิบัติ

ผมเองได้ทุ่มตัวเองมาศึกษาหัวใจของเรื่องการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง
โดยได้นำตัวเองเข้าไปในโอกาสของการทำงานกับผู้คนหลายกลุ่ม เพื่อทดลองของ

จริงๆ การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจริงได้อย่างไรในสังคมไทย ผมได้ทดลองนำพาการเรียนรู้เหล่านี้ให้เกิดขึ้นในบริบทต่างๆ กับคนกลุ่มต่างๆ และได้บทสรุปบางอย่าง ซึ่งน่าจะเป็นร่างแรกๆ ของการสร้างยุทธศาสตร์ที่จะสร้างเป้าหมายให้เกิดขึ้นใหม่ที่สามารถนำพาเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้ไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีกว่าได้

ผมพบว่า ที่เครือข่ายนักคิดนักปฏิบัติของสังคมไทยไม่สามารถบรรลุถึงขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ก็เพราะว่า

หนึ่ง นักคิดนักปฏิบัติในสังคมไทยชอบขอปกป้อง

และไม่ยอมเพาะงอกในศิลปศาสตร์หนึ่งใดอย่างเพียงพอที่จะใช้งานได้

ผมจำได้ว่าในกลุ่มจิตวิวัฒน์ที่อาจารย์ผู้ใหญ่และรุ่นลูกหลานอย่างรุ่นของผม ได้มารวมตัวกันเพื่อมาพูดคุยกันเรื่ององค์ความรู้จิตตปัญญาและอาจจะนำพาสู่การปฏิบัติด้วยนั้น ในกลุ่มดูเหมือน (ที่ใช้คำว่าดูเหมือนก็คือการพิจารณาเรื่องนี้มาจากทัศนะของผม ยังไม่ได้มีการพูดคุยสรุปกันในกลุ่มอย่างเป็นทางการ) จะแบ่งออกเป็นสองแนวทาง คือ

หนึ่ง กลุ่มจะเปิดโอกาสให้กลุ่มที่เป็นหน้าอ่อนของการแสวงหาและคนที่เอาแนวคิดด้านนี้ในรูปแบบต่างๆ มาใช้ทำงาน ได้มานำเสนอความคิดในกลุ่มจิตวิวัฒน์ของเรา แต่ในแนวคิดนี้ เราไม่ได้มีการทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนเชิงลึกเพื่อสรุปองค์ความรู้อันเป็นแก่นแกนที่ใช้งานได้จริง

สอง ส่วนอีกแนวทางหนึ่งคิดว่า ก็กลุ่มเรานี้แหละควรนำองค์ความรู้เหล่านั้น มาบ่มเพาะกันให้เป็นเนื้อเป็นตัวพวกเรา ในวิถีของพวกเขา จนสุกงอมหอมหวาน และเผยแพร่องค์ความรู้การปฏิบัติออกไปจากจุดยืนอันนี้ การแลกเปลี่ยนการนำกลุ่ม ต่าง ๆ หลากหลายก็จัดให้มิได้ แต่ต้องแลกเปลี่ยนกันเชิงลึก ที่จะนำมาร่วมปฏิบัติ ค้นคว้าอย่างจริงจังด้วย

ผลปรากฏว่า กลุ่มจิตวิวัฒน์ในที่สุดเลือกเดินทางตามแนวคิดข้อหนึ่ง ผมเอง ซึ่งไปอยู่เชียงใหม่ และพยายามริเริ่มงานแบบบ่มเพาะให้สุกงอมจากชายขอบ ของระบบ ก็ได้ฝังตัวและทำงานอยู่ต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ และมีส่วนร่วมในกลุ่ม จิตวิวัฒน์น้อยลงไป โดยเหลือเพียงการร่วมเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ อันเป็น กิจกรรมของกลุ่มประการหนึ่งเท่านั้น และผมเองก็ได้ไปทำตามแนวทางที่ผมอยาก ให้เป็นไป คือบ่มเพาะองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงที่ให้ได้จริง จนมีแนวทาง ชัดเจนออกมาอันได้นำเสนอในหนังสือเล่มนี้แล้ว

สอง ขาดการหลอมรวมระหว่างความคิดกับวิถีปฏิบัติที่ให้ได้จริงจัง

นักคิดที่พอจะเรียกได้ว่านักคิดอยู่บ้าง มักจะเป็นนักคิดแบบกระเดียดไปทาง นักคิดบนหอคอยงาช้าง ถ้าไม่ติดระบบราชการ ก็ไม่ลงคลุกคลีติดตามสร้างต้นแบบ (prototype) ที่เป็นจริงให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

สาม ผู้นำความคิดขาดมิติของการทำงานกับความยึดมั่นในอัตตาตัวตน จนกระทั่งสามารถหลอมรวมความคิดอันหลากหลายเข้าด้วยกันอย่างมีพลังได้

สิ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชนนักวิทยาศาสตร์ฟิสิกส์ใหม่สมัยของอินเทอร์เน็ตและ
 นีล บอร์ ที่นักวิทยาศาสตร์แตกเป็นกลุ่มเป็นก้อน ไม่ได้สมาทานการสนทนาหลอม
 รวมเข้าด้วยกัน ดังที่เดวิด โบห์มทนายทคนหนึ่งของอินเทอร์เน็ตได้มาค้นคิดไดอะล็อก
 อันเป็นกระบวนการที่จะสามารถหลอมรวมความคิดและแนวทางปฏิบัติของผู้คน
 เข้าด้วยกัน หากเราเอาต้นคิดของโบห์มมาพัฒนาต่อเนื่อง และนำมาใช้ในการ
 หลอมรวมพลังความคิดของนักคิดนักปฏิบัติในแนวทางจิตวิวัฒน์ในสังคมไทย
 เราน่าจะได้ผลที่พึงพอใจแน่นอน แต่แล้วก็เสียดาย ที่กลุ่มจิตวิวัฒน์เองไม่สามารถ
 บรรลุถึงความสำเร็จในขอบเขตดังกล่าว

จุดยืนในการทำงานด้านนี้ของผมเอง

ยุทธศาสตร์เป้าหมายผู้นำรุ่นใหม่ฉบับวิศิษฐ์

ยุทธศาสตร์ที่หนึ่ง จัดตั้งโรงเรียนกระบวนการ

ด้วยยุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

หนึ่ง หลอมรวมองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานจริงด้วยตนเอง

จากการที่ได้ทดลองกับการทำงานที่เปี่ยมเพาะหลอมรวมศิลปศาสตร์แห่ง
 จิตตปัญญา มาใช้ในบริบทของสังคมไทยอย่างเป็นจริง กับองค์กรหลากหลายรูปแบบ
 ทั้งภาคเอกชน ภาครัฐ และเอ็นจีโอ ผมได้หลอมรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ของแนวทาง
 จิตตปัญญา มาใช้ในกระบวนการนำพาการเรียนรู้แบบนี้จนประสบความสำเร็จเป็น
 ที่น่าพอใจ อย่างน้อยก็ในทางคุณภาพ ส่วนปริมาณนั้น ต้องรอคอยการขยายผล
 จากเครือข่ายเพื่อนพ้อง

องค์ความรู้ที่หลอมรวมเข้ามาด้วยกัน ก็มี เช่น ไดอะล็อกของโบห์ม พุทธธรรม ความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวของวิทยาศาสตร์กระบวนการคิดใหม่ ศาสตร์ และงานวิจัยเกี่ยวกับระบบประสาทหรือสมอง (neuroscience) และจิตวิทยาสาย คาร์ล ยุง (voice dialogue and process psychology)

สอง ตั้งมั่นในปณิธาน หลุดจาก mindsets หรือหลุดจากเงื่อนไขข้อจำกัด ทั้งปวง

คือผมสร้าง รร.กระบวนการ โดยไม่ต้องมีที่ทาง ไม่มีอาคารอันโอฬาร อยากรจะทำก็ทำเลย ไม่ต้องมีใบประกาศหรือปริญญาให้ เลยไม่ต้องทำตามกฎเกณฑ์อัน รกรุงรังของการจดทะเบียนเป็นมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอันใดที่จะให้ใบประกาศได้

ตอนนี้ผมเปิด รร.กระบวนการสามรุ่นแล้ว คือรุ่นวันเสาร์วันเสาร์ดำเนินการ มาได้ปีครึ่งแล้ว อีกครึ่งปีนักเรียนรุ่นนี้ก็จบหลักสูตร และเปิดอีกสองรุ่น ซึ่งก็เริ่ม มาได้หนึ่งไตรมาสแล้ว คือรุ่นอาทิตย์วันอาทิตย์กับจันทร์วันจันทร์ แต่ละรุ่นมี นักเรียนประมาณสิบถึงสิบห้า ไม่มีใบประกาศให้ เป็นการทำให้พิสูจน์ว่า คนเราต้องการ ความรู้หรือใบประกาศ!

ยุทธศาสตร์ที่สอง สร้างต้นแบบองค์กรวิวัฒน์

ตอนนี้ผม ลูกศิษย์ และเพื่อนกลุ่มหนึ่ง ได้ร่วมกันวิจัยความรู้เรื่ององค์กร วิวัฒน์ ซึ่งเวลานี้ในโลกได้มีองค์กรเช่นนี้เกิดขึ้นจำนวนหนึ่ง แม้จะยังน้อยรายอยู่ แต่ก็ได้พิสูจน์อะไรอย่างชัดเจนขึ้นมาหลายประเด็น เช่น

หนึ่ง เรื่องอำนาจ การไม่ใช้อำนาจเป็นเรื่องพิเศษสุด ใช้งานได้ด้วย มีประสิทธิภาพกว่าองค์กรที่ใช้อำนาจด้วย พอไม่ต้องมีเรื่องอำนาจ ก็ไม่ต้องมีเรื่องชั้นชน คนเราทำงานอย่างทัดเทียมกันได้ อย่างน้อยก็เท่ากันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ranking หรือ ศักดิ์อย่างอื่นๆ ย่อมมีอยู่เป็นธรรมดา เช่น ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและอื่นๆ ซึ่งเราก็ให้ความเคารพกันตามเนื้อแท้ของเขานั้นๆ อยู่เอง แนวคิดที่ไม่ใช้อำนาจ ในด้านบวกก็คือเราเชื่อในความเป็นองค์กรจัดการตัวเองของมนุษย์ทุกคน และเวลานี้ ความเชื่อนั้นก็ได้รับการพิสูจน์แล้วด้วยว่า มันเป็นโมเดลที่ทำงานได้ดีที่สุดของสังคมมนุษย์

สอง การควบคุมสั่งการ องค์กรจิตวิวัฒน์ไม่ต้องมีการควบคุมสั่งการ ทุกคนทำงานเอง เรียนรู้และปรับปรุงงานไปเรื่อยๆ ด้วยตนเอง เพื่อนร่วมงาน (ไม่มีนาย) เกื้อกูลบรรยากาศและช่วยให้ความเห็นข้อเสนอนั้นๆ แต่ในที่สุดทุกคนจะตัดสินใจเลือกทำอะไรอย่างไรด้วยตนเอง

การควบคุมถ้ามีก็คือเพื่อนคุมกันเองในสังคมของเพื่อน แต่หากชีวิตได้รับที่ทางแห่งอิสรภาพเสรีภาพพอสมควรแล้ว ได้ทำสิ่งที่ตัวเองรักและมีความหมาย ได้มีโอกาสพัฒนาปรับปรุงตัวเองไปตามลำดับ ปัญหาอย่างองค์กรแบบเก่าก็จะไม่เกิดขึ้นเลย กล่าวคือคนก็คงอยากทำอะไรต่ออะไรด้วยความกระตือรือร้นมากกว่าที่จะต้องให้ใครมากำกับควบคุม

สาม ในองค์กรที่วิวัฒน์แล้วนี้ บรรยากาศอันให้อิสรภาพเสรีภาพมากกว่า จะทำให้ความเป็นองค์กรจัดการตัวเองเกิดขึ้นได้ ทำให้คนเรามีเสียงของตัวเอง เป็นการคลี่อกและเยียวยา หรือ reveal and heal ได้มีการหลอมรวมสมองทั้ง

แนวนอนและแนวตั้ง แนวนอนหลอมรวมสมองซีกซ้ายกับซีกขวา แนวตั้งหลอมรวมสมองสามชั้นในวิวัฒนาการ คือ หลอมรวม เจตจำนง อารมณ์ความรู้สึกและความคิด เข้าด้วยกันอย่างมีพลัง ชีวิตจะมีความสุข สนุกท้าทาย ชีวิตที่จมจ่อมกับการเสพ ก็จะปรวิวรรตสู่การทำและการสร้าง ซึ่งทำให้คุณค่าความเป็นมนุษย์สามารถก่อเกิดได้อย่างครบครัน

ตอนนี้ผมเองได้เริ่มร่วมเรียนรู้กับผู้นำองค์กรสามสี่แห่งแล้ว ที่จะสร้างองค์กรต้นแบบอย่างนี้ขึ้นมาให้เป็นจริง เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่มีชีวิตให้คนที่สนใจได้ศึกษาเรียนรู้และเอาไปเป็นแบบอย่างในการก่อประกอบขององค์กรวิวัฒน์

ยุทธศาสตร์ที่สาม ก่อประกอบของค์กรรวมเขียน

องค์กรนี้ไม่แน่ใจว่า จะเป็นรูปแบบใด แต่คงไม่สำคัญมาก มูลินทิกก็ได้ บริษัทก็ได้ เครือข่ายหลวมๆ ก็ได้ แต่ที่แน่ๆ เราจะใช้รูปแบบขององค์กรวิวัฒน์ หรือใช้โครงสร้างการจัดองค์กรหรือเครือข่ายนั้นด้วยองค์ความรู้หรือกระบวนการทัศน์ที่มีเป็นวิวัฒนาการล่าสุดของปัญญามนุษย์

เราจะเชื้อเชิญ คนที่ค้นคว้าและทำงานจริงในการสร้างเป้าหมายผู้นำรุ่นใหม่ มาพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำงานด้วยกัน ที่จริงตอนนี้พวกเราได้เริ่มพบปะพูดคุยกันแล้ว โดยครั้งแรกพบปะกันในวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ผ่านมา และได้ตกลงกันว่า จะพบเจอกันเดือนละครั้ง

ลักษณะขององค์กรหรือเครือข่ายของเราจะมีลักษณะคร่าว ๆ ดังนี้

หนึ่ง จิต หรือ being ของผู้นำ จะเป็นจิตที่สามารถประคับประคองตนเองอยู่ใน โหมดปกติ และสามารถกลับมาสู่โหมดปกติได้อย่างรวดเร็ว และมากกว่านี้ สามารถ ดำเนินชีวิตอยู่ใน optimum learning state หรือ สภาวะที่จะมีการเรียนรู้ได้สูงสุด คือ นำเอาสมองส่วนหน้าเข้ามาเป็นผู้นำ ผู้กำกับวง ที่เราเรียกกันในชุมชนของเราว่า activate สมองส่วนหน้า ซึ่งผมเทียบให้ตรงกับกระบวนการคิดใคร่ครวญด้วย โยนิโสมนสิการ ในทางพุทธศาสนา

สอง ดำรงอยู่ร่วม เพื่อกันและกัน ในความเป็นกัลยาณมิตร ต่างก็เป็น “บ้าน อันแท้จริง” ให้แก่กันและกันเพื่อสร้างความมั่นคงที่แท้ซึ่งงดงาม

สาม เขียนทั้งหลายที่มาดำรงอยู่ร่วมกัน จะใช้ไดอะล็อกเต็มรูปแบบในการ เรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนก่อประกอบองค์ความรู้กลางร่วมกัน อันจะกลายมาเป็น ทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ

สี่ เขียนทั้งหลายจะทำงานกับความยึดมั่นในอัตตาตัวตน ให้ความยึดมั่นนั้น ๆ ได้ลดทอนเบาบางลงไปตลอดเวลาในชีวิตและการทำงานของเขหรือเธอ โดย สามารถสร้างวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ได้จริง คือสามารถยอมรับการวิจารณ์ จากผู้อื่นได้ โดยน้อมนำการวิจารณ์นั้น ๆ มาใคร่ครวญเพื่อช่วยให้ตนเองพัฒนาไป อย่างไปพ้นอัตตาตัวตนได้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป

ห้า นั้นหมายถึงการทำงานกับเงาของตัวเองอย่างจริงจัง เอาความตื่นรู้ เข้าไปทำงานกับความปั่นป่วนภายใน เพื่อเข้าถึงความต้องการอันเป็นเนื้อแท้ เยียวยา ตัวเองแต่ละลำดับขั้น จนกระทั่งปลดปล่อยจากความปั่นป่วนทั้งหลาย หรืออย่างน้อย

ให้ดำรงอยู่ในโอกาสที่กระบวนการเยียวยาจะทำงานได้ตลอดเวลา โดยเปิดเผยเป็นตนเองและผู้อื่นให้น้อยไปเรื่อย ๆ เท่าที่จะทำได้

ยุทธศาสตร์ของผมเช่นนี้ ข้อดีคือ

ประการที่หนึ่ง ทำได้โดย และได้ทำแล้ว โดยไม่ต้องรอความพร้อมในด้านต่าง ๆ ใดๆ และกระทำการในศักยภาพของตนและพวกพ้องของตน

ประการที่สอง และด้วยความที่ไม่ได้เป็นวงปิด หากเป็นวงเปิด ไหลเลื่อนเคลื่อนที่ เปลี่ยนแปลง เชื่อมโยงได้ตลอดเวลา กระบวนการจึงสามารถขยายตัวหรือเชื่อมต่อให้ภาคส่วนอื่นได้ขับเคลื่อนไปด้วยกันได้อย่างเกื้อกูลกันและกัน

ประการที่สาม ท่านคงจะต้องถามตนเองแล้วว่า ท่านจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์สังคมใหม่อย่างนี้หรือไม่อย่างใด ณ วันนี้เป็นต้นไป ท่านจะมีส่วนร่วมอย่างใดได้บ้าง?

.....

รายชื่อผู้เข้าร่วมงาน
เสวนาผู้นำแห่งอนาคตครั้งที่ 3

เรื่อง
“คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศ:
รื้อสร้างเป้าหมายผู้นำ ตอบโจทย์สังคมดิจิทัล”

วันอังคารที่ 7 ตุลาคม 2557 เวลา 09.00 - 15.00 น.
ณ ห้องกมลทิพย์ 1 โรงแรมเดอะสุโกศล กรุงเทพฯ

1. กฤษดา เรืองอารีย์รัชต์	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
2. คุณกาญจน์ สกุลมา	บริษัท วีพี เอนเตอร์ไพรซ์ จำกัด
3. คุณกিজา วิไลกุล	บริษัท วีพี เอนเตอร์ไพรซ์ จำกัด
4. คุณกุลพล คุปรัตน์	ผู้ประกอบการเพื่อสังคมอิสระ ด้านการตลาด วิทยากรตลาดและธุรกิจ
5. คุณกุลลดา พันธุ์สังข์	
6. คุณจตุรงค์ ธรรมจง	
7. นาวาตรีจิณณ์ณัฐ์ พรหมนุรักษ์	โรงเรียนนายเรือ
8. คุณจิตตพัฒน์ ไชยกุลสินธุ์	Creative Business Network Group & Associates
9. คุณจินรัตน์ เทียมอริยะ	
10. คุณจตุติอร รัตนอมรเวช	เครือข่ายสลัม 4 ภาค
11. คุณชนกาญจน์ พันธุ์เดิมวงศ์	ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
12. คุณชมกร เศรษฐสุนทร	
13. รศ.นพ.ชัชวาลย์ ศิลปกิจ	ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
14. คุณชัยยศ จิรพุกษ์ภิญโญ	Enneagram Teacher, Trainee Therapist
15. อาจารย์ชัยวัฒน์ จันทร์ทิมา	สถาบันปวงศญาพยาว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
16. คุณชาลี ศิลารักษ์	บริษัท พีพี ออนไลน์ จำกัด
17. คุณชิต สง่ากุลพงศ์	ประธานมูลนิธิชุมชนสงขลา
18. คุณชีวิน อริยะสุนทร	
19. คุณณธเดช อภิวุฒิกัญจนภา	

20. คุณณัฐพร พร้อมพาณิชย์
นักศึกษาปริญญาโท
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาจิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
21. ดร.ดวงสมร คล่องสรวา
สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี (สสวท.)
22. คุณทิพย์วิมล จรลี
บริษัท บี กริม จำกัด
23. คุณทุเรียน ชื่นแสงจันทร์
ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
24. คุณเทอดศักดิ์ จ่านงค์ศิลป์
แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน
25. คุณนพดล เจริญวัฒน์ชัย
26. ภก.นพดล ปัญญาวุฒิไกร
ผู้ดูแลโครงการสอนนักเรียนตาบอดด้วยภาพ
27. นพ.นพดล ไสภารัตนาไพศาล
ภาควิชาอายุรศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล
28. คุณนุชนารถ แทนทอง
เครือข่ายสลัม 4 ภาค
29. คุณบงกช สืบสัจจวัฒน์
สวทน. สำนักงานคณะกรรมการนโยบาย
วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ
30. คุณปทุมพร ชนวัฒน์กุล
31. คุณปรัชภา อภิวุฒิกาญจนานภา
32. คุณปัญญาพล จิตติจันทร์
Founder & Managing Director
33. คุณปางช้าง ทยาหทัย
อาชีพนักเขียนอิสระ
34. นางสาวพรพิมล สันทัดอนุวัตร
ชุมชนนิเวศเอเชีย
35. คุณพลกฤษณ์ อรุณวัชรพันธ์
บริษัท แอทอีส์ที ดีไซน์ จำกัด
36. ดร.ภญ.พัชราภรณ์ ปัญญาวุฒิไกร
อาจารย์จิตอาสา สถาบันอาศรมศิลป์

37. คุณพิชาญ พรหมเมฆประธาน
 38. คุณพิมพ์มณี เมฆพ่ายพ
 39. คุณพิสิษฐ์พล กลิ่นบัวแก้ว
40. คุณพิสุทธิ์ เกรียงบูรพา
 41. นางสาวพีชรี ชนมน์ส
 42. คุณภัทร กิตติมานนท์
 43. พระภาณุ จิตตทนต์
 44. คุณมารศรี ธรรมวิเศษ
 45. นพ.ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์
 46. คุณยศพร ปัญจมะวัต
 47. คุณเยาวเรศน์ อารีย์พงศา
 48. คุณระพีพรรณ ภิรมย์ไชย
 49. คุณวรางคณา วรภู
 50. อาจารย์วัชรินทร์ จงกลสถิต
 51. ว่าที่ร้อยตรีวิเชษฐ หลุดพา
52. รศ.ภก.ดร.วิทยา กุลสมบูรณ์
53. คุณวิศิษฐ์ วัจวิญญู
 54. นางแววรุ่ง สุขบงก
 55. คุณศรีสุภา ส่งแสงขจร
- บริษัท K.C Wheel & Tyres จำกัด
 ผู้ประสานงาน สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า
 นักวิจัยนโยบายอาวุโส สวทศ. สำนักงาน
 คณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์
 เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ
 วิศวกร/นักแต่งเพลงธรรมะ
 ชุมชนนิเวศเอเชีย
 มูลนิธิสังคมวิวัฒน์
 เครือข่ายสังฆะเพื่อสังคม
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
- สำนักงานที่ปรึกษาและนายหน้าประกันภัย
- คณะทันตแพทยศาสตร์ ม.รังสิต
 วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร
 สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา
 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม
 สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 มูลนิธิสังคมวิวัฒน์
 ผู้ประสานงานโครงการมิตรข้างถนนมูลนิธิบ้านครูน้ำ

56. คุณคุณันัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์	สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง
สถาบันพระปกเกล้า
57. คุณสมเกียรติ ภูธรธรรมศิริ	ประธานประชาคมสุขภาพท้องถิ่น
กรมการนโยบายสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส
58. คุณสมพันธ์ เตชะอธิก	
59. คุณสะพรั่ง ภาษยะวรรณ	
60. คุณลธิปภาส มานวรรณท์	มูลนิธิสังคมวิวัฒน์
ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน
แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน
61. คุณสิรินันท์ เจนพิทักษ์ชาติ	
62. คุณสุณิศา สร้อยสงิม	
63. คุณสุดใจ พรหมเกิด	
64. คุณสุดาวัลย์ นามลายทอง	
65. คุณสุภัฏ ลิกขชาติ	
66. คุณสุรียน เกษะสุด	
67. คุณโสภาวรรณ แสงไชย	Creative Business Network Group & Associates
68. คุณอชิระวิษณุ ภัคดีไชติพงศ์	มูลนิธิสังคมวิวัฒน์
69. อาจารย์ ดร.อดิศร จันทร์สุข	ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
70. คุณอภิชัย เปรมผลกมล	
71. คุณอังคณา ศุภกิจวานิชโชค	
72. คุณอาคม ภูติภัทร์	ประธานศูนย์ประสานงานองค์การเอกชน
จังหวัดตราด ประชาสังคม จ.ตราด
73. คุณอาภากร บุตรจันทา	
74. คุณอำนาจ อนิลหงษ์	
75. คุณอิทธิภัทร์ ภัทรเมฆานนท์	Creative Business Network Group & Associates
76. ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์	ผู้อำนวยการมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา

77. คุณไอศูรย์ ภาษะวรรณ์
รองประธานหอการค้าจังหวัดชุมพร
หอการค้าจังหวัดชุมพร
78. คุณกิติมา แดลงกิจ
กรีน แอสเซ็ท
79. คุณวรชาติ เฉิดชมจันทร์
คณะกายภาพวิทยา มหาวิทยาลัยรังสิต
80. คุณศิวโรฒ จิตนิยม
ประธานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อ.พนมทวน
จ.กาญจนบุรี
81. คุณประทีป อ่อนสูง
สภาวัฒนธรรม ตำบลโคกสูง
82. คุณนที มนตรีวัต
สถาบันดำรงราชานุภาพ
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
83. คุณสิริพร ยืดไพบูลย์
คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองตาวง
ม.5 ต.ท่าบัว อ.โพทะเล จ.พิจิตร
84. คุณदनัย ตาวร
สถาบันประกันภัยไทย
85. คุณวิสุทธิ วิทยานกรณ์
บมจ. น้ำมันพืชไทย
86. คุณภัทรพล ภณสรนันท์
บ. PNPS+ จำกัด
87. คุณมนทิพย์ กิจยิ่งโสภณ
นศ.ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา
88. คุณอาทิตย์ โกวิทวรางกร
89. คุณเรณูภา หุตานูวัต
90. คุณอุษารัตน์ พวงศรีทอง
ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
91. คุณญาดา สันติสุขสกุล
ขวัญเมือง
92. คุณกฤชกร วงษ์ศรีษะ
ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา
93. คุณพลาว์สวัสดิ์ แจ้เจนกิจ
center one shopping plaza
94. คุณศรีเพ็ญ วัชรพงษ์กิตติ
center one shopping plaza
95. คุณลลิตา คล้ายวงศ์
นักออกแบบอิสระ
96. คุณจุมพล พูลภัทรชีวิน
32 สมเด็จพระพะยา 5 เขตคลองสาน กทม. 10600

97. คุณณญาณี รัชต์บริรักษ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
98. คุณเปรมปภัทร ผลิตผลการพิมพ์ young film
99. คุณเพิ่มพร มณีสินธุ์ บจก. Corpus callosum 100/853 หมู่ 5
ถ.บางกรวยไทรน้อย ต.บางรักพัฒนา
อ.บางบัวทอง นนทบุรี 11110
100. คุณกิตติศักดิ์ คุณวานิช collage crew
101. คุณสุชาดา ลากกิจถาวร บจก. Corpus callosum 100/853 หมู่ 5
ถ.บางกรวยไทรน้อย ต.บางรักพัฒนา
อ.บางบัวทอง นนทบุรี 11110
102. คุณชุตินันชา หิรัญธนาบุตร